

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KORUNAN ALANLARIN PLANLANMASI VE YÖNETİMİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME, KAYSERİ SULTAN
SAZLIĞI ÖRNEĞİ

GİZEM KATIRCIOĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

GEBZE
2019

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KORUNAN ALANLARIN PLANLANMASI
VE YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME, KAYSERİ SULTAN
SAZLIĞI ÖRNEĞİ

GİZEM KATIRCIOĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

DANIŞMANI
DOÇ. DR. REYHAN YILDIZ
II. DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ CEYHAN YÜCEL

GEBZE

2019

T.R.
GEBZE TECHNICAL UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

**AN EVALUATION ON THE PLANNING
AND MANAGEMENT OF PROTECTED
AREAS, KAYSERİ SULTAN SAZLIĞI CASE**

GİZEM KATIRCIOĞLU
A THESIS SUBMITTED FOR THE DEGREE OF
MASTER OF SCIENCE
DEPARTMENT OF CITY AND REGION PLANNING

THESIS SUPERVISOR
ASSOC. PROF. DR. REYHAN YILDIZ
II. SUPERVISOR
ASSIST. PROF. DR. CEYHAN YÜCEL

GEBZE

2019

GTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 08/05/2019 tarih ve 2019/21 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 12/06/2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Gizem KATIRCIOĞLU'nun tez çalışması Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

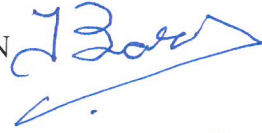
ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : DOÇ. DR. REYHAN YILDIZ

ÜYE

: DOÇ. DR. BARIŞ ERGEN

ÜYE

: DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT YILDIZ

ONAY

Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun

...../...../..... tarih ve ...../..... sayılı kararı.

ÖZET

Dünyada sanayileşme, kentleşme gibi biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskıları artıran süreçlerin hızlanması nedeniyle biyoçeşitliliğin korunması uluslararası çabalarla önlenebilecek önemli bir sorun olarak kabul edilmiştir. Ekosistemler, türlerin çeşitliliği ve genetik çeşitlilik unsurlarını içine alan biyolojik çeşitliliğin korunmasında, uluslararası ölçekte yaygın kabul gören yerinde (in-situ) ve yeri dışında (ex-situ) koruma yaklaşımları benimsenmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de biyolojik çeşitliliğin etkin bir şekilde korunabilmesi, gelecek nesillere aktarılabilmesi ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması hedefi doğrultusunda Kayseri Sultan Sazlığı örneğinde (doğal sit alanı, milli park, sulak alan ve tabiatı koruma alanı statüsünde) korunan alanların planlanması ve yönetimi süreci, RAPPAM (Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management) Yöntemi ve Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-Management Effectiveness Tracking Tool Method) ile değerlendirilmiştir. In-Situ koruma çerçevesinde, korunan alanların planlanması ve yönetimi ile ilgili literatür çalışması ile dünya örnekleri incelenmiş, Kayseri Sultan Sazlığı koruma alanına ilişkin planlama ve yönetim süreci irdelenmiştir. Bu doğrultuda, korunan alanların planlanması ve yönetiminde amaç ve hedefler, kurumsal yapı, planlama yetkileri, yasal çerçeve, sürdürülebilir gelişme stratejileri, katılımcı planlama yaklaşımı ve uygulama sürecine yönelik sorunlar tespit edilmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Alanın planlanması ve yönetim sürecinde tespit edilen başlıca sorunlar; sulak alan ekosisteminin doğal su döngüsünün bozulması, plansız gelişmeler ve turizm faaliyetlerinin neden olduğu ekolojik kirlilik, farklı kurumlar tarafından havza içinde uygulanan yönetim ve planlama yaklaşımlarının bütünsel olmaması, sektörler arası entegrasyonunun sağlanmasında ortak anlayış eksikliği, ekonomik teşvik tedbirlerinin yeterli olmaması, deneyim ve teknoloji transferinin eksikliği, izleme ve denetim faaliyetlerinin yürütülmesi için personelin ve teknik imkanların yeterli olmaması olarak belirtilebilir.

Anahtar Kelimeler: Biyolojik çeşitliliğin korunması, Yerinde koruma, Korunan Alan, Kayseri, Sultan Sazlığı.

SUMMARY

Because of the acceleration of the processes increasing the pressure on biodiversity such as industrialization and urbanization in the world, preservation of biodiversity and sustainable use of biological resources have been accepted as an important problem that can be avoided by coordinated international efforts. In-situ and ex-situ conservation approaches are widely adopted on the international scale in preserving biological diversity, including ecosystems, species diversity and genetic diversity. In this study, biological diversity, which is one of the most important wealth owned by Turkey effectively be retained, transferred to future generations and towards the goal of ensuring the sustainable use of Kayseri Sultan Sazlığı for example (natural protected areas, national parks, wetlands and nature protection areas status at) in the planning of protected areas and management process was evaluated by RAPPAM and Management Efficiency Monitoring Tool (METT) Method. In the context of in-situ conservation, world examples and literature on the planning and management of protected areas have been reviewed, and the planning and management process of the Kayseri Sultan Sazlığı natural reserve has been examined. In this direction, the issues related to goals and objectives, institutional structure, planning authorities, legal framework, sustainable development strategies, participatory planning approach and implementation process regarding the planning and management of protected areas have been identified and evaluated. The main problems identified in the planning and management process of the area can be stated as natural water cycle degradation in the wetland ecosystem, ecological pollution caused by unplanned developments and tourism activities, non-uniformity of management and planning approaches implemented by different institutions within the basin, lack of common understanding in the integration of sectors, insufficient economic incentive measures, lack of experience and technology transfer.

Keywords: Conservation of Biological Diversity, In-Situ Conservation, Protected Areas, Sultan Sazlığı, Kayseri

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca, yoğun emeğini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, büyük sabırla beni yönlendiren çok değerli hocam ve tez danışmanım, Sn. Doç. Dr. Reyhan YILDIZ'a, aynı şekilde hiçbir desteğini esirgemeyen ikinci danışmanım Sn. Dr. Öğr. Üyesi Ceyhan YÜCEL'e, tez savunma jüri üyeleri Sn. Dr. Öğr. Üyesi Murat YILDIZ' a, Sn. Doç. Dr. Barış ERGEN'e değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Hayatımın her döneminde desteklerini ve güvenlerini hiçbir zaman esirgemeyen, varlıkları ile güç veren sevgili anneme, babama ve kardeşime,

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince yanımda olan, desteğini esirgemeyen herkese,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım...

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER VE KISALTMA DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. DOĞA KORUMA KAVRAMI VE KORUNAN ALANLARIN PLANLANMASI	5
2.1. Dünyada Doğa Koruma Kavramının Gelişimi	5
2.2. Biyolojik Çeşitliliğin Korunması Çalışmaları ve Korunan Alanlar	10
2.2.1. Yerinde Koruma (In-Situ) Yaklaşımı	12
2.2.2. Yeri Dışında Koruma (Ex-Situ) Yaklaşımı	13
2.3. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimi	13
2.3.1. Dünyadaki Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri	13
2.3.2. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Çalışmalar	18
2.4. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Dünya Örnekleri	24
2.4.1. Kanada-Ontario Eyaleti Doğal Mirasın Korunması ve Planlanması Çalışmaları- Greenbelt Bölgesi (2017)	24
2.4.2. İskoçya Doğal Mirası Koruma Çalışmaları	27
2.4.3. Avustralya Tazmania Doğal Miras Stratejisi (2013-2030)	30
2.4.4. Romanya Srebarna Tabiatı Koruma Alanı	36
2.4.5. Bölüm Değerlendirmesi	40
3. TÜRKİYE’DE KORUNAN ALANLARIN PLANLANMASI VE YÖNETİMİNE İLİŞKİN YAPILAN ÇALIŞMALAR	43
3.1. Biyolojik Çeşitliliğin Korunmasına Yönelik Ülkesel Ölçekteki Çalışmalar	43
3.2. Türkiye’de Korunan Alan Sınıflandırmaları	49

3.3. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Mevzuat ve Kurumsal Yapı	53
3.4. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Çalışmalar	59
3.5. Korunan Alanların Planlaması ve Yönetimine İlişkin Türkiye Örnekleri	61
3.5.1. Antalya Çıralı Yerleşimi Koruma Çalışmaları	61
3.5.2. Antalya, Alanya Yeşilöz ve Uğrak Köyleri Koruma Çalışmaları	67
3.5.3. Isparta Merkez, Milas Mesireliği Koruma Çalışmaları	73
3.5.4. Erzurum, Uzundere, Tortum Gölü Koruma Çalışmaları	79
3.5.5. Bölüm Değerlendirmesi	84
4. KAYSERİ, SULTAN SAZLIĞI KORUNAN ALAN PLANLAMA VE YÖNETİM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	86
4.1. Kayseri Sultansazlığı Korunan Alan Doğal Özellikleri	86
4.2. Korunan Alan Planlama ve Yönetim Sürecinin Değerlendirilmesi	102
4.3. Bölüm Değerlendirmesi	126
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	129
 KAYNAKLAR	 133
ÖZGEÇMİŞ	141

SİMGELER VE KISALTMA DİZİNİ

Simgeler ve Açıklamalar

Kisaltmalar

EUROPARC	: Avrupa Milli Parklar ve Doğa Parkları Federasyonu
FAO	: Birleşik Devletler Gıda ve Tarım Organizasyonu
FNNPE	: Avrupa Milli Parklar ve Doğa Parkları Federasyonu
GEF	: Küresel Çevre Fonu
IUCN	: Dünya Doğa Koruma Birliği
METT	: Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı
OG	: Greenbelt Plan
PNH	: Planning for Natural Heritage
PPS	: Provincial Policy Statement
RAPPAM	: Korunan Alan Yönetiminin Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi
SBRYP	: Srebarna Biosphere Reserve Management Plan
SNH	: Scottish Natural Heritage
TG	: Tasmanian Wildlife World Heritage Site 2016 Management Plan
UBÇSEP	: Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WWF	: Doğal Hayatı Koruma Vakfı

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
2.1: Greenbelt Bölgesi Koruma Alanından Genel Görünümler.	25
2.2: Greenbelt Bölgesi Koruma Planı.	26
2.3: İskoçya'nın Konumu.	27
2.4: Loch na Keal, Isle of Mull ve Loch Lomond & The Trossachs Ulusal Parkından Görünümler.	28
2.5: Tazmanya'nın Konumu.	31
2.6: Tazmanya Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanından Görünümler.	31
2.7: Tazmanya Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanında Bulunan Milli Parklar ve Rezervler.	33
2.8: TWWHA Yönetim Planı Planlama Bölgeleri.	35
2.9: Srebarna Doğa Koruma Alanı Genel Görünümler.	36
2.10: Srebarna Doğa Koruma Alanından Görünümler.	37
2.11: Srebarna Tabiatı Koruma Alanı.	38
3.1: Çıralı Yerleşimi Koruma Alanından Genel Görünümler.	62
3.2: Çıralı yerleşimi Koruma Statüleri sınırları.	63
3.3: Çıralı Yerleşimi Koruma Amaçlı 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı.	65
3.4: Yeşilöz ve Uğrak Köyü'nden Genel Görünümler.	68
3.5: Koruma Alanı İçinde Doğal Sit Alanı Karakteri.	69
3.6: Yeşilöz ve Uğrak Köyü Sit Alanları ve Koruma Sınırları	70
3.7: Uğrak köyü 3. Derece Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı.	71
3.8: Yeşilöz Köyü 3. Derece Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı.	72
3.9: Alanın Uydu Fotografi.	74
3.10: Merkez Milas Mesireliği Genel Görünümler.	75
3.11: Milas Mesireliği 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı.	77
3.12: Tortum Gölü Koruma Alanının Genel Görünümü.	79
3.13: Tortum Gölü ve Çevresi Uydu Fotoğrafı ve Koruma Alanı Sınırları.	80
3.14: Tortum Gölü ve Şelalesi 1/5000 ve 1/1000 Koruma İmar Planı.	81

<u>Sekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
4.1: Sultansazlığı Korunan Alanı uydu fotoğrafı.	87
4.2: Sultan Sazlığı Korunan Alandan görünümler.	88
4.3: Sultan Sazlığı Korunan Alanı ekosistem özellikleri.	89
4.4: Sultan Sazlığı Fauna örnekleri.	90
4.5: Sultan Sazlığı Fauna örnekleri-2.	90
4.6: Sultan Sazlığı arazi kullanım haritası.	91
4.7: Ovaçiftlik Yerleşiminden Genel Görünüm.	92
4.8: Soysallı Yerleşiminden Genel Görünüm	92
4.9: Sultan Sazlığı Koruma Alanı statüleri.	95
4.10: Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında Sultan Sazlığı Korunan Alanının görünümü.	97
4.11: Kayseri İl Bütünü 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planında Sultan Sazlığı Korunan Alanının görünümü.	98
4.12: Sultan Sazlığı Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı.	100
4.13: Türkiye korunan alan sisteminde 2005 ve 2009 yılları arasındaki yönetim etkinliğindeki değişim.	119
4.14: 2019 Yılı Sultan Sazlığı yönetim etkinliği.	120
4.15: 2005 ve 2009 yılları planlamadaki değişim.	120
4.16: 2019 yılı Sultan Sazlığı planlama.	121
4.17: 2005 ve 2009 yılları girdilerdeki değişim.	122
4.18: 2019 yılı Sultan Sazlığı girdiler.	122
4.19: 2005 ve 2009 yılları süreçlerdeki değişim.	123
4.20: 2019 yılı Sultan Sazlığı süreçler.	124
4.21: 2005 ve 2009 yılları çıktılardaki değişim.	125
4.22: Sultan Sazlığı çıktılar.	125

TABLÖLAR DİZİNİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
2.1: IUCN Korunan Alan Kategorileri	15
3.1: Türkiye’de Yürütülen Yerinde Koruma (In-Situ) Programları.	47
3.2: IUCN Korunan Alan Kategorileri ve Tanımlarının Türkiye Mevzuatında Yer Alan Korunan Alanlarda Denklikleri.	53
3.3: Ülkemizde Korunan Alan Statülerine Göre İlgili Yasal Düzenlemeler ve Sorumluluğu Olan Kurumlar.	55
3.4: Etaplama Planı.	78
4.1: Sultan Sazlığı Koruma Alanının Arazi Mülkiyeti ve Kullanım Hakları	94
4.2: RAPPAM Yöntemi Değerlendirme Unsurları ve Aşamaları	105
4.3: Sultan Sazlığı Korunan Alanında Yönetim Etkinliğinin Değerlendirilmesi.	107
4.4: Değerlendirme Unsurlarına Göre Sultan Sazlığı Korunan Alan Planlama ve Yönetim Etkinliği.	115
4.5: IUCN Korunan Alan Kategorileri ve Tanımlarının Türkiye Mevzuatında Yer Alan Korunan Alanlarda Denklikleri.	116

1.GİRİŞ

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Milenyum Kalkınma Hedeflerinin amaçlarına ulaşmasında en önemli araçlardan biri olarak kabul edilen korunan alanlar; doğal ekosistemlerin muhafazası için yaşamsal öneme sahiptir ve kritik derecede önemli ekosistem işlevleri sağlamaktadır. Özellikle türler, habitatlar ve ekolojik süreçler için önemli yaşam alanları olan bu alanlar, biyolojik çeşitliliğin korunması açısından en önemli ve etkili araçlar arasında yer almakta ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin Korunan Alanlar Çalışma Programında “ulusal ve küresel biyolojik çeşitlilik koruma stratejilerinin temel unsurları” olarak belirtilmektedir.

Korunan alanlar Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından 2004 yılında; “Biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlara bağlı kültürel kaynakların korunması ve sürdürülmesi için özel olarak ayrılmış, yasal ve diğer etkili yöntemlerle yönetilen kara ve/veya denizel alanlar” olarak tanımlanırken; 2008 yılında “bütünleşik ekosistem hizmetleri ve kültürel değerler ile doğanın uzun dönemli korunmasını sağlamak için kabul edilen ve ayrılan, yasal veya diğer etkili araçlarla yönetilen ve net olarak tanımlanan coğrafik bir yüzeye sahip alan olarak” tanımlanmıştır [Web 1, 2018]. Korunan alanların sahip olduğu temel nitelikler aşağıdaki gibi belirtilebilir:

- Fauna, flora, ekosistemler, karasal ve denizel peyzajları koruma gibi temel değerler,
- Bitkisel ürünler, hayvansal ürünler, rekreasyon ve turizm, tarihi özellikler ve insan eliyle yapılmış diğer kalıtlar, bilimsel bilgi ve araştırma, eğitim olanakları sunma gibi yerinde hizmet olanakları,
- İnsan yaşamına ve insan-dışı yaşama destek, su kalitesi ve miktarına etki, balık üretimi, tarımsal üretim ve yerleşim birimlerinin korunmasını destekleme gibi alan dışında hizmet olanakları,
- Kültür, kimlik, maneviyat, sosyal refah, gelecek nesiller için miras olanağı sunma gibi toplumsal değeri,
- Memnuniyet (var oluşundan dolayı duyulan ve deneyimsel olan memnuniyet), fiziki sağlık, ruhsal sağlık, manevi huzur sağlama gibi bireysel değeri.

Günümüzde; biyolojik çeşitliliğin korunması temel hedefinin yanında, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ile ekosistemlerin muhafazası ve daha geniş sosyal kalkınma süreçleri ile bütünleşme de gözetilerek bu hedeflere uygun alanlar koruma altına alınmaktadır. İyi yönetilen korunan alanlarının sadece ekosistemlerin ve peyzajların sağlıklı olmasını desteklemekle kalmadığı; temiz su temini, gıda güvenliği, iklimin düzenlenmesi gibi farklı ekosistem hizmetleri ile insanlar için de pek çok fayda sağladığı ifade edilmektedir. Bu alanların korunması yerel ve ulusal ekonomiyi de destelemesi nedeniyle sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Ancak sanayileşme, kentleşme gibi biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskıları artıran süreçlerin hızlanması nedeniyle koruma öncelikli hassas ekosistemler hem içsel ve hem de dışsal etkilerden dolayı olumsuz etkilenmektedir. Ekolojik kirlilik, sürdürülebilir olmayan turizm baskıları ve alt yapı gelişmeleri, karasal alanların ve su kaynaklarının aşırı kullanım taleplerindeki artışlar önemli dışsal etkilerdir. Diğer yandan, politik destek eksikliği, kurumsal ve diğer kaynaklardaki yetersizlikler de önemli tehdit oluşturmaktadır.

Küresel ölçekteki gelişmelere de bağlı olarak korunan alanların etkili yönetimi ve planlanması, korumanın yerel, bölgesel ve ulusal çalışmalar ve politikalarla bütünleştirilmesi, korunan alan sayısının artırılması ve etkin korunan alan mekanizmalarının geliştirilmesi gibi öncelikli konular ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitlilik değerlerinin koruma altına alınmasının yanı sıra bu değerlerden sürdürülebilir yararlanmaya yönelik çabaların da önem kazandığı görülmektedir. Doğal kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin koruma-kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilir bir yaklaşımla muhafazası ve yönetilmesi temel hedeflerden biridir. Bu hedefe ulaşmada en önemli araç; koruma ve sürdürülebilir kaynak yönetiminin ulusal politikalarda yer almasının sağlanması ve koruma öncelikli yaklaşımların benimsenmesi olarak görülmektedir. Bu süreçte, aktif katılımın sağlanması, sorumlulukların paylaşılması ve sahiplilik ilkeleri önemsenmektedir.

Konunun kavramsal çerçevesinin ortaya konduğu ikinci bölümde, dünyada doğa koruma kavramı ve korunan alanların planlanması ve yönetimi ile ilgili araştırmalar üzerinde durularak konunun kavramsal çerçevesi incelenmiştir. Bu çerçevede; dünyada doğa koruma kavramının gelişimi, biyolojik çeşitliliğin korunması, korunan alanlar, korunan alanların planlanması ve yönetimi ile ilgili

alışmalar sunulmuş ve korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin dünya örnekleri (Kanada, İskoçya, Avustralya ve Romanya'daki korunan alan planlama çalışmaları) değerdendirilmiştir.

Türkiye'de korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin yapılan çalışmaların incelendiğı üçüncü bölümde; biyolojik eşitliliğın korunmasına yönelik ülkesel ölçekteki çalışmalar, korunan alan sınıflandırmaları, korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin mevzuat ve kurumsal yapı, konu ile ilgili akademik çalışmalar değerdendirilmiş ve Türkiye örnekleri (Antalya ıralı Yerleşimi Koruma Amaçlı İmar Planı, Antalya, Yeşilöz ve Uğrak Köyleri Koruma Amaçlı İmar Planı, Isparta Milas Merkez Mesireliğı Koruma Amaçlı İmar Planı, Uzundere Tortum Gölü Koruma Amaçlı İmar Planı) sunulmuştur.

Dördüncü bölümde; tezin araştırma alanını oluşturan Kayseri Sultan Sazlığı özelinde planlama ve yönetim süreci değerdendirilmiştir. Dünyada korunan alanlarda yönetim etkinliğının değerdendirilmesinde ön plana çıkan başlıca yöntemler, Korunan Alan Yönetiminin Hızlı Değerdendirme ve Önceliklendirme Yöntemi (RAPPAM- Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management), Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT- Management Effectiveness Tracking Tool Method) ve UNESCO Mirasını Geliştirme Aracı'dır (EoH-UNESCO Heritage Development Tool). Bu değerdendirme süreçlerinde Uluslararası Doğayı Koruma Birliğı (IUCN), Küresel Çevre Fonu (GEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) gibi uluslararası organizasyonlar tarafından dünyanın çeşitli ülkelerinde korunan alanların izlenmesinde kullanılan “Korunan Alanlarda Hızlı Değerdendirme ve Önceliklendirme Yöntemi (RAPPAM)” ile Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT) Ülkemizde korunan alanlar yönetiminin etkinlik düzeyini uluslararası ölçütlere göre belirlenmesi ve değerdendirilmesi çalışmalarında kullanılmaya başlanmıştır. Bu tez çalışması kapsamında, RAPPAM yönteminin temel kavramları ve METT yönteminin içerdigi tematik çerçeve Sultan Sazlığı'nın koruma, planlama ve yönetim etkinliğının değerdendirilmesinde başlıca yöntemler olarak kullanılmıştır. Bu tezin konusunu oluşturan Sultan Sazlığı korunan alan yönetimi ve planlama sürecinin etkinliğının değerdendirilmesi amacıyla; RAPPAM ilkeleri ve METT yöntemi, tez çalışmasının bağlamı ve sınırları içinde kalmak üzere, 10 kişilik değerdendirme komisyonunun bir araya getirilmesi suretiyle uygulanmış ve sonuçta

“Sultan Sazlığı Korunan Alanında Yönetim Etkinliğinin Değerlendirilmesi Formu” puanlanmıştır.

Bu çerçevede belirlenen başlıca sorunlar; sulak alan ekosisteminin doğal su döngüsünün bozulması, plansız gelişmeler ve turizm faaliyetlerinin neden olduğu ekolojik kirlilik, farklı kurumlar tarafından havza içinde uygulanan yönetim ve planlama yaklaşımlarının bütünsel olmaması, sektörler arası entegrasyonunun sağlanmasında ortak anlayış eksikliği, ekonomik teşvik tedbirlerinin yeterli olmaması, deneyim ve teknoloji transferinin eksikliği, izleme ve denetim faaliyetlerinin yürütülmesi için personelin ve teknik imkanların yeterli olmaması olarak belirtilebilir.

Son bölümde genel değerlendirmeler yapılarak Türkiye’de korunan alanların planlanması ve yönetimi sürecine yönelik ilkeler ve öneriler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda, korunan alanların planlanması ve yönetiminde amaç ve hedefler, kurumsal yapı, planlama yetkileri, yasal çerçeve, sürdürülebilir gelişme stratejileri, katılımcı planlama yaklaşımı ve uygulama sürecine yönelik konulara açıklık getirilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışma ile ülkemizin sahip olduğu en önemli zenginliklerden biri olan korunan alanların etkin bir şekilde korunabilmesi, gelecek nesillere aktarılabilmesi ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması hedefi doğrultusunda korunan alanların planlanması ve yönetimi sürecine odaklanılmaktadır. Bu süreçte ülkesel politikalar, stratejiler, hedef ve amaçlar ile bütünleşen, üst ölçekli mekansal strateji planlarından, kentsel tasarım ölçeğine kadar bir bütün olarak ele alınan, koruma kullanma dengesini esas alan, kamu yararı gözetken, katılımcı bir planlama sürecinin benimsenmesi son derece önemli görülmektedir.

2. DOĞA KORUMA KAVRAMI VE KORUNAN ALANLARIN PLANLANMASI

Bu bölümde, literatür araştırmasına dayalı olarak, doğa koruma kavramının gelişimi, biyolojik çeşitliliğin korunması, korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin yapılan çalışmalar, sınıflandırma sistemleri ve yaşanan gelişmeler üzerinde durulacaktır. Daha sonra korunan alan uygulamaları konusunda başarılı bazı ülke uygulamaları incelenerek, korunan alanların koruma nitelikleri, yasal statüleri, planın kapsama alanı, planlama yöntemi ve yönetsel yapıları konusunda bilgiler verilecektir. Bu bilgiler ışığında korunan alanların planlanması ve yönetimi kapsamında uluslararası düzeyde uygulanan koruma politikaları belirlenecektir.

2.1. Dünyada Doğa Koruma Kavramının Gelişimi

Latince “conservare” kelimesinden gelen koruma sözcüğü “korumak, önlem almak, doğanın gerektiğinde insan müdahalesiyle korunması” anlamına gelmektedir [Web 2, 2018]. Sözcük İngilizce’ye “conservation”, Fransızca’ya “conserver” olarak geçmiştir. Doğal kaynakların akıllıca kullanımını ve devamlılığının sağlanmasını ileri süren bir görüş olarak ortaya çıkan korumacılık (conservationism) ise; endüstriyel yaşamın sürekliliği için doğal kaynakların sürdürülebilir, rasyonel ve bilgece kullanımını esas almaktadır [Güneş, 2011].

İnsanoğlunun kültürel varlığının, hayatın sürekliliğinden yarattığı maddi kültür kalıntılarını, yaşam sürecinde yeni ortaya koyduğu mekansal ve maddi ürünlerle uyumlu kılarak, toplumsal, mekansal, kültürel devamlılığın sağlanması için girişilen çabalar” olarak tanımlanan koruma olgusu, genel itibariyle bir toplumu ve toplumsal değerleri, bu değerlerin barındırdığı bütün dinamikleri göz önüne alarak korumayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır [Alkan, 1993]. Bu çerçevede koruma çalışmaları; “1983 tarih ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda belirtildiği üzere, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemlerini; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işlerini kapsamaktadır [ResGaz 2].

Koruma amacına bağlı olarak, doğa koruma konusunda farklı tanımlar bulunmakla birlikte; geniş anlamda doğal kaynağın ya da ekosistemin bir parçasının istismara, kirliliğe, yok edilmeye veya ihmale karşı korunması ve gelecekteki

kullanımının garanti altına alınması için gerekli kaynak yönetiminin planlanması olarak ifade edilmektedir [Web 2, 2018].

Bir alanın sahip olduğu peyzaj güzelliği, florası ve faunasının korunması düşüncesi ilk olarak Hollanda’da doğmuştur [Çolak, 2001]. 1576 yılında Lahey Ormanı’nın (Haagse Bos) değiştirilmeden korunması çalışmaları buna örnek olarak gösterilmekte, 16. yüzyılda İngiltere’de VIII. Heinrich tarafından “Yaban Hayatı Rezervi” olarak seçilen “New Forest”, Avrupa’daki ilk milli park olarak kabul edilmektedir.

Özellikle 18. yüzyılın sonlarında dünyanın pek çok ülkesinde doğa araştırmacıları çevrenin ve doğal kaynakların korunması konusunun önemine değinmiştir [Yücel ve Babuş, 2005]. Ancak, koruma konusunda yasalar çerçevesinde sistemli doğa koruma çalışmalarının yapılması ve koruma alanlarının ayrılması, bu konuda bilimsel çalışmaların yapılması ve uluslararası kuruluşların ortaya çıkması 19. ve 20. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu süreçte, 1933 yılında Londra’da düzenlenen ‘Uluslararası Flora ve Faunanın Korunması Konferansı’nda korunan alan kavramı öne çıkmıştır [Teksöz vd., 2014]. Biyolojik çeşitliliğin korunması çalışmalarının ilk adımlarının atıldığı bu konferans ile; “milli park, sıkı doğa rezervi, flora-fauna rezervi, avcılık ve toplama yasağına sahip rezerv olmak üzere 4 farklı korunan alan kategorisi” belirlenmiş, konferans sırasında “Afrika’nın Bitki ve Hayvan Varlığının Yerinde Korunması Uluslararası Sözleşmesi” imzalanmıştır. Bu sözleşme nesli tehlike altında olan nadir türlerin kıta ölçeğinde korunması için önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir [Web 3, 2018].

Koruma konusunda kurumsallaşma dönemi olarak bilinen 1945-1970 yıllarını kapsayan dönemde, çok önemli bir gelişme olarak 1948 yılında UNESCO’nun girişimi ile milli parklar ve doğa koruma hareketinin uluslararası düzeyde gelişmesi ve tartışılması amacıyla "Uluslararası Doğa Koruma Birliği" (International Union for the Protection of Nature- IUPN) Fransa’da kurulmuştur [Web 3, 2018]. Uluslararası Doğa Koruma Birliği, 1958 yılında Atina’daki 6. Genel Kurul toplantısında "Uluslararası Doğa Koruma ve Doğal Hayatı Koruma Birliği" (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources- IUCN) olarak, 1990 yılında da IUCN kısaltması aynen kalmak koşuluyla “Dünya Koruma Birliği” (The World Conservation Union) olmuştur [Yücel ve Babuş, 2005], [Özbay, 2008]. IUCN’nin hedefi “doğanın çeşitliliğini ve bütünlüğünü korumak, doğal kaynakların eşit ve

ekolojik sürdürülebilir kullanımını sağlamak için, dünya düzeyindeki tüm toplumları etkilemek, cesaretlendirmek ve desteklemek” olarak tanımlanmıştır.

Günümüzde 140’den fazla ülkeden, yaklaşık 980 ülkesel organizasyon ve gönüllü kuruluşlardan üyesi bulunan IUCN’nin önemli aktiviteleri arasında, doğa koruma için bilimsel temelleri hazırlamak, uluslararası lobi faaliyetleri, örneğin uluslararası sözleşmelerin taslaklarını hazırlamak veya stratejiler geliştirmek, hükümetler ve gönüllü kuruluşlar için danışmanlık yapmak yer almaktadır [Web 3, 2018]. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization of the United Nations- FAO), UNESCO gibi uluslararası organizasyonlar ile ortak çalışmalar yürüten IUCN’de eğitim ve iletişim; ekosistem yönetimi; çevre, ekonomi ve sosyal politika; çevre mevzuatı; türlerin yaşaması ve korunan alanlar konularında araştırmalar yapan komisyonlar yer almaktadır.

IUCN, her 10 yılda bir tekrarlanan “Dünya Milli Parklar Konferansı”nın ilkinin 30 Haziran-7 Temmuz 1962 tarihleri arasında Seattle’da düzenlemiştir [Yücel, 2005]. Konferansta doğal alanlarla ilgili; “milli parklar, milli koruma alanları, doğa anıtları, yaban hayatı mutlak koruma alanları ve göçmen kuşların bulunduğu alanlar gibi önemli tanımlara” yer verilmiştir. Yine 1961 yılında Strasburg’da ‘Doğayı Koruma Ekspertler Komitesi’ toplanmıştır [Bayer, 1993]. Bu komite, Avrupa’da doğal ve kültürel varlıkların ve milli parkların koruma ve kullanma esaslarının belirlenmesi ve bu konuda işbirliği yapılmasında öncülük etmiştir. Aynı yıl, dünya ölçeğinde koruma hareketine önemli mali destek getirmek üzere Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) kurulmuştur [Web 4, 2018].

1966 yılında yayınlanan IUCN- Kırmızı Veri Kitabı (Red Data Book) ile doğadaki tükenme riski yüksek olan türleri sınıflandırmak üzere bir sistem oluşturulmuştur [Yücel ve Babuş, 2005]. Bitki ve hayvan türlerinin dünyadaki en kapsamlı küresel envanterini oluşturan bu sınıflandırma ile kamu ve politika belirleyicilere, türlerin neslinin tükenmesini azaltmak için koruma sorunlarının aciliyeti ve sınıfları hakkında yön vermek ve toplulukları küresel düzeyde motive etmek amaçlanmıştır. Dünyada biyolojik çeşitliliğin durumu ile ilgili en geçerli rehber olarak kabul edilen IUCN Kırmızı Listesi, Uluslararası Doğal Hayatı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) tarafından da sürdürülmektedir [Web 4, 2018].

1970’li yıllarda kamuoyunda çevre bilincinin gelişmeye başlamasıyla birlikte doğal kaynakların korunması konusunda uluslararası çalışmaların da yoğunlaştığı

görülmektedir [Yücel ve Babuş, 2005]. Avrupa Konseyi 1970 yılını “Avrupa Doğayı Koruma Yılı” ilan etmiştir [Web 5, 2018]. Bu çerçevede, Konseye üye ülkeler “yıl boyunca başta nesli tehlike altında olan türlerin korunması olmak üzere, tüm türlerin ve türlerin yaşadığı alanların korunması” konularına öncelik vermişlerdir.

1972 yılında ABD’de gerçekleştirilen IUCN- 2. Dünya Milli Parklar Konferansında; “bilimsel rezervler, milli parklar, doğa anıtları, doğa koruma rezervleri, peyzaj koruma alanları, kaynak rezervleri, antropolojik rezervler, çok yönlü kullanım alanları, biyosfer rezervleri ve dünya miras alanları olmak üzere” 10 koruma kategorisi geliştirilmiştir [Yücel ve Babuş, 2005]. 1973 yılında Avrupa’daki parklar arasında işbirliğinin sağlanması, doğal ve kültürel peyzajın korunması, mevcut korunan alanların iyileştirilmesi ve yeni alanların ilan edilmesinde karşılıklı yardımlaşmayı hedefleyen “Avrupa Milli Parklar ve Doğa Parkları Federasyonu (FNNPE)” kurulmuştur [Yücel ve Babuş, 2005].

1981 yılında IUCN (Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynaklar Koruma Birliği), FAO (Birleşik Devletler Gıda ve Tarım Organizasyonu), WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı), UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) tarafından hazırlanan “Dünya Koruma Stratejisi”nde biyolojik kaynakların önemi vurgulanmıştır [Yeşil, 2016]. 1982’de Endonezya- Bali’de gerçekleştirilen “3. Dünya Milli Parklar Konferansı”nda, toplumların kalkınmasında korunan alanların rolü tartışılmıştır [Taze, 2008].

1970-1990 döneminde; çevre bilincinin gelişmesinde mihenk taşı oluşturan birçok uluslararası sözleşme yürürlüğe girmiştir [Satılmış, 2012]:

- Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi 1971),
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (1972),
- Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES-Washington Sözleşmesi 1973),
- Akdeniz’in Korunmasına Dair Barselona Sözleşmesi (1976),
- Göç Eden Yabani Hayvan Türlerinin Korunmasına Dair Sözleşme (Bonn Sözleşmesi 1979),
- Karadeniz’in Korunmasına Dair Bükreş Sözleşmesi (1992),
- Yüksek Dağ Bölgelerinin Korunmasına Dair Alpler Sözleşmesi (1992).

1992 yılında en geniş katılımlı toplantılardan biri olan “Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı)”nda ülkeler, iklim değişikliğinin, orman tahriplerinin, çölleşmenin ve biyolojik çeşitlilik kaybının doğal kaynaklar üzerinde yarattığı baskılara vurgu yapmışlardır [Keleş vd., 2009]. Konferans sırasında kabul edilen “Rio Çevre ve Kalkınma Bildirgesi” katılan ülkelerin sürdürülebilir kalkınmayı benimsediklerini duyuran önemli bir belgedir. Yine aynı yıl, Venezüella’nın başkenti Caracas’ta gerçekleştirilen “4. Milli Parklar Konferansı”nda da “korunan alanlarda sorunlar ve çözüm önerileri, korunan alanların toplumun ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağı, değişen dünyada korunan alanlar, korunan alanlar ve bölgesel planlama ve korunan alanlar yönetiminin güçlendirilmesi” konuları tartışılmıştır [Yücel ve Babuş, 2005].

1992 yılında kabul edilen Habitat Direktifi Biyolojik çeşitliliğin korunması açısından önemli bir gelişmedir [Web 6, 2018]. Bu Direktif; “yabani bitkiler ve hayvanlar ile onların yaşadığı doğal ortamların korunmasına yönelik ortak bir çerçeve tanımlayarak, üye devletlerin biyolojik çeşitliliğini korumaya yardımcı olmayı” amaçlamıştır. Bu direktif ile Avrupa Birliği Üye Devletleri, AB’ye üye oldukları günden itibaren önemli derecede tehdit altında bulunan tür ve habitatlarını korumaya yönelik Natura 2000 Avrupa Korunan Alanlar Ekolojik Ağı’nı temsil edecek alanları belirlemek konusunda sorumluluk almışlardır. Natura 2000’in oluşturulması, ülkelerin sahip oldukları bu doğal hazinelerin gelecek kuşaklar için korunması ve devamlılığının sağlanması için temel adımdır. İspanya’nın Seville kentinde 1995 yılında düzenlenen Biyosfer Rezervleri Kongresi sonucunda “Seville Stratejisi ve Biyosfer Rezervleri Ağı’nın Yasal Çerçevesi” hazırlanmıştır [Kıvılcım, 2012].

21. yüzyılın ilk küresel konferansı olan BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 2002 yılında Güney Afrika’nın Johannesburg kentinde düzenlenmiştir [Emrealp, 2005]. “Sürdürülebilir kalkınma” başlığının ilk kez küresel bir konferansa adını verdiği bu zirve sonrasında, “Uygulama Planı” ve “Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi” yayınlanmıştır.

2008 yılında Madrid’de düzenlenen ve Türkiye’nin de katkı sağladığı III. Dünya Biyosfer Rezervleri Kongresi sonrasında, biyosfer rezervlerini 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma araçları olarak öne çıkarmayı hedefleyen “Madrid Eylem Planı” oluşturulmuştur [Yeşil, 2016]. 2010 yılında Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Taraflar Konferansı’nın onuncu toplantısında kabul edilen ve 2014 yılında yürürlüğe

giren Nagoya Protokolünün hedefi, “genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların adil ve eşit paylaşımı ve böylece biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına katkıda sağlanması” olarak belirlenmiştir.

Kore-Jeju’da düzenlenen 2012 Dünya Koruma Kongresi, “doğru çevresel yönetim için araç ve mekanizmaların oluşturulmasında, toplumun tüm kesimlerinin korumanın sorumluluk ve yararlarını paylaşarak birlikte çalıştığı bir süreci tanımlamayı” amaçlamıştır [Emrealp, 2005]. Kongre sonucunda “Tabiatı koruyan ve değer veren adil bir dünya” vizyonu ile doğanın ve hayatın çeşitliliğinin korunması zorunluluğunu ortaya koyan 2013-2016 Küresel Programı onaylanmıştır.

Rio Konferansından 20 yıl sonra 2012 yılında yine Brezilya’nın Rio kentinde Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) gerçekleştirilmiştir [Yeşil, 2016]. Konferans sonucunda yayınlanan bildirge metninde, “Rio prensipleri ve geçmiş eylem planları tekrar vurgulanmış, şimdiki ve gelecek nesiller için sürdürülebilir geleceğin desteklenmesi gerekliliği” ifade edilmiştir. 2014 yılında Avustralya’nın Sidney kentinde gerçekleştirilen Dünya Milli Parklar Konferanslar serisinin sonuncusunda ise, “biyoçeşitlilik kaybını önlemek üzere korunan alanların daha etkin yönetimine ihtiyaç olduğu” belirtilmiştir.

2.2. Biyolojik Çeşitliliğin Korunması Çalışmaları ve Korunan Alanlar

Dünyada doğa koruma kavramının tarihsel gelişimi içinde, sistemli doğa koruma çalışmalarının başladığı 19. ve 20. yüzyıldan bu yana, biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda da günümüze kadar önemli gelişmeler kaydedildiği görülmektedir. Bu süreçte; biyolojik çeşitliliğin korunması çalışmalarının ilk adımı olarak görülen 1933- Uluslararası Flora ve Faunanın Korunması Konferansında “korunan alan kavramı tanımlanmış ve milli park, doğa rezervi, flora-fauna rezervi, avcılık ve toplama yasağı olan rezerv alanları olmak üzere 4 farklı korunan alan kategorisi” belirlenmiştir [Web 7, 2018]. Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN), küresel ölçekte doğa koruma olgusunu geliştirerek korunan alanları, “biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürekliliğini ve korunmasını sağlamak amacıyla kurulan, yasalarla ve diğer etkili araçlarla yönetilen kara ve deniz parçaları” olarak tanımlamıştır.

Doğal kaynakların korunması ve doğa koruma konusunda uluslararası çalışmaların yoğunlaştığı 1970’li yıllarda başta nesli tehlike altında olan türlerin korunması olmak üzere, tüm türlerin ve türlerin yaşadığı alanların korunması konuları öncelik kazanmış ve 1980’li yıllarda mevcut korunan alanların iyileştirilmesi ve biyolojik kaynakların korunması “Dünya Koruma Stratejisi” içinde yer almıştır [Web 5, 2018].

Doğa koruma kavramı giderek dünya üzerindeki ekolojik ve genetik çeşitliliğin devamlılığının sağlanması; tür koruma, özel nitelikteki yaşam alanlarının korunması, ekosistem koruma ve su, toprak, iklim, hava gibi kaynakların korunması konularını da içine almıştır [Yücel, 2005]. Bu çerçevede, günümüze kadar tartışılan konular aşağıdaki ortaya konmaktadır [Keleş vd., 2009], [Kıvılcım, 2012], [Yeşil, 2016]:

- 1992- Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında iklim değişikliğinin, orman tahriplerinin, çölleşmenin ve biyolojik çeşitlilik kaybının doğal kaynaklar üzerinde yarattığı baskı,
- 1992- 4. Milli Parklar Konferansında korunan alanlarda sorunlar ve çözüm önerileri, korunan alanlar ve bölgesel planlama ve korunan alanlar yönetiminin güçlendirilmesi,
- 1992- Habitat Direktifi; yabani bitkiler ve hayvanlar ile onların yaşadığı doğal ortamların korunmasına yönelik ortak bir çerçevenin tanımlanması, önemli derecede tehdit altında bulunan tür ve habitatları korumaya yönelik Natura 2000 Avrupa Korunan Alanlar Ekolojik Ağı’nın oluşturulması,
- 1995- Seville Stratejisi ve Biyosfer Rezervleri Ağı’nın oluşturulması,
- 2008 biyosfer rezervlerinin 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma araçları olarak öne çıkarmayı hedefleyen Madrid Eylem Planı’nın oluşturulması,
- 2010- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Taraflar Konferansı’nda kabul edilen genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların adil ve eşit paylaşımı, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı,
- 2012- Dünya Koruma Kongresi’nde, tabiatı koruyan ve değer veren adil bir dünya vizyonu ile doğanın ve hayatın çeşitliliğinin korunması zorunluluğunu ortaya koyan 2013-2016 Küresel Programı’nın onaylanması,

- 2014- Dünya Milli Parklar Konferansı'nda, biyoçeşitlilik kaybının önlenmesinde, korunan alanların daha etkin yönetimine ihtiyaç olduğunun kabul edilmesi.

Biyolojik çeşitlilik, ekosistem çeşitliliği, tür çeşitliliği ve genetik çeşitlilik olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır [Çağatay vd., 2012]:

- Ekosistem çeşitliliği; “bir ekolojik birim olarak karşılıklı etkileşim içinde olan organizmalar topluluğu ile fiziksel çevrelerin oluşturduğu bütünle ilgilidir. Ekosistem; kendisini topluluk düzeyinden ayıran, kendileri cansız olan fakat canlı toplulukların oluşumunu, yapısını ve karşılıklı etkileşimlerini etkileyen yangın, iklim ve besin döngüsü gibi faktörleri” içermektedir.
- Tür çeşitliliği; “belli bir bölgedeki, alandaki ya da tüm dünyadaki türlerin farklılığını” ifade etmektedir.
- Genetik çeşitlilik ise; “bir tür içindeki çeşitliliği” ifade etmektedir.

Dünyada sanayileşme, kentleşme gibi biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskıları artıran süreçlerin hızlanması nedeniyle biyoçeşitliliğin korunması ve biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımı, günümüzde koordine edilmiş uluslararası çabalarla önlenebilecek önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Ekosistemler, türlerin çeşitliliği ve genetik çeşitlilik unsurlarını içine alan biyolojik çeşitliliğin korunmasında, uluslararası ölçekte yaygın kabul gören yerinde (in-situ) ve yeri dışında (ex-situ) koruma yaklaşımları benimsenmektedir.

2.2.1. Yerinde Koruma (In-Situ) Yaklaşımı

Bugün dünyada yerinde koruma (in-situ) yaklaşımı çerçevesinde; “IUCN'nin Koruma Alanları kategorileri, UNESCO'nun Biosfer Rezervleri ve Dünya Miras Alanları ile RAMSAR Alanları ve Avrupa Birliği'nin Natura 2000 kategorileri” oluşturulmuştur. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nde, yerinde koruma (in-situ) yaklaşımı “ekosistemlerin ve doğal yaşam ortamlarının korunması, yaşayabilir tür popülasyonlarının doğal çevrelerinde; evcilleştirilmiş veya kültüre alınmış türlerin ise ayırt edici özelliklerini geliştirdikleri çevrelerde muhafazası ve geri kazanılması” olarak tanımlanmıştır [Alpan vd., 2003]. En kolay ve en ucuz gen koruma tekniği

olarak görülen yerinde koruma (in-situ) yaklaşımı; yok olma noktasına gelmiş türler ve populasyonlar ile endüstri bölgelerindeki gen kaynaklarının korunması için elverişli bir yöntem olarak kabul edilmektedir. In situ gen koruma alanlarına örnek olarak; “milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları, biyogenetik rezerv alanları, gen koruma ormanları ve doğal tohum meşcereleri” gösterilebilir [Şıklar, 2001].

2.2.2. Yeri Dışında Koruma (Ex-Situ) Yaklaşımı

Tehlike altında bulunan biyoçeşitlilik öğelerinin doğal yaşama ortamlarının dışında koruma altına alınması olarak tanımlanan yeri dışında koruma (ex-situ) yaklaşımı; bitki veya hayvanların doğal yaşam ortamlarından alınarak botanik bahçesi veya hayvanat bahçesi gibi ortamlarda korunmasını kapsayan bir yöntemdir [Alpan vd., 2003]. Yüksek maliyetli olduğundan uzun zaman süresince devam edecek olan bu uygulamalara gerekli ekonomik desteğin sağlanması son derece önemlidir [Şıklar, 2001]. Yeri dışında gen koruma çalışmaları “orman ağaçlarında arboretumlarda, botanik bahçelerinde, gen bankalarında, klon bankalarında, tohum bahçelerinde, döl ve orijin denemeleri gibi” tesislerde gerçekleştirilmektedir. Tarımsal ve orman biyolojik çeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, doğal ortamlarında çeşitli nedenlerle tehlike altına girmiş türlerin korunmasında en etkin koruma yaklaşımı olarak görülmektedir.

2.3. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimi

2.3.1. Dünyadaki Korunan Alan Sınıflandırma Sistemleri

Her ülkenin kendine özgü koşullarını yansıtan biyolojik, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel özelliklere bağlı olarak, ülkeden ülkeye korunan alan statüleri ile bu statülerin anlam ve içerikleri önemli farklar gösterebilmektedir [Kurdoğlu, 2007]. Bununla birlikte, uluslararası düzeyde bir denetim, işbirliği ve izleme ağı kurmak, kavramsal çerçeve ve uygulamalar açısından yol gösterici bir işlev üstlenmek üzere uluslararası düzeyde korunan alan sistemleri de geliştirmiştir. Bu çerçevede; Dünya Koruma Birliği (IUCN), UNESCO MAB Uluslararası Biyosfer Rezerv Alanları ve UNESCO Dünya Miras Alanları Programı örnek gösterilebilir.

IUCN'nin 1978 yılında yayınladığı "Koruma Alanları Yönetim Kategorileri Sistemi"nde koruma alanları aşağıda belirtilen 10 kategoriye ayrılmıştır [Web 7, 2018]:

- Bilimsel Rezervler / Mutlak Doğa Rezervleri,
- Milli Parklar,
- Tabiat Anıtları,
- Tabiatı Koruma Alanları,
- Peyzaj Koruma Alanları,
- Kaynak Rezervleri,
- Doğal Biyotik Anıtlar,
- Çok Amaçlı Kullanım Alanları,
- Biyosfer Rezervleri,
- Dünya Miras Alanları.

Söz konusu bu kategoriler, uluslararası koruma çalışmalarında çok yaygın olarak kullanılmakla birlikte, zamanla bazı problemlerin çözümünde yetersiz kalması, kategoriler arasında kesin bir ayrımın yapılamaması, denizlerle ilgili koruma ihtiyaçlarının ağırlıklı olarak gündeme gelmesi nedeniyle, 1992 yılında "4. Dünya Milli Parklar ve Koruma Alanları Kongresi" nde, bu kategori sisteminin revize edilmesi gerektiği görüşüne varılmıştır [Arda, 2003]. Bu doğrultuda, korunan alan kategorileri Tablo 2.1'de belirtildiği gibi düzenlenerek 1994 yılında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir [Web 7, 2018] [Emerton et al., 2006]:

Tablo 2.1. IUCN Korunan Alan Kategorileri

KATEGORİ IA	“Bilimsel çalışma ve yaban hayatının korunması amacıyla, ilgi çekici ya da seçkin ekosistemleri, jeolojik ve fizyolojik özelliği olan yerleri ve türleri içinde bulunduran alanlar”
KATEGORİ IB	“Yaban hayatın korunması amacıyla insan etkisiyle değiştirilmemiş ya da çok az değişikliğe uğramış olan alanlar”
KATEGORİ II	“Ekosistemin korunması amacıyla çevresel ve kültürel açıdan duyarlı, ruhsal, bilimsel, eğitimsel ve rekreasyonel olanaklar sağlamak gibi amaçlar için ayrılan alanlar”
KATEGORİ III	“Belirli doğal özelliklerin korunması amacıyla doğal özelliklerin ve etkilerinin olduğu gibi korunduğu alanlar”
KATEGORİ IV	“Habitatların korunması ya da belirli türlerin gereksinimlerinin karşılanarak korunması için aktif bir şekilde yönetilen alanlar”
KATEGORİ V	“Amaç kara/deniz peyzajlarının korunması veya rekreasyon olan korunan alanlar”
KATEGORİ VI	“Sürdürülebilir kaynak kullanımının korunması amacıyla yönetilen, değişikliğe uğramış doğal sistemleri içeren alanlar”

Bu korunan alan kategorileri arasındaki temel ayırım noktası, yönetim amaçları ve bunlara bağlı olarak insan kullanımlarının dereceleridir [Özbay, 2008]. I. Kategoriden V. Kategoriyeye doğru gidildikçe, kaynakların sürdürülebilir kullanımına yönelik amaçlar, V. Kategoriden I. Kategoriyeye doğru gidildikçe doğa korumaya yönelik amaçlar ağırlık kazanmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin IUCN dışında ortaya koyduğu koruma yaklaşımları UNESCO tarafından iki grupta tanımlanmıştır. Bu kategoriler ‘Biyosfer Rezervler’ ve ‘Dünya Miras Alanları’dır [Kurdoğlu, 2007]. Biyosfer rezervler, “biyolojik çeşitliliğin korunması için, kalkınma ve geleneksel yaşam arasında problemleri ortadan kaldırmaya yönelik bir yaklaşım” olarak geliştirilmiştir [Web 3, 2018]. Temel amaç; “doğal ekosistemler içindeki hayvan ve bitki topluluklarının çeşitliliği, bütünlüğü ve türlerin genetik çeşitliliği ile buna bağlı evrimsel gelişimin devamlılığının sağlanması, şimdiki ve gelecekteki kullanımları için muhafaza edilmesi” olarak belirtilmiştir. Günümüze kadar, 105 ülkede 531 biyosfer rezerv alanı ilan edilmiştir.

Biyosfer Rezerv Alanları, 1995- Sevilya (Seville) Stratejisinde “karasal, kıyısal/deniz ekosistemlerden ya da bunların birleşiminden oluşan, MAB Programı

çerçevesinde uluslararası kabul görmüş alanlar” olarak tanımlanmıştır [Web 9, 2018]. Her biyosfer rezerv alanı birbirini tamamlayan 3 işlevi yerine getirmektedir:

- Genetik kaynakların, türlerin, ekosistemlerin ve peyzajın korunması,
- Sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve insan kalkınmasının teşvik edilmesi,
- Doğa koruma ve sürdürülebilir kalkınma konularındaki global sorunlarla ilgili çevre eğitimi, araştırma ve denetim olanakların sunulması ve ilgili projelerin geliştirilmesi.

Seville Stratejisi’ne göre, fiziksel olarak her biyosfer rezerv alanı 3 zondan (bölge ya da alandan) oluşmaktadır [Web 9, 2018]:

- Çekirdek bölge: Biyolojik çeşitliliğin korunması, eğitim ve araştırma gibi amaçlar için yönetilen sıkı koruma altındaki alanlar,
- Tampon bölge: Çevre eğitimi, uygulamalı ve temel araştırma, rekreasyon, ekoturizm gibi kullanımlara izin verilen ve çekirdek zona bitişik ya da onu çevreleyen bölge,
- Geçiş bölgesi: Tarım alanları ve yerleşmelerin olduğu, kamu kuruluşları, bilim insanları, yöre halkı, gönüllü kuruluşlar, diğer ilgili paydaşların bölge kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlamak üzere ortak bir fikir birliği ile belirlediği kullanımların yer aldığı bölge.

4-8 Şubat 2008 yılında III. Dünya Biyosfer Rezervleri Kongresi’nde; Dünya Biyosfer Rezervleri Ağı’nın 2008-2013 dönemi gündemini içeren “Madrid Eylem Planı (MAB)” yürürlüğe girmiştir [Web 9, 2018]. Bu programın amacı; “küresel, ulusal ve yerel sürdürülebilirlik için örneklerin geliştirilmesi; uzmanlar, yöneticiler, araştırmacılar ve tüm ilgi grupları için küresel sürdürülebilir kalkınma prensiplerinin yerele uyarlanması konusunda öğrenme alanları olarak biyosfer rezervlerinin kullanılması” olarak tanımlanmıştır.

Biyolojik çeşitliğin korunması çalışmaları içinde; 1972’de UNESCO öncülüğünde imzaya açılan ve ülkemizin de 1983 yılında taraf olduğu “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kapsamında ilan edilen Dünya Miras Alanları önemli bir yere sahiptir [Web 10, 2018]. Sözleşmeye göre;

“estetik veya bilimsel açıdan istisna oluşturan ve evrensel değeri olan doğal anıtlar; bilim ve koruma açısından evrensel öneme sahip fiziksel ve biyolojik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki türleri içeren yaşama ortamları; bilim, koruma veya doğal güzellikler açısından istisna oluşturan ve evrensel değeri olan doğal sitler” doğal miras kabul edilmiştir. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme; ülkelerin kendi toprakları üzerinde korunmaları tüm insanlığın ortak faydası olan üstün doğal ve kültürel kaynakları korumayı kabul ettikleri hukuki bir metindir [Web 11, 2018]. Günümüzde UNESCO Dünya Miras Listesinde; “802’si kültürel, 197’si doğal, 32’si doğal ve kültürel (karma) miras alanı olmak üzere toplam 1031 miras alanı” bulunmaktadır. Bu alanlardan 13 kültürel ve 2 karma olmak üzere 15 miras alanı da Türkiye’de yer almaktadır [Web 10, 2018].

Miras alanlarının “üstün evrensel değer taşıması, alanın aşağıda belirtilen dünya miras alanı kriterlerinden en az bir veya daha fazlasını sağlamasını, alanın bütünlüğü ve otantikliği ile ilgili koşulların bulunmasını, alanın korunması ve yönetimi için gerekli şartların oluşturulmasını” gerektirmektedir [Web 10, 2018]:

- “Üstün doğa olayı veya üstün doğal güzele ve estetik öneme sahip alanları içermesi,
- Yaşam kaydı, arazi şekillerinin gelişmesinde süregelen önemli jeolojik süreçler veya önemli jeomorfik veya fizyografik özellikler de dâhil, dünya tarihinin temel aşamalarını temsil edecek nitelikte üstün örneklerle sahip olması,
- Karasal, tatlı su, kıyusal ve denizsel ekosistemlerde, bitki ve hayvan topluluklarında süregelen ekolojik ve biyolojik sürece ilişkin üstün örneklerle sahip olması,
- Bilimsel açıdan üstün evrensel değere sahip ve tehlike altındaki türleri içeren, biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve kayda değer doğal habitatları içermesi”.

1972 yılında ABD’de gerçekleştirilen IUCN- 2. Dünya Milli Parklar Konferansında korunan alanlar; “bilimsel rezervler, milli parklar, doğa anıtları, doğa koruma rezervleri, peyzaj koruma alanları, kaynak rezervleri, antropolojik rezervler, çok yönlü kullanım alanları, biyosfer rezervleri ve dünya miras alanları” olmak üzere 10 kategoride ele alınmıştır [Yücel ve Babuş, 2005].

1973 yılında Avrupa'nın yeşil mirasının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi amacıyla kurulan “Avrupa Milli Parklar ve Doğa Parkları Federasyonu- EUROPARC” Avrupa'nın doğal ve kültürel mirası ağını oluşturmaktadır [Web 13, 2018]. 38 Avrupa ülkesinde 370'den fazla üyesi bulunan ve 400 den fazla koruma alanının yönetiminden sorumlu olan bu organizasyon, Avrupa'daki koruma alanlarını milli park, bölgesel park, doğa parkı ve biyosfer rezerv alanları olarak birleştirmektedir [Yücel ve Babuş, 2005].

Dünyada uluslararası koruma sınıflandırmaları dışında ulusal ve bölgesel sınıflandırma sistemleri de bulunmaktadır [Özbay, 2008]. Ulusal sınıflandırma sistemleri, birçok ülkede farklı koruma sistemlerinin geliştirilmesini sağlamış ve korunan alan statülerinde o ülkeye ait bir kategori oluşmasına neden olmuştur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde koruma alanları “Ulusal Orman Alanı, Milli Park, Milli Tarihi Park Alanı, Ulusal Anıt Alanları, Ulusal Tabiat Anıtı Alanları, Ulusal Alanlar, Muhafaza Alanları, Ulusal Rezerv Alanları, Ulusal Yaban Barınağı Alanları, Ulusal Hatıra Alanları, Ulusal Askeri Park Alanları, Ulusal Rekreasyon Alanları, Ulusal Savaş Alanı Parkı Alanları, Ulusal Nehir Alanları, Ulusal Yaban ve Görsel Nehir Alanları, Ulusal Özel Alanlar, Ulusal Gözlem ve Araştırma Alanları” olarak sınıflandırılmıştır.

Dünyada özel bir bölge veya amaç için bağımsız şekilde alternatif koruma alanları sınıflandırma sistemleri geliştirilmesine örnek olarak Avrupa Birliği özel koruma alanı programı olan Natura2000 gösterilebilir [Web 8, 2018]. Dünyanın korunan alanlardaki en büyük eşgüdüm ağını oluşturan Natura2000; hem “Kuş Direktifi” hem de “Habitat Direktifi” altında listelenen Avrupa'nın en değerli ve tehdit altındaki türlerinin ve yaşam alanlarının uzun vadeli hayatta kalmasına yönelik koruma çalışmalarının yürütülmesini amaçlamaktadır.

2.3.2. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Çalışmalar

Korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin güncel araştırmalar; şehir ve bölge planlama alanı yanı sıra coğrafya, politika bilimi, sosyoloji gibi sosyal bilimlerin alanının gündeminde önemle yer tutmaktadır. Bu çalışmalar, planlama ve çevresel politikalar, doğal kaynakların yönetimi, biyoçeşitliliğin korunması,

sürdürülebilir ekosistemler, sürdürülebilir gelişme ve ekoloji, çevresel yönetim ve iklim değişimi ve turizm araştırmalarını içine almaktadır.

Mekansal planlama alanındaki araştırmacılar; korunan alanların bütünleşik yönetimi ve planlama teorisinde yeni yaklaşımlar [Lane, 2001]; korunan alanlarda sınır ötesi planlama [Fall, 2003]; korunan alanlarda çok aktörlü planlama ve işbirliğine dayalı sosyo kurumsal perspektif [Barry, 2004]; korunan alanların iklim değişikliği planlaması ile bütünleştirilmesi [Ervin, 2011]; korunan alanlarda yönetim ve yönetişimin planlama ile bütünleştirilmesi [Nkhata & McCool; 2012]; dünya miras alanlarında stratejik mekânsal planlama, bölgeleme ve etkilerin izlenmesi [Job et al., 2017]; Avrupa Birliği örneklerinde korunan alanlarda stratejik mekânsal planlamada bölgelemenin rolü [Maksina et al., 2018] konularına odaklanmışlardır.

Lane (2001); planlama teorisindeki gelişmeleri inceleyerek doğal kaynakların planlanmasında işbirliğinde dayanan yeni yaklaşımların önemini vurgulamış, Barry (2004); korunan alanlarda çok aktörlü planlama ve işbirliğine dayalı sosyo kurumsal perspektif üzerinde durmuştur. Kanada, Ontario'da korunan alanların planlanmasında tarihsel faktörlerin yerel işbirliğinin geliştirilmesi üzerindeki etkilerini inceleyen Barry, Healey'in (2006; 2007) sosyo-kurumsal yaklaşımını esas alarak doğal kaynakların işbirliğine dayalı yönetiminde potansiyel ölçekler ve analiz birimleri arasında kavramsal bir köprü kurmayı amaçlamıştır. Fall (2003); bölge ve biyolojik bölge kavramlarını tartışarak biyosfer rezerv modelini ve bu modelin uluslararası sınırları kapsayan alanlarda uygulanmasını incelemiş ve Avrupa'da yer alan sınır ötesi biyosfer rezerv alanlarının yüz yüze olduğu planlama sorunlarını ele almıştır.

Korunan alanların iklim değişikliği planlaması ile bütünleştirilmesi konusunu araştıran Ervin (2011); korunan alan yönetim planlarında, etkilerin ve tehditlerin belirlenmesinde, izleme, araştırma ve kapasite geliştirme programlarında iklim değişikliği konusuna vurgu yaparak, korunan alan planlamasının ulaşım, enerji vb. sektörel planlama ile entegre edilmesi; ulusal gıda ve su güvenliği gibi iklim ile ilgili konuların ele alınmasında korunan alanların ekonomik değerinin ortaya konması; korunan alanların iklim uyumlu planlama çalışmalarının ayrılmaz bir parçası olarak görülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Nkhata & McCool (2012); planlamanın kamu yönetimi ile yönetişim ilişkileri arasındaki fonksiyonel bağlantıları kolaylaştıran bir sistem olduğunu ve planlama sisteminin kamu yönetimlerinin korunan alanlardaki kamu çıkarlarının tartışıldığı ve yapılandırıldığı geniş ölçekli yönetişim süreçlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olduğunu vurgulamışlardır.

Ayrıca, planlama sisteminin çeşitli yönetim eylemlerinin etkinliği ile ilgili gerekli geri bildirimi kolaylaştırdığını ortaya koymuşlardır.

Dünya miras alanlarında stratejik mekânsal planlama, bölgeleme ve etkilerin izlenmesi üzerine değerlendirmeler yapmayı amaçlayan Job et al., (2017); korunan alanların sürdürülebilir gelişiminde turizmin önemini vurgulamışlar ve UNESCO, Dünya Miras Alanları ve Biyosfer Rezervlerinin yönetim yapılarında ve korunan alanlarda turizmin öneminin giderek arttığını belirtmişlerdir. Dünya üzerindeki 229 Dünya Miras Alanını inceleyerek stratejik mekânsal planlama, bölgeleme ve etkilerin izlenmesi konularını analiz etmişler ve bu alanlarda stratejik mekânsal planlama ve turizm planlamasının özellikle daha etkin izleme sistemleri ile geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuşlardır. Avrupa Birliği örneklerinde korunan alanlarda stratejik mekânsal planlamada bölgelemenin rolünü araştıran Maksina et al., (2018); mekânsal planlamada korunan alanların sorunları ve olanaklarına odaklanmışlardır. Bu çerçevede, AB ülkeleri örnekleri ve Sırbistan'da mekansal planlama sistemleri ile korunan alanların planlanmasına yönelik yasal düzenlemeler analiz edilerek karşılaştırılmıştır. Seçilen örneklerde milli park alanlarında koruma bölgeleri ve bu bölgelerin mekânsal planlama ile koordine edilmesindeki rolleri araştırılmış, koruma bölgelerinin planlanmasındaki benzerlikler ve farklılıklar ile bu bölgelerin mekânsal planlama ile ilişkisi ortaya konulmuştur.

Korunan alanların etkin yönetimi konusundaki araştırmalar ise; korunan alanların yönetiminde etkinliğin değerlendirilmesi [Hockings et al., 2004], [Jacobson et al., 2008], [Growcock et al., 2012], [Moorea and Hockingsb; 2013]; dünyada korunan alanların etkin yönetimine yönelik seçeneklerin geliştirilmesi [Dudley et al., 2007]; korunan alanların yönetimi için stratejiler [Kiehn, 2008]; korunan alanların bütünsel yönetimi [Mason et al., 2010], [Ross et al., 2012]; korunan alan yönetiminde kapasitenin geliştirilmesi [Nielsen, 2012], [Eaglesb and Gila; 2014] ve Avrupa ve Amerika'da korunan alanların yönetiminde yeni paradigmlar [Absher and Mann, 2014] konularına odaklanmıştır. Hockings et al., (2004), korunan alanların yönetim potansiyelini arttırmak üzere, etkinliğin değerlendirilmesi konusunu ele almışlar, dünyada uluslararası ve ulusal seviyede yönetim stratejilerinin geliştirilmesi, planlama süreci ve önceliklerin belirlenmesi, şeffaflık konularında yönetimlerin üzerinde artan bir baskı oluştuğunu vurgulamışlardır. IUCN Korunan Alanlar Komisyonu tarafından 2000 yılında küresel düzeyde uygulanabilir bir yaklaşım olarak korunan alanlarda ve korunan alan sistemlerinde kullanılmak üzere

geliştirilen yönetimde etkinliğin değerlendirilmesi yönelik genel çerçeveyi esas alarak Avustralya Fraser Adası ve Kongo Havzası örneklerine yönelik değerlendirmeler yapmışlardır. Yine Avustralya'da korunan alan yönetiminin değerlendirilmesi ve yönetim performansının iyileştirilmesi konusunda Jacobson et al., 2008 yılında bir araştırma yapmışlardır. Korunan alan yönetiminden sorumlu olan kurumların, dünyadaki en iyi uygulamaların değerlendirme prensiplerini benimsemiş olmalarına rağmen, bu prensiplerin yönetim sürecinin tüm faaliyetlerini kapsamadığını vurgulamışlardır. Özellikle bu prensiplerin yönetimin başarısını etkileyecek faktörlerin tanımlanması konusunda bilgi ve bağlantıları oluşturamadığını ortaya koymuşlardır. Growcock et al., (2012), korunan alan sisteminde yönetimde etkinliğin değerlendirilmesi programının uygulanmasındaki zorluklara ilişkin bir çalışma yapmışlardır. NSW Parklar Programının uygulamasını inceleyerek programın geliştirilmesi için öneriler geliştirmişlerdir. Bu çerçevede; değerlendirme sürecinin yönetimin her seviyesinde gerçekleştirilmesi; güvenilir bir sürecin geliştirilmesi; bilgi paylaşımı için bir sistemin kurulması, öğrenme kültürünün teşvik edilmesi ve desteklenmesi, niteliksel ve niceliksel kanıt aralığının geliştirilmesi konularının önemini ortaya koymuşlardır.

Moorea and Hockingsb (2013), Avustralya'da korunan alanların yönetimine ziyaretçi planlaması ve yönetimin etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik geliştirilen iki yönetim metodolojisinin katkılarını araştırmışlardır. Bu çerçevede, literatürden geliştirdikleri ilkeler ile bu iki metodolojinin performansını analiz etmişlerdir. Her iki metodoloji de korunan alanların yönetimde kurumsallaşma, gözlem ve ortak bir anlayışın gelişiminde katkılar sağlarken, gelecek senaryolarının belirlenmesi ve değerlendirilmesinde zayıf kalmaktadır.

Dünya korunan alanlarında yönetimin etkinliği konusunda farklı seçenekler üzerinde çalışmalar yürüten Dudley et al., (2007), korunan alanlarda sertifikasyon sistemlerinin geliştirilmesi konusuna odaklanmışlardır. Korunan alan yönetiminde iyi uygulamaları garanti eden seçeneklerin tipolojilerinin listesini yaparak (orman alanları için kullanılan sertifikasyon sistemleri, tehlikeli türler listesi gibi) sertifikasyon sistemlerini savunan ve karşısında olan görüşleri incelemişler ve bazı seçenekler tanımlamışlardır. Bu seçenekler arasında; değerlendirme sistemlerinin minimum standartları sağlayabilmesi için akreditasyon şemasının geliştirilmesi, sertifikasyon sistemlerini kullanan korunan alan projelerinin deneyimlerinden

faaydalanılması, özel korunan alanlar veya Dünya Mirası Sözleşmesi'ne tabi alanlar için özel sertifikasyon şemalarının geliştirilmesi sayılabilir.

Kiehn (2008), “Korunan alanların yönetimi için stratejiler” adlı çalışmasında, toplum esaslı doğal kaynak yönetiminden (CBNRM) bahsetmiştir. Devlet kontrolünde olan korunan alanlarda toplum esaslı doğal kaynak yönetimin uygulanabilmesi için toplumun karar verme sürecine katılımının yasal bir dayanağının oluşturulması gerekliliği vurgulanmış ve bu doğrultuda topluluk yönetim anlaşmalarının önemine değinilmiştir. Bu anlaşmalar ile arazi kullanım sorunlarının çözümlenmesi, topluluklara erişim yetkisinin ve garanti haklarının devredilmesi ve yönetim planlaması ve faaliyetlerini teşvik eden koşulların oluşturulması hedeflenmiştir. Kiehn, çalışmasında Ekvador'daki Condor Bioreserve'in bir parçası olan Cayambe-Coca Ekolojik Rezervi (RECA) içinde yer alan Topluluk yönetim anlaşmalarının sürecini içeren üç vaka çalışmasını ele almıştır. İncelediği topluluk yönetim anlaşmalarının ilk iki hedefe ulaşmada başarılı olduğunu, ancak üçüncü hedefe ulaşmadaki başarılarının sınırlı olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, topluluklara karar verme, uygulama ve çatışma çözme yetkilerinin devredilmesi, tüm taraflar için hak ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması ve devlet gözetiminin ve desteğinin devamlılığının sağlanması yönündeki önerilerini ortaya koymuştur.

Mason et al., (2010), ulusal ölçekte korunan alanların bütünleşik yönetimi konusunda Bolivia örneğindeki deneyimleri aktarmışlar ve korunan alanlarının yönetimine yerel katılımı teşvik eden iki mekanizmayı (yerel yönetim komiteleri ve ortak yönetim) incelemişlerdir. Ortak yönetim mekanizmasının; her iki tarafın hak ve sorumluluklarını açıkça tanımladığı, tüm aktörleri sürece dahil ettiği, korunan alan hedeflerine bağlı kaldığı, yeterli kurumsal kapasiteyi geliştirdiği, karşılıklı güven oluşturduğu ve geniş katılımı sağlamak üzere, etkin iletişim ve tamamlayıcı mekanizmalar ile yerel desteğin sağlandığı durumlarda, en iyi şekilde sonuç verdiğini ortaya koymuşlardır. Avustralya'da korunan alanların bütünleşik yönetimini ele alan Ross et al., (2012), kara ve deniz koruma alanlarında yerli halkın yönetim ve planlama çalışmalarındaki katkılarını araştırmışlardır. Korunan alan yönetiminde yerli halkın katılımına ilişkin iki önemli alanda ilerleme kaydedildiğini, bu çerçevede 1970'lerin sonlarında başlayan ortak yönetim çalışmaları ve 1997'de başlayan Yerel Korunan Alan çalışmalarının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ülke ölçeğinde korunan alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması için bölgedeki yerli halkların ve

diğer aktörlerin işbirliği yapmasına ihtiyaç olduğu, mevcut planlama modelleri içinde iletişim ve ortaklıkların geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Nielsen (2012); korunan alan yönetiminde kapasitenin geliştirilmesi konusuna odaklanmıştır. Korunan alan yönetiminde etkinlik değerlendirmelerinin analiz edildiği çalışmada, etkin yönetim için verimli iş akışları ve ekip çalışması kilit kapasiteler olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, yetersiz mali ve sosyal güvenlik, teşviklerin eksikliği ve esnek olmayan yönetim yapılarının mevcut yönetim kapasitelerinin etkin kullanımını engellediği ifade edilmiştir. Korunan alanlarda yönetimin etkinlik kapasitesini değerlendiren diğer bir çalışma Eaglesb ve Gila'nın (2014) araştırmasıdır. Politika belirleyicilerinin planlama hedefleri ile ulaşılan sonuçları karşılaştırmasına yardımcı olmak üzere standartlara ihtiyaç olduğunu vurgulayan araştırmacılar, yönetimin etkinliğini analiz etmek üzere bir yöntem geliştirmişlerdir. ABD'de devlet parkları ile ilgili kurumları örnek aldıkları çalışmalarında, Korunan Alanlar Yönetimi Yaklaşımını temel alan veri analizleri kullanarak, bütçe değişikliklerinin her bir kurumun performansını nasıl etkileyeceğini ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak, bütçe planlanmasının ayrı olarak modellenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Absher & Mann, (2014), Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri örneklerinde korunan alanların yönetiminde yeni bir paradigma üzerine odaklanmışlardır. Güney Almanya'nın Kara Ormanı'ndan inceledikleri bir örnek, toplum ve ajans temsilcileri tarafından ortaklaşa geliştirilen yönetim ilkelerine sahiptir. İlkeler arasında dikkate değer ölçüde yönetim hedefleri, katılımcı planlama yaklaşımları ve kurumsal uygunluğun değerlendirilmesinde değişiklikler olmuştur. İkinci bir örnek olarak, California'dan tipik bir orman planını ele almışlardır. Her iki örnek ile, yeni yönetim ilkelerinin uygulamada nasıl hayata geçirildiği konusu tartışılmıştır.

Korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin güncel literatür içinde; ayrıca korunan alanlar ve sürdürülebilir turizm planlaması ve yönetimi konusunu bütünleştiren araştırmalar [Catibog-Sinha & Wen, 2008], [Plummer and David, 2009], [Zachrisson et al., 2010], [Bello et al., 2016] da bulunmaktadır. Korunan alanlarda sürdürülebilir turizm planlaması ve yönetimi modeli: Xishuangbanna biyosfer rezervi konulu çalışmalarında Catibog-Sinha & Wen, (2008), Xishuangbanna Biyosfer Rezervi örneğinde Xishuangbanna Eyaletindeki başlıca turizm yönetimi sorunlarını araştırmışlardır. Araştırmacılar, etkin turizm planlaması ve gelişimi için sosyal, ekonomik ve çevresel hedeflerin entegrasyonu gerekliliğini

vurgulamışlar, doğa korumayı esas alan turizm yönetimi için; Catibog-Sinha ve Bushell tarafından geliştirilen 7Es Çevresel Yönetim modelinin prensiplerinden faydalanarak, Xishuangbanna Biyosfer Rezervi'nde turizm yönetimi için bazı öneriler geliştirmişlerdir. Plummer and David, (2009), sürdürülebilir turizm için korunan alanların yönetiminde, uyarlanabilir bütünleşik yönetim için olasılıkları araştırmışlardır. Karmaşık sistemler teorisinin, dönüştürücü değişimleri ve sosyal-ekolojik bir sistem olarak insan ve doğal sistemleri birleştiren bütüncül bir bakış açısını vurguladığını ifade ederek, sürdürülebilir turizm için korunan alan yönetimine alternatif bir yaklaşım olarak adaptif ortak yönetim yaklaşımını önermişlerdir.

Zachrisson et al., (2010), turizmin korunan alanların tanımlanması sürecindeki politik rolüne odaklanmışlardır. Turizmin korunan alanların tanımlanması sürecini nasıl etkilediğini belirlemek üzere, Kiruna Milli Parkı, Funäsdalen ve Fulufjället Milli Parkı örneklerinde arazi kullanım seçeneklerini ortaya koyarak ekolojik bir çerçeve sunmuşlardır. Korunan alan esaslı turizm planlamasında katılım konusunu ele alan Bello et al., (2016), yerel halkın korunan alanlarla ilgili turizm planlamasına etkin katılımı için bir çerçeve önermektedir. Önerilen çerçeve, hem turizm planlaması için hem de genel olarak planlama süreci için halkın katılımından gelen perspektif ve deneyimleri içermektedir.

2.4. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Dünya Örnekleri

2.4.1. Kanada-Ontario Eyaleti Doğal Mirasın Korunması ve Planlanması Çalışmaları- Greenbelt Bölgesi (2017)

Kanada'nın Ontario Eyaletinde yer alan Greenbelt Bölgesi, Niagara Şelalesi'nden kuzeye doğru Bruce Yarımadası'na uzanan bölge ile Northumberland Halton'dan Piriç Gölü'ne kadar 720.000 hektarlık araziye kapsamaktadır [Web 15, 2018]. Bölgenin 216.500 hektarlık kısmını göl, sulak alan, nehir vadileri ve orman arazileri oluşturmaktadır.

Kanada'nın ekolojik ve hidrolojik anlamda önemli bölgesine sahip olan Büyük Göller (Ontario, Erie ve Simcoe gölleri) bölgesinin kalbinde yer alan bölge; Oak Ridges Moraine ve Niagara Nehri dahil olmak üzere birçok doğal ve ekolojik alanı

içermektedir. 160 kilometre boyunca engebeli bir arazinin sırtı olarak uzanan Oak Ridges Moraine, Güney Ontario'nun en belirgin arazi form özelliklerini göstermektedir (Şekil 2.1) [Web 15, 2018].

Greenbelt Koruma Alanı içinde yasal statüye sahip; Kıyı Sulak Alanı, Kuzey veya Güney Sulak Alanı, Ormanlık Alanlar, Yaban Hayatı Habitatı, İlçe Parkı ve Koruma Rezerv Alanları yer almaktadır [OG, 2017].

Doğal Miras Sistemi ile korunan alanların tanımlandığı bir ülkesel sistem içinde, Ontario doğal mirası koruma çalışmalarının amacı; doğal özelliklerin çeşitliliği ile uzun vadede ekolojik fonksiyonlarının korunması, doğa koruma alanlarının biyolojik çeşitliliğinin muhafaza edilmesi olarak belirlenmiştir [PPS, 2014].

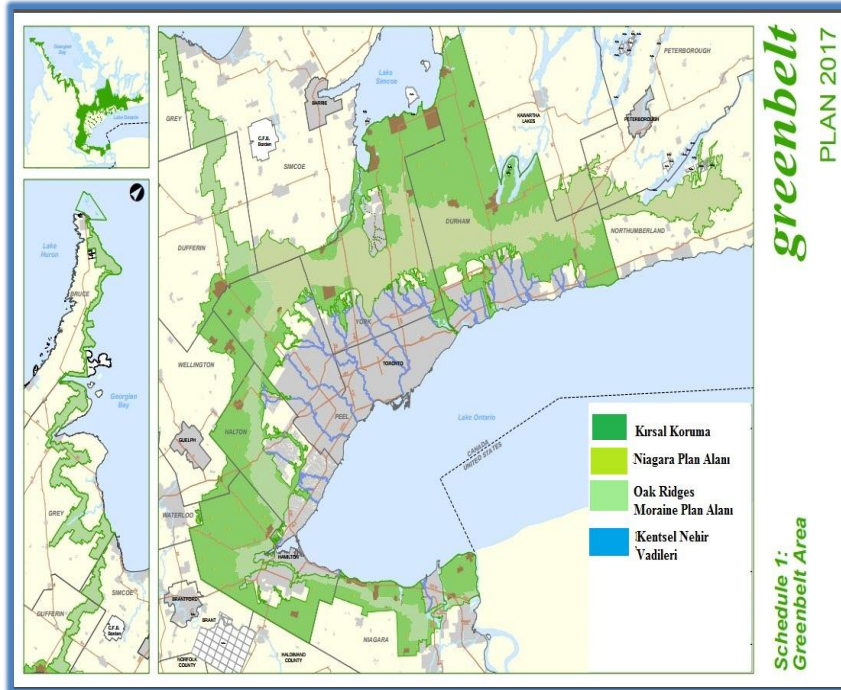
Şekil 2.1: Greenbelt Bölgesi Koruma Alanından genel görünümüler.

Ontario Eyaleti doğal mirasın korunması ve planlanması çalışmalarında yetki ve sorumluluğu olan kuruluşlar; Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Kuzey Kalkınma ve Maden Bakanlığı ve Ontario Yönetimi'dir [Web 16, 2018]. 2005 yılında Greenbelt Yasası gereğince yürütülen planlama çalışmalarında, İlk Milletler Toplulukları (First Nations Communities), Koruma Grupları, Avcılar ve Balıkçılar, Kuzey ve Güney Ontario Halkı proje paydaşları olarak sürece dahil edilerek işbirliği etkileşim ve

ortak bir fikir birliğine dayanan bir planlama süreci kurgulanmıştır. Süreç sonunda hazırlanan Greenbelt Koruma Planı, Ontaria kentinin çevresindeki verimli tarım alanlarının, biyoçeşitliliğin, Büyük Göller (Ontario, Erie ve Simcoe gölleri), Oak Ridges Moraine ve Niagara Nehri dahil olmak üzere birçok doğal ve ekolojik alanın korunmasını amaçlamaktadır [Wise et al., 2014]. Bu doğrultuda, “kent çeperinin ve açık alanların korunması, tarımın sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde kırsal alanların ve kasabaların korunması, tarım sektörünün ekonomik devamlılığının sağlanması, ekolojik ve hidrolojik döngülerin devamlılığının sağlanması, kentli nüfus için açık alan, rekreasyon, turizm ve kültürel aktivitelerin geliştirilmesi, kentleşmenin kontrol altına alınması ve sürdürülebilir kaynak kullanımının sağlanması” hedeflenmektedir.

Greenbelt Koruma Planı 5 ana bölgeden oluşmaktadır (Şekil 2.2) [OG, 2017]:

- Oak Ridges Moraine Bölgesi'ndeki araziler,
- Niagara Nehri Bölgesi'ndeki araziler,
- Park Yolu Kemerli Batı Plan Alanı içindeki araziler,
- Koruma Alanlarındaki Kırsal araziler
- Kentsel Nehir Vadisi Bölgesi'ndeki araziler.

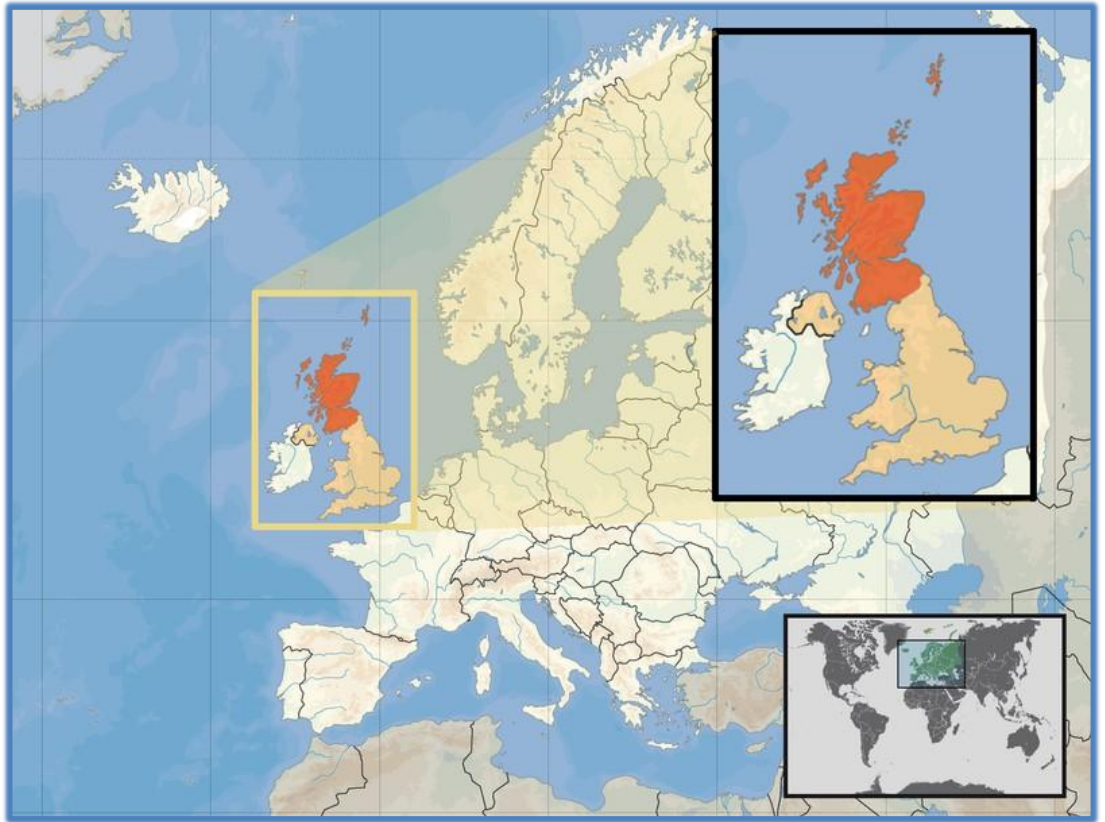

Şekil 2.2: Greenbelt Bölgesi Koruma Planı.

Plan, arazi kullanım kararları yanı sıra, ekonomik ve fiziksel çevre ile doğal ve kültürel miras kaynaklarının kullanımı ve koruma politikalarını da içermektedir [OG, 2017]. Doğa koruma alanlarının mutlak korunmasını esas alan ve katı planlama kararları içeren plan, “koruma alanları arasındaki bağlantıları güçlendirmek üzere kent ve bölge parkları ile rekreasyon alanlarından oluşan yeşil kuşak sistemini benimsemektedir. Planlama alanı içerisindeki yerleşim alanları için sınırlandırmalar getirilmiş ve kentsel gelişme alanları” önerilmemiştir. Planın uygulanması aşamasında göz önüne alınmak üzere, Greenbelt Konseyi’nin takip edeceği izleme ve performans kriterleri oluşturulmuştur.

2.4.2. İskoçya Doğal Mirası Koruma Çalışmaları

İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda ile birlikte Birleşik Krallık’ı oluşturan 4 ülkeden biri olan İskoçya; gölleri, ormanları, milli parkları, engebeli kıyı şeritleri ile çok çeşitli doğal koruma alanlarına sahiptir (Şekil 2.3.) [Web 17, 2018].

Şekil 2.3: İskoçya’nın konumu.

Peyzajın, yaşam alanının ve vahşi yaşamın bu çeşitliliği, İskoçya'nın özgün jeolojisini, topografyasını ve Avrupa'nın Kuzey Atlantik sahilindeki özel coğrafı ve iklimsel konumunu yansıtmaktadır. İskoçya'nın benzersiz doğal mirası aynı zamanda geçmişteki ve günümüzdeki insan faaliyetleri ve doğal süreçler arasındaki etkileşimlerin bir ürünüdür. Bu çerçevede; “ülkede 43 tane Ulusal Doğal Rezerv Alanı (NNR), 239 tane Özel Çevre Koruma Alanı (SAC), 2 tane Biyogenetik Rezerv Alanı, 51 adet Ramsar Alanı, 15 adet Özel Deniz Koruma Alanı (SPA), 51 adet Ulusal Manzara Alanı (NSA)” yer almaktadır (Şekil 2.4.) [Web 17, 2018]:

Şekil 2.4: Loch na Keal, Isle of Mull ve Loch Lomond & The Trossachs Ulusal Parkından görünüm.

Korunan alanların planlanması ve yönetiminde önemli rol oynayan Scottish Natural Heritage (SNH), İskoçya'nın doğal mirasının korunması konusunda merkezi ve yerel yönetimlere danışmanlık yapan bir kuruluştur [Web 17, 2018]. “Kalkınma planının hazırlanmasında yasal sorumluluklara sahip olan SNH, korunan alanların yönetimi sürecinde kamu kurumları, yerel topluluklar, özel ve gönüllü kuruluşlar arasında yakın işbirliği ve ortaklıkların kurulması doğrultusunda ilgi gruplarına tavsiyeler vermektedir”. 1991 İskoçya Doğal Miras Yasası’nda SNH'nin genel amaç ve hedefleri aşağıdaki şekilde belirtilmektedir:

- Doğal miras alanlarının sahip olduğu doğal güzelliklerin, bitki örtüsü ve faunanın, jeolojik ve fizyografik özelliklerin korunması ve geliştirilmesi,

- Doğal mirasın anlaşılmasını ve takdir edilmesinin teşvik edilmesi,
- Uygun erişim düzenlemeleri ve rekreasyon alanları ile doğal mirasın sürdürülebilir kullanımının sağlanması.

İskoçya'da planlama sistemini tanımlayan, plan hazırlama ve karar verme süreçlerinde doğal mirasın nasıl değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyan, Doğal Miras Planlaması (Planning for Natural Heritage-2000); arazi kullanımının doğal değerlerin korunması ve geliştirilmesine nasıl katkıda bulunması gerektiği konusunda tavsiyeler veren bir rehber niteliğindedir [Web 17, 2018]. Bu planlama rehberi, yukarıda da bahsedilen “Ulusal Doğal Rezerv alanlarını (NNR), Özel Çevre Koruma Alanlarını (SAC), Biyogenetik Rezerv Alanları, Ramsar Alanlarını, Özel Deniz Koruma Alanlarını (SPA) ve Ulusal Manzara Alanlarını” kapsamaktadır.

Doğal Miras Planlaması Rehberi, doğal miras alanlarının planlanma hedeflerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir [Web 17, 2018]:

- Yerel halkın doğal miras alanın değerlendirilmesi ve hedeflerin belirlenmesinde aktif katılımının sağlanması,
- Kamu kurumları, yerel topluluklar, özel ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve ortak bir fikir birliğine dayanan bir planlama sürecinin gerçekleştirilmesi,
- Doğal mirasın peyzaj karakterinin korunması ve geliştirilmesi,
- Yüksek standartlarda tasarlanmış yerleşimlerin teşvik edilmesi ve uygun araçların kullanımının sağlanması,
- Uluslararası ve ulusal alanlarda biyolojik çeşitliliğin korunması,
- Doğal mirasın mutlak korumasından ziyade koruma-kullanma dengesini gözeterek (turizm vb. kullanımların da yer alabileceği) alana halkın erişimini sağlayan planlama stratejilerinin belirlenmesi,
- Ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere etkin yol ağlarının tasarlanması.

Bununla birlikte, planlama rehberi doğrultusunda; yerel planlarda dikkate alınması gereken hususlar da aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir [SNH, 1996], [PNH, 2000]:

- “Uluslararası ve ulusal olarak belirlenmiş tüm doğal miras alanlarının korunması ve geliştirilmesi,
- Planların bölgesel veya yerel öneme sahip tüm doğal miras alanları ve bu alanlardaki peyzaj özelliklerinin korunması yönünde politikalar üretmesi,
- Yerel doğal rezervler ve açık alanların korunması ve geliştirilmesi için uygun koşulların sağlanması,
- Ormanlık alanların genişletilmesi, sulak alanların korunması ve geliştirilmesi konusunda fırsatların değerlendirilmesi,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi,
- Doğal mirasın kullanımını teşvik etmek üzere halkın erişiminin sağlanması”.

İskoçya Doğal Mirasın yönetimi ve planlanması sürecinde; yerleşimler, ekonomik faaliyetler, ulaştırma altyapısı ve dinlenme aktivitelerinin toplumun gereksinimleri de gözetilerek, doğal çevreye en az zarar verecek şekilde karşılanması temel amaç olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede, “yeşil kuşak” ve "yerleşimlerin çevresindeki kırsal alan" politikaları kentlerin ve kasabaların etrafındaki doğal miras alanlarının korunması konusunda uygulanan önemli politikalardır.

2.4.3. Avustralya Tazmanya Doğal Miras Stratejisi (2013-2030)

Tazmanya, Hint ve Büyük Okyanus arasında uzanan ve tüm bir kıtayı kaplayan tek ülke olan Avustralya’nın güneyinde yer almaktadır (Şekil 2.5) [Web 18, 2018]. Güney Yarımküre’de yer alan üç ılıman vahşi yaşam alanından birisi olan “Tazmanya Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanı”, 1,38 milyon hektarlık alanda, Tazmanya adasının arazi alanının yaklaşık yüzde yirmisini kapsayan Avustralya’daki en büyük koruma rezervlerinden birisidir.

Şekil 2.5: Tazmanya'nın konumu.

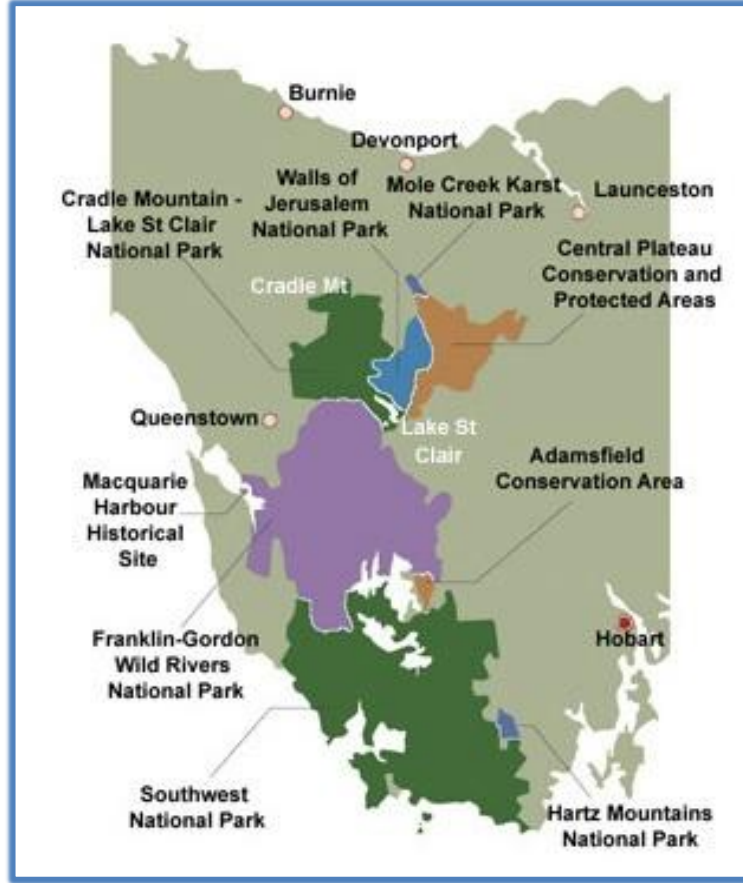
Koruma alanının genel özellikleri arasında; “Avustralya'daki en derin ve en uzun mağaraların bölgede bulunması, bitki örtüsü çeşitliliği, dünyanın en uzun ömürlü ağaçlarının ve çiçekli bitkilerinin bazılarının bölgede yetişmesi, nesli tükenmekte ya da tehdit altında olan birçok hayvan türüne sahip olması” yer almaktadır. Tazmanya Yaban Hayatı'nın engebeli ve görkemli manzaraları ile bölge hemen hemen her jeolojik döneme ait kayaları içermektedir (Şekil 2.6) [Web 19, 2018].

Şekil 2.6: Tazmanya Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanından görünüm.

Tazmanya Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanı- TWWHA, Dünya Mirası Sözleşmesi'ne göre, “üç kültürel miras ve dört doğal miras kriteri temelinde 1982'de Dünya Mirası olarak” tanınmıştır [Web 18, 2018]. “Alan, dünyada tüm doğal ve kültürel kriterleri karşılayan 23 dünya mirası alanından birisidir. Bitki örtüsünün çeşitliliği nedeniyle, Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından da Uluslararası Bitki Çeşitliliği Merkezi olarak görülen TWWHA, dünya üzerindeki en büyük kültürel ve doğal miras bölgelerinden biri olarak” kabul edilmektedir.

Tazmanya Yaban Hayatı doğal ve kültürel mirasının korunması sorumluluğu, alanın Dünya Miras Listesi'nde tanınmasından bu yana, Avustralya ve Tazmanya yönetimlerine aittir. Bölgenin yerel idaresi, Su ve Çevre Bakanlığı'nın (DPIPWE) Tazmanya Parkları ve Yaban Hayatı Müdürlüğünce yürütülmektedir [Web 19, 2018]. Bu Müdürlükçe yayınlanan “Tazmanya Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanı 2016 Yönetim Planı”nın vizyonu; “alanın doğal ve kültürel değerlerini tanımlamak, korumak, muhafaza etmek ve bu mirası gelecek nesillere aktarmak olarak” belirlenmiştir [TG, 2016]. Plan ile en az yedi yıl boyunca TWWHA'nın yönetimi için stratejik bir yön oluşturması öngörülmektedir. Alan içinde; “Beşik Dağı, St Clair Gölü, Güneybatı Milli Parkı, Vahşi Nehirler Milli Parkı, Mt Field Milli Parkı, Hartz Dağları, Mole Creek Karst Ulusal Parkı, Kudüs Ulusal Parkı Duvarları, Merkez Platosu Koruma Alanı, Adamsfield Koruma Alanı, Büyük Batı Koruma Alanı, Styx Uzun Boylu Ağaçlar Koruma Alanı, Meander Koruma Alanı, Quamby Bluff Koruma Alanı, Liffey Falls Eyalet Rezervi, Hastings Mağaraları Devlet Koruma Alanı, Florentine Nehri Bölgesel Rezerv Alanı” yer almaktadır (Şekil 2.7) [TG, 2016]. Bu alanlar; 2002 tarihli Devlet Doğa Koruma Yasası (NCA) kapsamında ilan edilen koruma alanlarıdır.

Şekil 2.7: Tazmany Yaban Hayatı Dünya Mirası alanında bulunan Milli Parklar ve Rezervler.

“Tazmany Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanı 2016 Yönetim Planı”nın temel hedefleri aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Talep analizi, mevcut ve gelecekteki ziyaretçi beklentilerinin tespit edilmesi,
- Yerel kültürün, tarihi mirasın ve doğal değerlerin korunması ve tanıtılması,
- Sürdürülebilir kullanımın sağlanması,
- Turizmin geliştirilmesi ve ekonomik fırsatların değerlendirilmesi,
- Erişimin sağlanması,
- Personel eğitimi ve akreditasyonu,
- Rekreasyon talep analizi ve fırsatların değerlendirilmesi.

Dünya Miras Sözleşmesi, doğal ve kültürel mirasın korunmasında yerel toplumların yaşamının korunması ve geliştirilmesini amaçlayan genel bir politikanın benimsenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. “Tazmany Yaban Hayatı

Dünya Mirası Alanı 2016 Yönetim Planı” bölgedeki yerel toplulukların sosyal ve ekonomik refahını gözeterek çeşitli stratejiler sunmaktadır. Yerel toplulukların yönetim ve planlama sürecine katılımı planın en temel hedeflerinden biridir.

Aborjin (yerli halk) toprakları, özel araziler, koruma sözleşmesi alanları, kereste üretim bölgesi, potansiyel orman arazileri ve kaplıca alanlarının yer aldığı bölgede; avcılık, uzak alan yönetimi, Karst (kayaçların erimesiyle ortaya çıkan kireç taşı ve dolomit bölgesi) yönetimi, su kaynakları, orman araştırma alanı ve özel yönetim alanları oluşturulmuş ve planda tanımlanan 4 bölge (zon) için kullanım kararları getirilmiştir [TG, 2016]:

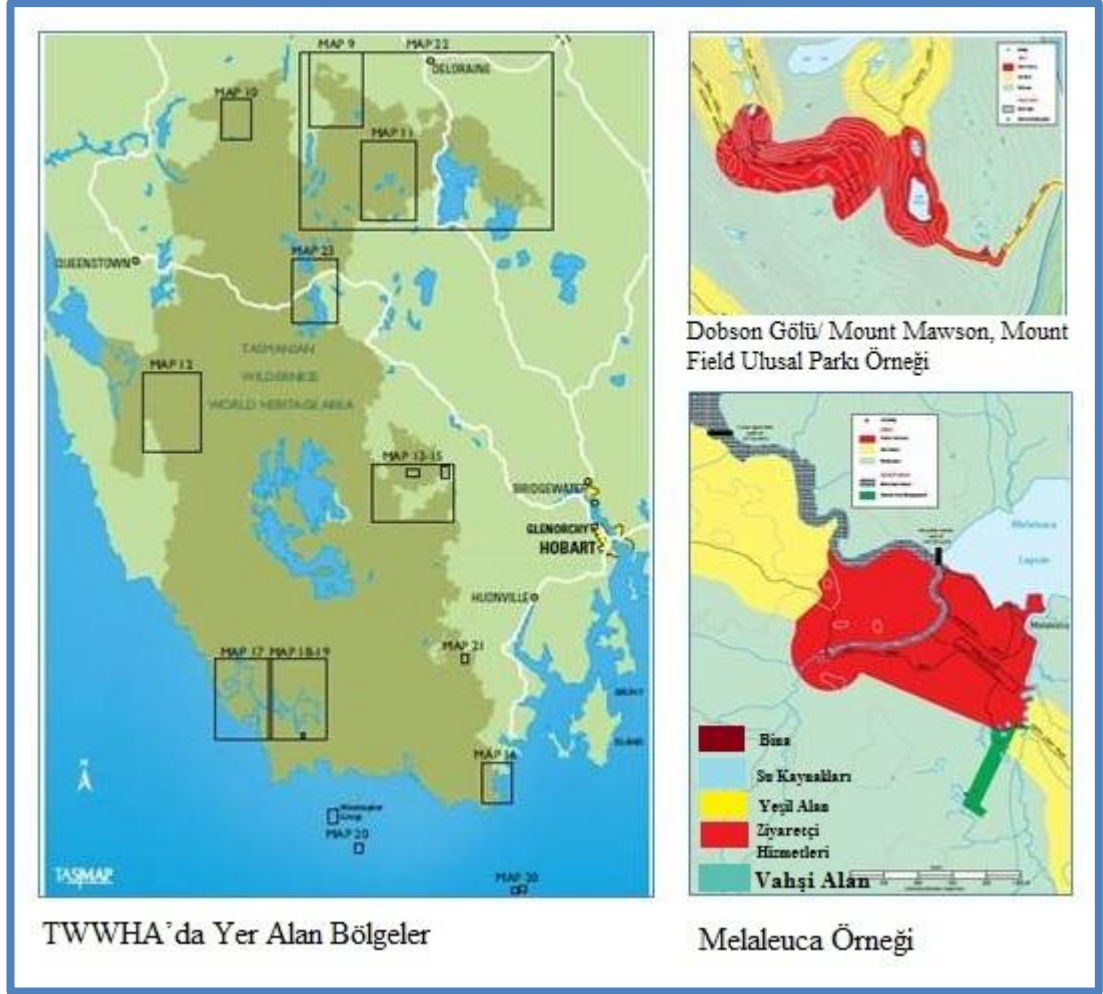
Zon 1-“Yönetim ve tanıtım merkezleri: Alan içi tüm faaliyetlerin takip edildiği, gelen ziyaretçilere alanın tanıtımının yapıldığı, doğa sevgisi ve koruma bilinci konularında bilgilendirildiği yönetim ve tanıtım merkezlerinin bulunduğu alanlardır. Bölgede; Cradle Vadisi, St Clair Gölü, Bernacchi Orman Evi, Abbotts Tepesi, Dobson Gölü, Russell şelalesi, Hartz Mountains Milli Parkı, Recherche Koyu, Maatsuyker Adası, Melaleuca ve Styx Vadisinde yönetim ve tanıtım merkezleri yer almaktadır”.

Zon 2- “Rekreasyon alanları: Bölgesel ekosistemin bir parçasını oluşturan, değişime uğramış, parka gelen ziyaretçilere yönelik kültürel ve rekreasyonel aktivitelerin en yoğun olduğu alanlardır”.

Zon 3- “Bağımsız rekreasyon alanları: Bölgesel ekosistem içinde, insan etkisiyle değiştirilmemiş doğal ortamları gerektiren rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirebileceği rekreasyon alanlarıdır”.

Zon 4- “Yaban hayatı bölgeleri: Genellikle vahşi yaşam hayatının bulunduğu geniş manzaraların yer aldığı alandır”.

Tazmanya Yaban Hayatı Dünya Mirası Alanı 2016 Yönetim Planı’nda yer alan bölgeler ve Dobson Gölü/ Mount Mawson, Mount Field Ulusal Parkı Örneği alınan kullanım kararları Şekil 2.8’da gösterilmektedir [TG, 2016].

Şekil 2.8: TWWHA Yönetim Planı planlama bölgeleri.

Dobson Gölü/ Mount Mawson, Mount Field Ulusal Parkı örneği'nde; “yönetim ve tanıtım merkezleri, rekreasyon alanları ve yaban hayatı bölgeleri tanımlanmış ve Dobson Gölü/ Mount Mawson, Mount Field Ulusal Parkı'nda; su kaynakları ve uzak alan yönetimine ilişkin kullanım kararları” getirilmiştir.

TWWHA içindeki bölgeleme sistemi, “önemli veya tehlike altındaki habitatların, ekosistemlerin ve ekolojik süreçlerin korunması, zararlı olabilecek insan aktivitelerin sınırlandırılması, etkin arazi kullanımının belirlenmesi, doğal ve/veya kültürel değerlerin korunması ve zarar görmüş alanların iyileştirilmesi açısından” son derece önemli görülmüştür. Bir dizi alt bölgeye/yönetim alanına ayrılan bölgeleme çalışması ile, her alt bölge için ayrı uygulama hedefleri ve arazi kullanım kararları oluşturulmuştur. Alt bölgelerin belirlenmesinde aşağıdaki noktalar dikkate alınmıştır:

- Alanın ana kaynak değeri, kaynak değeri, hassasiyeti, nadirliği, onarılabilirliği, endemizm, risk faktörleri, ekosistem bütünlüğü, peyzaj çeşitliliği, türler için uygun yaşam alanı genişliği vb.,
- Geleneksel kullanımlar ile sosyo-kültürel değerler,
- Mülkiyet durumu,
- Yasal, çevresel, antropojenik ve fiziki faktörler, diğer sınırlayıcılar ve alana özel diğer unsurlar.

2.4.4. Romanya Srebarna Tabiatı Koruma Alanı

Romanya Srebarna Tabiatı Koruma Alanı, Tuna Nehri'nin batısında 1357,03 hektarlık Srebarna gölünü ve sulak alanı kapsamaktadır (Şekil 2.9) [Web 20, 2018]. Srebarna gölü, Tuna taşkın yatağında bulunan bir tatlı su gölüdür. 902,1 hektarlık alanı içine alan sulak alan ise, geniş sazlıklar (*Phragmites communis*) ve tatlı su bataklıklarından oluşmaktadır. Koruma Alanı içinde; “göl ve gölün çevresinde bulunan tarım arazileri, Tuna Nehri boyunca uzanan orman alanları, Komluka adası ve ada ile nehir kıyısı arasında kalan sulak alan” yer almaktadır.

Şekil 2.9: Srebarna Doğa Koruma Alanı genel görünüm.

Batı Palaearctic kuş göç yolu üzerinde bulunan alan, birçoğu nadir veya nesli tükenmekte olan yaklaşık 100 kuş türünün önemli bir üreme, evreleme ve kışlama alanıdır (Şekil 2.10) [Web 20, 2018].

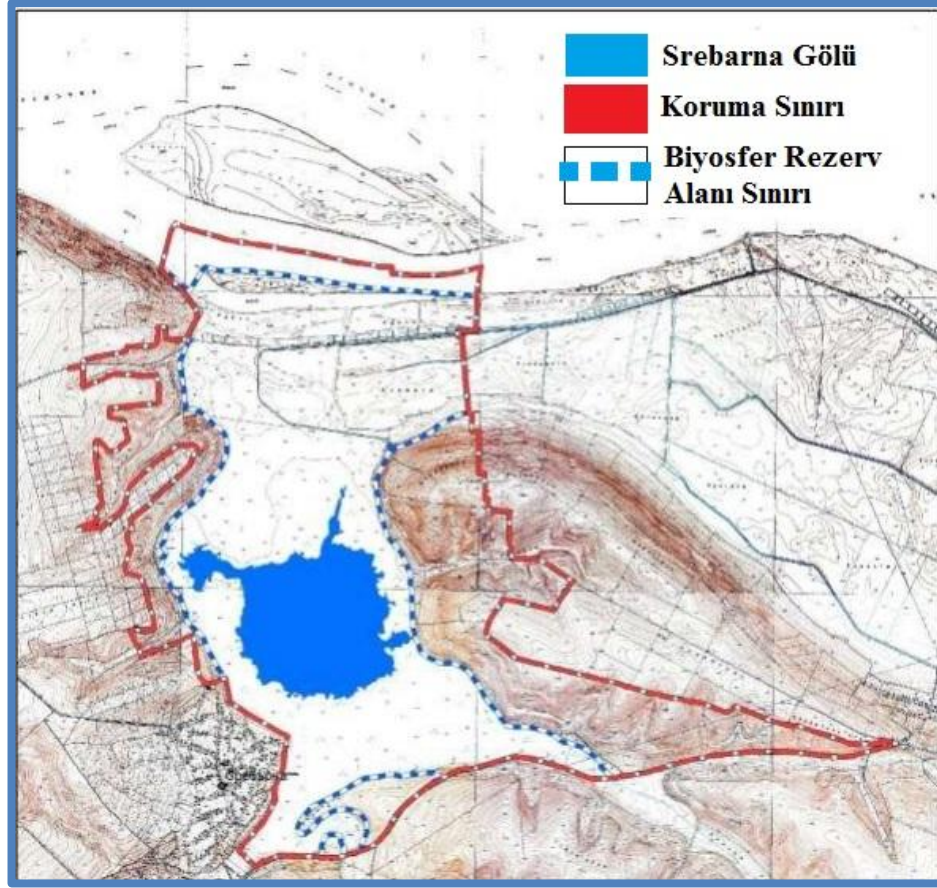

Şekil 2.10: Srebarna Doğa Koruma Alanından görünümeler.

Ramsar Alanı ve Biyosfer Rezerv alanı olmak üzere iki farklı koruma statüsüne sahip olan alan aynı zamanda Dünya Miras Alanı ve Natura 2000 ağına kayıtlıdır (Şekil 2.11) [Web 21, 2018]. “1942 yılında Korunan Alan olarak ilan edilen Srebarna Tabiatı Koruma Alanı, 1975 yılında Sulak Alanların Korunması ve Ramsar Sözleşmesi kapsamında Ramsar Alanı olarak kabul edilmiş ve 1983 yılında UNESCO Dünya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Derneği’nce Biyosfer Rezerv alanı olarak tanımlanmıştır”. Alan aynı zamanda Birdlife Uluslararası Programı’na göre dünyadaki en önemli kuş alanlarından biridir.

Devlet mülkiyetinde olan alanın yönetimi ve planlanması Çevre ve Su Bakanlığı (MOEW) tarafından yapılmaktadır. 1993 yılından bu yana alanda Rezerv, Rezerv Müdürü ve iki koruma görevlisi görev yapmaktadır. Koruma alanı içinde yer alan köyler geçimini çiftçilik ve balıkçılıkla sağlamaktadır.

2001 yılında Çevre ve Su Bakanlığı tarafından onaylanan “Srebarna Biyosfer Rezervi Yönetim Planı ile, rezerv alanında yer alan doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve biyoçeşitliliğin korunması” amaçlanmıştır [SBRYP, 2001]. Bununla birlikte, “yerel halkın refahının yükseltilmesi ve iyileştirilmesi için yeni fırsatların geliştirilmesi ve gölün yaban hayatı ile birlikte gelecek nesillere aktarılması” temel esas olarak kabul görülmüştür. Aktif ve katılımcı bir planlama yaklaşımının benimsendiği planlama sürecinde; gerçekçi (operasyonel) uzun ve kısa vadeli hedefler oluşturulmuş, bu hedefler çerçevesinde eylem planı ve çalışma programları oluşturulmuştur. Spesifik yönetim stratejilerine uygun olarak hazırlanan çalışma programları, stratejinin uygulanmasına yönelik projeleri içermektedir.

Şekil 2.11: Srebarna Tabiatı Koruma Alanı.

Eylem Planı Srebarna Biyosfer Rezervi Yönetim Planı ile 1999 tarihli Korunan Alanlar Yasası çerçevesinde hazırlanmıştır. Yasa ile, tabiat rezerv alanlarında; bilimsel araştırma ve eğitim amaçlı ziyaretler, bakım, yönlendirme, kontrol ve restoratif önlemler dışındaki faaliyetlerin yapılması yasaklanmıştır.

Planlama sürecinde; “orta ve uzun vadeli gelişme hedeflerinin tanımlanmasından sonra, alanın koruma nitelikleri, alan analizi, sorunlar ve olanaklar analizi, odak noktaları, peyzaj ve doğa değerleri, turizm değerleri, paydaşlarla ilişkiler” tanımlanmıştır. Bu doğrultuda; koruma alanı aşağıdaki planlama bölgelerine ayrılmıştır [SBRYP, 2001].:

- A Bölgesi (çekirdek bölge): “Bitki ve hayvan habitatlarının doğal ortamında korunması, göç dönemlerinde kuşların üremesi ve beslenmesi için koşulların sağlanması amaçlanmıştır. Bu bölgede eğitim ve turizm amaçlı ziyaretler yasaklanmıştır”.

- B Bölgesi: “Çekirdek bölgesinde geçerli olan koşullar ile birlikte, çekirdek bölgenin korunması ve bu bölgenin olumsuz etkilerinin kontrol altına alınması hedeflenmiştir. Bölgedeki eğitim faaliyetlerine, belirlenen güzergahlarda ve Rousse Bölge Çevre ve Su Müfettişliği Müdürü tarafından oluşturulan prosedüre göre izin verilmiştir. Bu çerçevede; bölgede bilimsel araştırma, örnekleme ve izlemeye yönelik faaliyetler, bazı yol güzergahlarında yaya, bisiklet, araba, traktör, motosiklet, binek araç ve 3 yaş altı kamyon erişimi ve eğitim ve turizm amaçlı aktiviteler yapılabilmektedir”.
- C Bölgesi: “Bu bölgede Dalmaçyalı Pelikanlar, Büyük Karabataklar ve Arı yiyenlerin daimi yuvalama kolonisinin ve aynı zamanda Herons, Glossy Ibises, White Spoonbills ve Terns türlerinin yuvalama yerlerinin korunması amaçlanmıştır. Bölgeye üreme döneminde girilmesi yasaklanmıştır”.

Yönetim Planı doğrultusunda hazırlanan çalışma programlarının ve projelerinin, etkili koruma ve restorasyon çalışmalarına yön vermesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda; “biyolojik çeşitlilik ile birlikte doğal ve nadir ekosistemlerin korunmasının güçlendirilmesi, rezervin sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerinin, eğitim, eğlence ve bilimsel araştırma amaçları doğrultusunda sürdürülebilir kullanımının sağlanması” hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi, sadece bu özel korunan alan için değil, genel olarak yaban hayatı koruma alanları için önemsenmiş, bu çerçevede yerel halkın çevre ve koruma bilincinin ve eğitiminin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekliliği vurgulanmıştır [SBRYP, 2001].

Yönetim Planı'nın bir parçası olan Eylem Planı çerçevesinde, “rezerv için gerçekçi (operasyonel) yönetim hedeflerinin belirlenmesinin ardından, her bir hedefe ulaşmak için bir veya birkaç çalışma programı” hazırlanmıştır. Bu programlar, spesifik yönetim stratejilerini ve bu stratejilerin uygulanmasına yönelik bir grup projeden oluşmuştur. Her projenin belirlenen bir operasyonel hedef altında belirli bir görevi bulunmaktadır.

Yönetim Planına göre hazırlanan çalışma programlarına ve projelere aşağıdaki örnek verilebilir:

- Gerçekçi hedef: Rezerv ekosistemleri için en uygun hidrolik rejimin oluşturulması ve sürdürülmesi.

- Çalışma Programı: Suyun Rezerv içine girişi.
- Proje 1: Bir uzman bilgi sistemi geliştirilinceye kadar Tuna nehrinin orta ve yüksek su seviyesinin en iyi şekilde kullanılması amacıyla 1994 yılında inşa edilen savakların kontrolü için geçici bir el kitabının hazırlanması.
- Proje 2: Uzun vadede Tuna nehrinin orta-yüksek su seviyesinin kullanımını maksimize etmek amacıyla, su seviyesine bağlı bir bilgi sisteminin geliştirilmesi, 1994 yılında bağlantı kanalına inşa edilen iki kanalın kontrolü ile hidrolik rejimin düzenlenmesi.
- Proje 3: Rezervin optimum hidrolik rejiminin belirlenmesi amacıyla, su dengesinin ve hidrolik rejimin ekosistemler üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi, göl ve drenaj alanındaki hidrolojik süreçlerin incelenmesi için araştırma-bilgi ve uzman sisteminin geliştirilmesi.
- Proje 4: Kalıcı kuraklık durumunda optimum su seviyesine ulaşabilmek amacıyla, hidrolik rejimi Tuna nehrinden gelen pompalama suyu yoluyla düzenleyecek şekilde mevcut pompa tesislerinin kullanımına yönelik bir sistemin oluşturulması.

Uygulamanın “Srebarna Biyosfer Rezervi Yönetim Planı” doğrultusunda gerçekleşmesini sağlamak üzere, planlama hedefleri ile gelişme stratejilerinin her yıl gözden geçirilmesi amaçlanmıştır.

2.4.5. Bölüm Değerlendirmesi

Dünyada doğa koruma kavramının tarihsel gelişimi içinde, sistemli doğa koruma çalışmalarının başladığı 19. ve 20. yüzyıldan bu yana, biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda da günümüze kadar önemli gelişmeler kaydedildiği görülmüştür. Doğa koruma bilincinin adım adım yayılmasıyla, ülkeden ülkeye korunan alan statüleri ile bu statülerin anlam ve içerikleri konusunda da önemli bir birikim ve çeşitlilik elde edilmiştir. Bu konuda uluslararası farklılıkları mümkün olduğunca en aza indirmek, uluslararası düzeyde bir denetim, işbirliği ve izleme ağı kurmak ve kavramsal çerçeve ve uygulamalar açısından yol gösterici bir işlev üstlenmek üzere, uluslararası düzeyde korunan alan sistemleri geliştirilmiştir. Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından hazırlanmış olan ve halen kullanılan korunan alan sınıflandırma sistemi günümüzde en yaygın kullanılan sistemdir.

Doğa koruma kavramı giderek dünya üzerindeki ekolojik ve genetik çeşitliliğin devamlılığının sağlanması; tür koruma, özel nitelikteki yaşam alanlarının korunması, ekosistem koruma ve su, toprak, iklim, hava gibi kaynakların korunması konularını da içine almıştır. Dünyada sanayileşme, kentleşme gibi biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskıları artıran süreçlerin hızlanması nedeniyle biyoçeşitliliğin korunması ve biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımı, günümüzde koordine edilmiş uluslararası çabalarla önlenebilecek önemli bir sorun olarak kabul edilmiştir. Bunun sonucunda Biyolojik çeşitliliğin korunmasında, uluslararası ölçekte yaygın kabul gören yerinde (in-situ) ve yeri dışında (ex-situ) koruma yaklaşımları benimsenmiştir.

Korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin güncel araştırmalara bakıldığında ise; şehir ve bölge planlama alanı yanı sıra coğrafya, politika bilimi, sosyoloji gibi sosyal bilimler alanının gündeminde önemle yer tutmaktadır. Bu çalışmalar, planlama ve çevresel politikalar, doğal kaynakların yönetimi, biyoçeşitliliğin korunması, sürdürülebilir ekosistemler, sürdürülebilir gelişme ve ekoloji, çevresel yönetim ve iklim değişimi ve turizm araştırmalarını içine aldığı görülmüştür.

Korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin incelenen dünya örnekleri (Kanada-Ontario Eyaleti-Greenbelt Bölgesi (2017), İskoçya Doğal Mirası, Avustralya Tazmania Doğal Miras ve Romanya Srebarna Tabiatı Koruma Alanı) genel olarak değerlendirildiğinde aşağıdaki noktaların ön plana çıktığı görülmektedir:

- “Bölgenin tüm kaynak değerlerinin uzun dönemde sürdürülebilir korunması ve yönetimini sağlamak üzere politika, strateji ve etki değerlendirme, finansal planlama, işletme planlaması ve tür iyileştirme planlaması gibi yönetim alt planlarını tanımlayan “yönetim planı”nın hazırlanması,
- Korunan alanın sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin korunması, geliştirilmesi ve uzun dönemde devamlılığının sağlanması için teknik, idari, sosyal ve ekonomik seçeneklerin belirlendiği, birbiri ile zaman ve yer ölçeğinde ilişkilendirildiği ekosistem yaklaşımı bir koruma planının hazırlanması,
- Korunan alanların planlanmasında bütünsel bir yaklaşımla ülkesel ve bölgesel değerlendirmelerin yapılması ve korunan alanların birbiriyle ilişkili, bir sistem içinde ele alınması,

- Korunan alanların planlanmasında bölgede yer alan kamu ve özel ilgi grupları, sivil toplu kuruluşları ve halkın da planlama sürecine dahil edildiği, işbirliği ve aktif katılımı esas alan bir planlama yaklaşımının benimsenmesi,
- Doğa koruma alanlarında koruma hedeflerinin net bir şekilde tanımlanması,
- Biyolojik çeşitliliğin bütünsel olarak uzun vadeli bir şekilde temsil edilmesi,
- Sadece korunan alanlarla sınırlı olmayan bir koruma yönetimi sisteminin oluşturulması,
- Koruma stratejilerinin geliştirilmesinde yerel taleplerinin göz önünde bulundurulması,
- Yerel halkın uygulamalar hakkında bilgilendirilmesi,
- Tampon bölgelerde kırsal kalkınma faaliyetlerinin devamlılığı ile sürdürülebilir doğal kaynak yönetiminin gerçekleştirilmesi”.

Tez kapsamında incelenen örneklerde, doğa koruma alanlarının bütüncül bir kavrayışla planlanmasının yapıldığı, bu alanlara özel yönetim planları ve bu yönetim planlarına ait alt yardımcı planların yapıldığı, bu alanlarla ilgilenen farklı kurumlar arasında eşgüdüm ve uyumun sağlanmış olduğu, korunan alanlarda yapılan yönetim planlarının diğer planlarla etkileşim içinde olduğu ve üst ölçekli plan ve politikalardan gelen kararların devamlılığının sağlandığı görülmektedir. Ayrıca incelenen planlarda 1995 yılında yayınlanan Sevilla Stratejisinde çok net tanımlanan Çekirdek Bölge, Tampon Bölge ve Geçiş Bölgesi kavramlarının giderek yerleşik hale geldiği görülmüştür.

3. TÜRKİYE’DE KORUNAN ALANLARIN PLANLANMASI VE YÖNETİMİNE İLİŞKİN YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde, biyoçeşitliliğin korunması ile korunan alanların planlanması ve yönetimine yönelik ülkesel ölçekte düzenlemeler, akademik çalışmalar, sınıflandırma sistemleri ve gerçekleştirilen uygulamalar hakkında bilgiler verilecektir. Türkiye’de doğal koruma alanlarının yönetimi ve korunması kapsamında yürürlükte olan mevzuat ve kurumsal yapı incelenecektir. Daha sonra Ülkemizde korunan alanların planlanması ve yönetimi konusunda yaşanan sorunların belirlenmesi için, örnek alan olarak seçilmiş olan Sultan Sazlığı koruma alanıyla eş değer koruma statüleri içeren bazı Türkiye örnekleri incelenerek korunan alanlara ait koruma nitelikleri, yasal statü, planın kapsama alanı, planlama yöntemi ve yönetsel yapı konularında bilgiler verilecektir. Bu bilgiler ışığında ülkemizdeki korunan alanların planlanması ve yönetimi kapsamında uygulanan koruma politikaları ve uygulama sürecinin analiz edilmesi hedeflenmiştir.

3.1. Biyolojik Çeşitliliğin Korunmasına Yönelik Ülkesel Ölçekteki Çalışmalar

Biyolojik çeşitlilik açısından küçük bir kıta özelliği gösteren ülkemiz, “üç farklı biyoiklim tipinin görülmesi, Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan biyocoğrafik bölgelerinin yer alması, topoğrafik, jeolojik, jeomorfolojik özellikleri ve toprak çeşitliliği, deniz, göl, akarsu, tatlı, tuzlu ve sodalı göller gibi değişik sulak alan tiplerinin varlığı, değişen yükselti farklılıkları, derin kanyonlara ve çok farklı ekosistem tiplerine sahip olması, kuzey Anadolu’yu güney Anadolu’ya bağlayan Anadolu Diyagonalinin varlığı ve buna bağlı olarak oluşan ekolojik ve floristik farklılıklar ile üç kıtanın birleşme noktasında yer alması” nedeniyle çok zengin bir biyoçeşitliliğe sahiptir [Web 22, 2018]. Bu çerçevede, tarım, orman, dağ, step, sulak alan, kıyı ve deniz ekosistemlerini ve bu ekosistemlerin farklı formları ve kombinasyonlarını barındırmaktadır.

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren doğal çevrenin korunmasına yönelik çalışmalara önem verildiği, dünyada ve Türkiye’de çevre üzerindeki baskıların artmaya başladığı 1970’li yıllardan bu yana da çevre koruma

politikalarının kurumsallaştığı görülmektedir. Günümüzde Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlayan uluslararası sözleşmelere taraf olması da doğa koruma politikasını yansıtmaktadır. Ulusal mevzuatımızın bir parçası olan ve kanun hükmünde olan bu sözleşmelerin başlıcaları aşağıda yer almaktadır [Web 22, 2018]:

- “Akdeniz’in Kıyısız Bölge ve Deniz Çevresinin Korunması Sözleşmesi (Barcelona Sözleşmesi) (1981),
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına ilişkin Sözleşme (1983),
- Uzun Menzilli Sınırşan Hava Kirliliği Sözleşmesi ve Avrupa’da Kirleticilerin Sınırşan Geçişleri Gözlem ve Değerlendirme İşbirliği Programı (EMEP) (1983),
- Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi (Bern) (1984),
- Akdeniz’de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol (1988),
- Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Sözleşme (Viyana) (1988),
- Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü (1990),
- Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme (Marpol) (1990),
- Tehlikeli Atıkların Sınırlar Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme (Basel) (1994),
- Özellikle Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Öneme Sulak Alanlar Sözleşmesi (Ramsar) (1994),
- Karadeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş) (1994),
- Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (Cites) (1996),
- BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) (1997) ve Cartagena Biyogüvenlik Protokolü,
- BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (CCD) (1998),
- Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2001),
- BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (FCCC) (2004),
- Karadeniz’in Biyolojik ve Peyzaj Çeşitliliğinin Korunması Protokolü (2004),
- Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Sözleşmesi (2006)’’.

BM üyesi bir ülke olarak, “Ülkemizin başta UNEP ve FAO olmak üzere BM’ye bağlı örgütlerin pek çoğuna ve bu örgütler bünyesinde oluşturulan Uluslararası Bitki Genetik Kaynakları Komisyonu gibi organizasyonlara” üyeliği bulunmaktadır. Ülkemiz ayrıca, “Uluslararası Bitki Genetik Kaynakları Enstitüsü (IPGRI, İtalya), Uluslararası Kurak Alanlarda Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA), Uluslararası Orman Araştırma Birliği Organizasyonu (IUFRO) gibi diğer uluslararası örgütlere ve Avrupa Orman Genetik Kaynakları Programı (EUFORGEN), Bitki Genetik Kaynakları Avrupa İşbirliği Programı (ECP/GR) gibi” bölgesel kuruluşların çalışmalarına da katkı sağlamaktadır.

Uluslararası sözleşmelerin yanı sıra “ülkesel ölçekte politika ve stratejileri belirleyen 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı, Türkiye Çölleşmeyle Mücadele Ulusal Eylem Planı, Ormancılık Sektör İncelemesi/ Sürdürülebilir Orman Yönetimi Girişimi, Türkiye Bitki Çeşitliliğinin Yerinde Korunması (In-Situ) Ulusal Planı, Gündem 21, Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Ulusal Raporu, Avrupa Müktesebatına Uyum için Türkiye Ulusal Programı ve Ulusal Sulak Alan Stratejisi gibi önemli dokümanlar” korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin uygulamalara referans oluşturmaktadır [Web 22, 2018]. Yine, Avrupa Birliği Mevzuat ve Politikaları çerçevesinde bazı yönetmelikler ve politikalar da koruma çalışmalarına yön vermektedir.

1985-1989 yıllarını kapsayan V. Beş Yıllık Kalkınma Planından itibaren çevresel konular kalkınma planlarının bir parçası olarak ulusal programlara dahil edilmiştir. Bu çerçevede Kalkınma Planlarında ve Yıllık Programlarda “çevre ve tarım sektörlerinde biyolojik çeşitlilik konuları yer almakta, biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir bir şekilde korunmasına, geliştirilmesine ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik politikalar ile gerekli tedbirler” belirlenmektedir.

2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma Planında ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin korunmasına, geliştirilmesine ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması bir öncelik olarak görülmüştür. Söz konusu planda; “ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların araştırılması, korunması, değerlendirilmesi ve ekonomik değer kazandırılması çalışmalarının hızlandırılması ve doğal orman ekosisteminin; başta yangınlar ve zararlılar olmak üzere çeşitli faktörlere karşı, etkin şekilde korunması; koruma kullanma dengesi, biyolojik çeşitlilik, gen kaynakları, orman sağlığı, odun dışı ürün

ve hizmetler ile ekoturizmin geliştirilmesi gözetilerek, çok amaçlı ve verimli şekilde yönetilmesi” gerekliliği belirtilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı’nın (2014-2018) yaşanabilir mekânlar ve sürdürülebilir çevre başlığında ise; “çevresel kalitenin gelecek nesillerin refah ve mutluluğunu azaltmayacak bir kalkınma ve mekânsal gelişme yaklaşımı ile korunabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, doğal kaynakların ekonomik değerlerinin belirlenmesi, üretim ve tüketimde çevre standartlarının rekabetçilik ve yeşil büyüme anlayışıyla geliştirilmesi, iklim değişikliğiyle mücadele ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı” konularının önemi vurgulanmıştır [Web 23, 2018].

2007 yılında “Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma Başkanlığı, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Ulusal Odak Noktası tarafından hazırlanan Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı” (UBSEP) ülke ölçeğinde hazırlanan son derece önemli bir çalışmadır [Web 12, 2018].

BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerimizi yerine getirmek, Avrupa Birliği’nin doğa koruma kapsamındaki düzenlemeleri ile uyumlu uygulamaları hayata geçirmek üzere hazırlanan bu rapor, “uluslararası seviyede ülkemizin biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusundaki önceliklerini ve taahhütlerini” tanımlamaktadır. “Ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliği kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşımla ele alan bu çalışma, biyolojik çeşitliliğin korunması, yönetimi ve kullanımında rol oynayan bütün sektörleri doğrudan veya dolaylı olarak etkileyecek hedefler ve eylemler içermektedir”.

Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı’nda belirtildiği üzere “Türkiye’de biyolojik çeşitliliğin korunmasında; doğal yaşam alanı dışında koruma ya da yapay koruma (ex-situ) ve doğal yaşam alanında koruma ya da yerinde koruma (in-situ) yaklaşımları” izlenmektedir. Bu doğrultuda, “Türkiye’de ex-situ koruma çalışmaları Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na bağlı Ege Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü’nce 1964 yılında başlatılmış, 1972 yılında aynı enstitü tarafından ulusal tohum gen bankası kurulmuş ve ülkemizin bitki genetik kaynaklarına ait tohum örneklerinin ve kısa, orta ve uzun süreli korunması” hedeflenmiştir. “1992-1997 yılları arasında DPT tarafından desteklenen Türkiye Endemik Bitkileri Projesi ile toplanan endemik bitkilerin tohumları da Ulusal Gen Bankasında koruma altına alınmıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı dışında, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü bünyesinde bulunan Osman Tosun Gen Bankası da

1936 yılından beri faaliyet göstermektedir. Ayrıca, Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi, İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi, İstanbul Üniversitesi Atatürk Arberatümünde yürütülen faaliyetler de ülkemizde gerçekleştirilen doğal yaşam alanı dışında koruma ya da yapay koruma (ex-situ) çalışmalarına katkı sağlamaktadır”.

Diğer yandan, “türlerin kendi ekosistemlerinde korunmaları, yaşamlarını sürdürebilmek için doğal çevreye bağımlı olduklarını kabul eden bir yaklaşım olan doğal yaşam alanında koruma ya da yerinde koruma (in-situ) çerçevesinde; 1950’li yıllarından beri Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları, Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Doğal Sitler, Doğal Varlıklar, Gen Koruma ve Yönetim Alanları (GEKYA) gibi in-situ koruma programları” yürütülmektedir (Tablo 3.1) [Web 24, 2018].

Tablo 3.1: Türkiye’de Yürütülen Yerinde Koruma (In-Situ) Programları.

Koruma Alanları	Sorumlu Kuruluş	Sayısı	Alanı(ha)
Milli Park	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	42	848.119
Tabiatı Koruma Alanı	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	30	47.244
Tabiat Parkı	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	209	99.378
Tabiat Anıtı	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	111	7.142
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	81	1.189.293
Muhafaza Ormanı	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	55	251.548
Gen Koruma Ormanları	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	295	39.732
Tohum Meşcereleri	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	330	43.857
Özel Çevre Koruma Bölgeleri	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	16	1.206.008
Ramsar Alanları	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	14	184.487
Doğal Sit Alanları	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2398	208.509
Gen Koruma ve Yönetim Alanları		295	39.732

Türkiye’de biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik ülkesel ölçekte yürütülen önemli projelerden bazıları; “Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde (In-Situ) Korunması Projesi (GEF-1 Projesi); Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi ve Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi’dir [Web 6, 2018].

Dünya Bankası hibe desteği ile “Çevre Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Orman Bakanlığı işbirliği ile 1993-1998 yılları arasında yürütülen Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde (In-Situ) Korunması Projesi ile bitki gen kaynaklarının yabani formlarının (akrabalarının) yerinde korunması hedeflenmiştir. Proje kapsamında, genetik kaynak özelliğinde bulunan buğday, arpa, yulaf, mercimek, tıbbi bitkiler, süs bitkileri ve diğer sanayi dallarında kullanılan bitkilerin yabani türleri ile orman ağacı türlerinin (Kazdağı göknarı, karaçam, kızılçam, Toros sediri, Toros göknarı, kestane ve yabani erik vb.) yaşama ortamlarında korunması, muhafaza alanlarının belirlenmesi ve tesisi imkanları araştırılmıştır. Bu çerçevede; zengin genetik çeşitliliğe sahip ve hedef türleri içine alan Kazdağları, Bolkar Dağları ve Ceylanpınar Devlet Üretim Çiftliği Gen Koruma ve Yönetim Alanları (GEKYA) olarak belirlenmiş ve bu alanlarda pilot projeler yürütülmüştür. Ayrıca proje kapsamında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemi ve Uzaktan Algılama Merkezi kurulmuş ve Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde Korunması Ulusal Planı” hazırlanmıştır.

2000 yılında Dünya Bankası-Küresel Çevre Fonu desteğiyle başlatılan “Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi, Türkiye’nin bugüne kadar yürüttüğü en kapsamlı ve büyük ölçekli projelerden biridir. Proje ile üç önemli bitki coğrafyasını temsil eden İğneada, Camili, Köprülü Kanyon ve Sultansazlığı uygulama alanları ile 9 adet yaygınlaştırma alanlarında doğal kaynakların sektörler arası ve katılımcı planlanması ve sürdürülebilir yönetimi amaçlanmıştır. Katılımcı ve ekosistem planlama anlayışla hazırlanan Korunan alan yönetim planları ile doğal kaynak yönetimi yanı sıra bölgede yaşayan halkın gereksinimlerinin karşılanması da hedeflenmiştir. Proje kapsamında, Türkiye’de biyolojik çeşitlilik ile ilgili verilerin koruma çalışmalarında daha etkin kullanımını sağlamak üzere Nuhun Gemisi Ulusal Veri Tabanı ile Biyolojik Çeşitlilik İzleme Birimi kurulmuş, biyolojik çeşitliliğin korunması ve doğal kaynak yönetimi konusunda halkın bilinçlendirilmesi ve ilgililerin eğitimi konusunda çalışmalar yapılmıştır.

Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (2004-2011) ise, “Orta Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi ve katılımcı planlamanın gerçekleştirilmesi, doğal kaynaklara baskının azaltılması, çevreyle dost tarım ve ormancılık faaliyetlerinin yürütülmesi, kurumsal kapasitenin artırılması, halkın bilinçlendirilmesi ve AB’ye uyum sürecinde su ve besin yönetimi ile ilgili politikaların geliştirilmesi konularına” odaklanmıştır.

3.2. Türkiye’de Korunan Alan Sınıflandırmaları

Türkiye’de ekosistemlerin, türlerin, genlerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin tamamını içine alan biyolojik çeşitliliğin korunması çalışmaları çerçevesinde korunan alanlar; “milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları, tabiat alanları, yaban hayatı geliştirme sahaları, özel çevre koruma bölgeleri, doğal sitler, doğal varlıklar, gen koruma ve yönetim alanlarını (GEKYA)” kapsamaktadır [Web 12, 2017].

Ülkemizde “milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları belirleyen 1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları, tabiat alanlarını” aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır [ResGaz 1]:

- Milli park; “bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır”.
- Tabiat parkları; “bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır”.
- Tabiat anıtı; “tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarıdır”.
- Tabiatı koruma alanı; “bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarıdır”.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile, “milli park olarak belirlenen yerlerin özellik ve niteliklerinin göz önünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planının hazırlanması sorumluluğu ilgili bakanlıkların olumlu görüşleri ve gerektiğinde fiili katkılarıyla, 29.06.2011 tarihinde kabul edilen 644 sayılı Kanun

Hükmünde Kararname'yle kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na verilmiştir. 648 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımı tarihinden önce ilan edilmiş olan milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları ve sulak alanlardaki kamuya ait alanların mevcut halleriyle yönetilmesine ve işletilmesine ilişkin iş ve işlemler, Bakanlıkça onaylanan her tür ve ölçekteki çevre düzeni planı ile nazım ve uygulama imar planı kararlarına uygun olarak Orman ve Su İşleri Bakanlığınca yürütülmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte, Milli Parklar Kanunu kapsamına giren yerlerde; tabii ve ekolojik dengenin ve tabii ekosistem değerinin bozulamayacağı, yaban hayatının tahrip edilemeyeceği, bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemlerin yapılamayacağı ve tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatmanın yapılamayacağı" ifade edilmektedir.

Yaban Hayatı Koruma Sahaları; 2003 tarihli 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde "yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahalar" olarak tanımlanmıştır [ResGaz 1]. Kara Avcılığı Kanunu; "Sürdürülebilir av ve yaban hayatı yönetimi için av ve yaban hayvanlarının doğal yaşam ortamları ile birlikte korunmalarını, geliştirilmelerini, avlanmalarının kontrol altına alınmasını, avcılığın düzenlenmesini, av kaynaklarının millî ekonomi açısından faydalı olacak şekilde değerlendirilmesini ve ilgili kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliğini sağlamak" amacıyla düzenlenmiştir. Yasada ayrıca "yaban hayatı geliştirme sahası; av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahalar olarak, sulak alan da; "doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan bütün sular, bataklık ve sazlık alanlar" olarak tanımlanmıştır.

Türkiye'de 81 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiştir [Web 12, 2018]. "Kara Avcılığı Kanunu ve Merkez Av Komisyonu Kararı ile 52 memeli, 415

kuş türü korumaya alınmıştır. Nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya kalan Anadolu yaban koyunu, kara akbaba, toy, huş tavuğu, ceylan, kızıl geyik ve kel aynak gibi türler için proje bazında koruma çalışmaları yürütülmektedir. Konya Boz Dağ'da yaban koyunu (*Ovis orientalis*), Urfa Ceylanpınar'da ceylan (*Gazella subgutturosa*), Urfa Birecik'te kelaynak (*Geronticus eremita*) populasyonları koruma altına alınmış ve bu türlerin yok olması" kısmen önlenmiştir.

Özel çevre koruma bölgeleri tanımı, "bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamak amacıyla çıkartılan 1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda" yer almıştır [ResGaz 2]. "Ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı toprak ve su alanlarını, biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla ilgili kültürel kaynakların gelecek kuşaklara ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla, Özel Çevre Koruma Bölgelerinin tespit edileceği" ifade edilmektedir.

Bugüne kadar ülkemizde tescil edilmiş 16 Özel Çevre Koruma Bölgesi bulunmaktadır [Web 5, 2018]. Bu alanlar, "başta deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanları ve Akdeniz foklarının yerleşim bölgeleri olmalarından dolayı biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından" büyük önem taşımaktadır.

Doğal sit alanları; "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları ile ilgili 19.06.2007 tarihli 728 nolu İlke Kararı'nda Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gereken alanlar olarak tanımlanmıştır [ResGaz 7].

Gen koruma ve yönetim alanları (GEKYA), "Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde (In-Situ) Korunması Projesi/ GEF-1 (1993-1998) kapsamında geliştirilmiş bir kavramdır. Bu proje ile tarımsal bitkilerin yabani akrabalarına ait gen kaynaklarının yerinde korunması konusunda gerekli kurumsal ve personel kapasitesi geliştirilmiş ve gen koruma ve yönetim alanlarının oluşturulması ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Seçilmiş bitki türlerinde genetik çeşitliliği yerinde korumak için doğal yada yarı doğal alanlardan seçilen alanlar olan gen koruma ve yönetim alanları aynı zamanda endemik, tehlike altında olan ve ekonomik bakımdan önemli ve hedef tür

olarak belirlenen bitki türlerinin popülasyonlarında evrimsel oluşum ve değişimlerin sürekliliğine olanak veren alanlar olarak tanımlanmıştır”. Ayrıca, 18.04.2014 tarihli Orman Kanunu’nun Uygulama Yönetmeliği çerçevesinde de “Gen koruma alanları, bir türün genetik çeşitliliğinin veya gen kaynaklarının doğal ortamında veya doğal ortamı dışında korunması ve çoğaltılması amacıyla koordinatları Bakanlıkça belirlenen ve bu amaçla yönetilen alanlar” olarak tanımlanmıştır [ResGaz 8]. Yine aynı yönetmelik; tohum meşcerelerini orman ağacı ve ağaççığı türlerinde tohum, bitki üretim materyali üretmek amacıyla koordinatları Bakanlıkça ve Genel Müdürlükçe belirlenen ve bu amaçla yönetilen alanlar” olarak tanımlamıştır. “Tohum meşcereleri, mevcut koşullar altında istenilen karakterler bakımından üstün özelliklere sahip ağaçların bulunduğu, belirli bir coğrafik bölgede yer alan ve tohum üretimi için özel bir yönetim ve işletmeye tabi tutulan alanlardır” [Web 12, 2017]. Ülkemizde şimdiye kadar 27 türde 339 adet tohum meşceresi ile 28 türde 214 gen koruma ormanı seçilmiştir.

Ramsar alanı, 04.04.2014 tarihli Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği’nde; “Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme’nin 2. maddesi gereğince ilan edilerek Ramsar listesine dâhil edilen sulak alanlar” olarak tanımlanmıştır [ResGaz 2]. Sulak alanlar; “doğal veya yapay, devamlı veya geçici, sürekli veya mevsimsel, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketlerinin çekilme devresinde 6 metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyerler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan su altında kalan yerler” olarak tanımlanmaktadır [Web 12, 2018]. Türkiye’de Ramsar Sözleşmesi kapsamında, “1994 yılında Kayseri’de Sultansazlığı, Balıkesir’de Manyas Gölü, Kırşehir’de Seyfe Gölü, Mersin’de Göksu Deltası, Burdur ve Isparta’da Burdur Gölü, 1998 yılında Samsun’da Kızılırmak Deltası, Bursa’da Uluabat Gölü, İzmir’de Gediz Deltası, Adana’da Akyatan Lagünü, 2005 yılında Adana’da Yumurtalık Lagünleri, Konya’da Meke Maarı, 2006 yılında Konya’da Kızören Obruğu ve 2009 yılında da Kars’ta Kuyucuk Gölü olmak üzere toplamda 14 sulak alan Ramsar alanı” ilan edilmiştir.

Ülkemizde tabiatın ve biyolojik çeşitliliğin alan esaslı korunması, Uluslararası Doğa Koruma Birliği’nin (IUCN) tanımladığı koruma kategorileri ile Uluslararası Sözleşmelerin tarif ettiği koruma kategorilerine denk ve benzer şekilde

sağlanmaktadır. IUCN korunan alan kategorileri ve tanımlarının Türkiye mevzuatında yer alan korunan alanlarda denklikleri Tablo 3.2’den görülebilmektedir [Web 24, 2018].

Tablo 3.2: IUCN Korunan Alan Kategorileri ve Tanımlarının Türkiye Mevzuatında Yer Alan Korunan Alanlarda Denklikleri.

IUCN Kategorisi	Türkiye’deki Mevzuata Göre Korunan Alan Eşdeğeri
Kategori Ia: Mutlak Koruma Alanı	Kesin Korunacak Hassas Alan, Tabiatı Koruma Alanı, Muhafaza Ormanı, Gen Koruma Ormanı, Diğer Mutlak Koruma Alanı
Kategori Ib: Yabanıl Doğa Alanı	Yaban Hayatı Koruma Sahası, Nitelikli Doğal Koruma Alanı, Diğer Yabanıl Doğa Alanı
Kategori II: Milli Park	Milli Park
Kategori III: Tabiat Anıtı/Varlığı	Tabiat Anıt, Tabiat Varlığı (Mağara, Anıt Ağaç, Ağaç Topluluğu, Diğer Tabiat Varlığı)
Kategori IV: Habitat/Tür Yönetim Alanı	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Koruma Bölgelerinin Alt Alanı, Diğer Habitat/Tür Yönetim Alanı
Kategori V: Korunan Peyzaj/Deniz manzarası	Tabiat Parkı, Şehir Ormanı, Diğer Korunan Peyzaj/Deniz Manzarası
Kategori VI: Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanıldığı Korunan Alan	Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı, Sulak Alan (Ramsar Alanı, Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan, Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Diğer Sulak Alanlar),Özel Çevre Koruma Bölgesi, Tohum Bahçesi, Tohum Mesceresi, Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanıldığı Diğer Korunan Alan

3.3. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Mevzuat ve Kurumsal Yapı

Türkiye’de çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik yasal çerçeveyi; “uluslararası sözleşmeler (Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Paris Sözleşmesi, Ramsar Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi, CITES, Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi gibi) ile Anayasa, kanunlar ve yönetmelikler” oluşturmaktadır [UBÇSEP, 2007]. 1982 Anayasa’nın 63. maddesi, “devletin, tarih, kültür ve doğa varlıkları ve değerlerinin korunmasını, bu amaçla destekleyici önlemler almasını” öngörmektedir. Bu madde, türlerin doğal ortamlarında korunmasına da olanak sağlamaktadır. Ayrıca, “Anayasa’nın 56. maddesiyle

çevrenin korunmasına yönelik hükümler, 35. maddesiyle özel mülkiyet hakkının kullanılmasında getirilen kamu yararı sınırı, 44. maddesiyle toprağın verimli olarak kullanılması, 45. maddesiyle tarım arazilerinin, çayır ve meraların amaç dışı kullanımının önlenmesi, 169. maddesiyle ormanların korunma ve geliştirilmesi ile ilgili getirilen hükümler biyolojik çeşitliliğin korunmasına güvence altına alan hükümlerdir”.

Ülkemizdeki korunan alanlar; “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu çerçevesinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Orman Su İşleri Bakanlığı’nın teşkilat yapısına ve çalışma komisyonlarına uygun olarak çıkarılan ilgili yönetmelik, genelge, tebliğ, uluslararası sözleşmeler, talimat, ilke kararlarına” uygun olarak yürütülmektedir.

Uluslararası sözleşmeler ve Anayasa çerçevesinde; “ülkemizde çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili politikaların oluşturulması, çeşitli statülerdeki korunan alanların ilan edilmesi ve yönetimi, plan ve programların geliştirilerek uygulanması, bu kapsamdaki etkinliklerin gerçekleştirilmesi ile ilgili” birçok yasal düzenleme bulunmaktadır [Web 12, 2016]. Başta 2872 sayılı Çevre Kanunu olmak üzere, “2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile 2001 tarih ve 24623 sayılı Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelik, 1986 tarih ve 19309 sayılı Milli Parklar Yönetmeliği, 2014 tarih ve 28962 sayılı Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği, 2005 tarih ve 25976 sayılı Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları İle İlgili Yönetmelik” bu düzenlemelerin başlıcaları olarak belirtilebilir [Web 6, 2018]. Korunan alanların statülerine göre ilgili yasal düzenlemeler ve sorumluluğu olan kurumlar Tablo 3.3’de verilmektedir [Web 24, 2016].

Tablo 3.3: Ülkemizde Korunan Alan Statülerine Göre İlgili Yasal Düzenlemeler ve Sorumluluğu Olan Kurumlar.

Korunan Alan Statüleri	Bağlı Olduğu Kurum		İlgili Yasal Düzenleme
	Orman ve Orman Rejimi İçinde	Orman ve Orman Rejimi Dışında	
Doğa Anıtları	Tespiti, Tescili, Yönetimi: Orman ve Su İşleri Bakanlığı	Tespiti: Orman ve Su İşleri Bakanlığı	*17.05.2005 Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği
Doğa Koruma Alanları		Tescil: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	*19.07.2012 Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik
Doğa Parkları		Yönetimi: Orman ve Su İşleri Bakanlığı	
Sulak Alanlar			
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Tespiti, Tescili, Yönetimi: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı		*19.07.2012 Korunan Alanların Tespit, Tescil ve onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik
Doğal Sit			
Tabiat varlığı			
Yaban Hayatı Geliştirme Bölgesi	Tespiti, Tescili, Yönetimi: Orman ve Su İşleri Bakanlığı		*11.07.2003 Kara avcılığı Kanunu
Yaban Hayatı Koruma Bölgesi			*08.11.2004 Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile ilgili Yönetmelik

29.06.2011 tarihinde kabul edilen 645 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Orman ve Su İşleri Bakanlığı, “tabiatın korunmasına yönelik politikaların geliştirilmesi, korunan alanların tespiti, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve biyolojik çeşitlilik ile av ve yaban hayatının korunması, yönetimi, geliştirilmesi, işletilmesi ve işlettilmesini sağlamak, su kaynaklarının korunmasına ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına dair politikalar oluşturmak, ulusal su yönetimini koordine etmekle sorumlu kurumdur” [Web 24, 2018]. Yine 29.06.2011 tarihinde kabul edilen 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’yle kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ise özel çevre koruma bölgesi, doğal sit ve tabiat varlığı alanlarının tespiti, tescili ve yönetiminden sorumlu kurumdur.

17.09.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişikliklere uğrayan “Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” çevre ile ilgili planlamada,

planlama yetkilerinde ve yönetim yapısında aşağıda belirtilen önemli değişiklikler getirmiştir [Ünal, 2015]:

- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın Çevre Bakanlığı ile birleştirilmesi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuştur.
- 4856 Sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.
- Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı kaldırılmıştır.
- Kültür Varlıkları ve Tabiat Varlıkları ile ilgili planlama yetkileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı arasında paylaştırılmış, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı içerisinde yer alan Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü; tabiat varlıkları alanlarının, doğal sit alanlarının ve özel çevre koruma bölgelerinin her tür ve ölçekte çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarının yapımı, yaptırılması, değişiklikleri, onaylanmaları ve uygulanmaları ile yetkilendirilmiştir.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Bölge Kurulları kaldırılmış; Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde ise, Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları kurulmuştur. Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Merkez Komisyonu ayrı ayrı "ilke kararları" çıkarmaya başlamışlardır.
- Çevre Düzeni Planlarında yetki sorunu ortadan kaldırılmış, Ülke Mekansal Strateji Planı ve Bölge Mekansal Strateji Planlarına uygun olarak Bölge ve Havza Bazında Çevre Düzeni Planları ile Büyükşehirler dışındaki illerde 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı; Büyükşehirlerde ve diğer illerdeki İl Çevre Düzeni Planlarında ise yerel yönetim meclisleri yetkili kılınmıştır.
- Çevre Düzeni Planlarının hazırlanması ile ilgili olarak hem Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca ve hem de Çevre ve Orman Bakanlıklarınca çıkarılan 02.11.1985 tarihli Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik ve 11.11.2008 tarihli Çevre Düzen Planlarına Dair Yönetmelik yürürlükten kaldırılmış; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 23.03.2012 tarihinde "Korunan Alanlarda Yapılacak

Planlara Dair Yönetmeliği” ve 14.06.2014 tarihinde “Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği”ni çıkarmıştır. Her iki yönetmelikte de Koruma Amaçlı İmar Planı tanımlanmış ve plan hazırlama ilkeleri belirlenmiştir. Koruma Amaçlı İmar Planlarının; “doğal sit alanları” ve “kentsel, arkeolojik, tarihi sit alanları ile çakışan doğal sit alanları” için yapılan nazım ve uygulama imar planları olduğu ve Korunan Alanlarda yapılacak planların ise; “milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar, Özel Çevre Koruma Bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan alanlar” için yapılan, alanın büyüklüğünün gerektirdiği her tür ve ölçekte planlar olduğu bu yönetmeliklerde yer almıştır.

- Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelikte; “planların Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği’ndeki esaslara uygun olarak hazırlanacağı hükmü getirilmiştir. Yönetmelikte ayrıca, kıyı alanlarına rastlayan planlarda kıyı kenar çizgisinin onayına ilişkin bilginin bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Planların onayı konusunda da yönetmelik; her tür ve ölçekteki plan önerilerinin İl Müdürlüklerine (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri) sunulacağı, dosyaların İl Müdürlüklerince inceleneceği ve teknik inceleme raporu ile birlikte Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğüne sunulacağı hükmünü düzenlemiştir. Teknik İnceleme Raporu, Genel Müdürlüğe gönderilirken; Doğal Sit Alanlarına ait Koruma Amaçlı İmar Planlarında, Bölge Komisyonu Kararının da dosyaya konulacağı, Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları ile Tarihi, Arkeolojik, Kentsel Sitlerin çakıştığı yerlerde ise, ilgili bakanlıkların görüşü alındıktan sonra Bölge Komisyonu kararının dosyasına konulacağı belirtilmiştir.

Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik yapılacak planları iki başlık altında toplamıştır [Ünal, 2015].

- Doğal Sit Alanlarında ve Özel Çevre Koruma Bölgelerinde yapılacak Koruma Amaçlı İmar Planlarında; Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğindeki ilkeler çerçevesinde plan hazırlanır ve onaylanır.
- Milli Park ve Sulak Alanlar gibi alanlarda yapılacak her tür ve ölçekteki planlarda; Milli Parklar, Tabiat Parkları, Sulak Alanlar ve benzeri koruma statüsü bulunan alanlarda öncelikle Uzun Devreli Gelişme Planı veya Yönetim

Planı hazırlanacaktır. Bu planlar Orman ve Su İşleri Bakanlığınca hazırlanır, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının olumlu görüşü alındıktan sonra onaylanıp yürürlüğe konur. Planlar kademelenmesinde yer almayan ve yapılacak mekânsal planlara veri sağlayan, onları yönlendiren birer plan olan Uzun Devreli Gelişme Planı ve Yönetim Planı ilke ve hedefleri doğrultusunda; planlanacak alanın önemine ve büyüklüğüne bağlı olarak, ya Çevre Düzeni Planı yada İmar Planları yapılması gerekli görülmektedir. 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planının yapıldığı alanda iskan ve yapılaşmaya konu olacak yerler varsa, bu alanların 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları yapılacaktır.

2012 tarihli ve 28358 sayılı Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğe göre Korunan Alanlar; “Kesin Korunacak Hassas Alanlar, Nitelikli Doğal Koruma Alanları ve Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları” olarak belirlenmiştir [ResGaz 3, 2018]. İlgili alanların yönetmelikte ifade edilen tanımları aşağıdaki gibidir:

Kesin Korunacak Hassas Alanlar, kaynak değerlerinin korunması için; alan kullanımı ve alana tüm etkilerin sınırlandırıldığı, gerektiğinde insanların bölgeye girişlerinin engellendiği, bilimsel araştırmalar, eğitim ya da çevresel izleme amacıyla özel önlemler alınarak korunacak kara, su, deniz alanları olup, Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilerek yapı yasağı getirilen mutlak korunması gereken alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bir alanın kesin korunacak hassas alan olarak tescil edilebilmesi için Bakanlar Kurulu kararı gerekmektedir. Ayrıca bu alanlarda bilimsel çalışmalar hariç tüm kullanımlar sınırlandırılmıştır.

Nitelikli Doğal Koruma Alanları, doğal yapısı değişmemiş veya az değişmiş, modern yaşam ve önemli ölçüde insan faaliyetleri tarafından etkilenmemiş, doğal süreçlerin hakim olduğu, koruma amaçlarına uygun olarak yörede yaşayanların alanın mevcut kaynaklarını kullanmasını sağlayarak doğal hayata dayalı geleneksel yaşam şekillerinin korunduğu kara, su, deniz alanlarıdır

Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları ise, kesin korunacak hassas alanlar veya nitelikli doğal koruma alanlarını etkileyen, bu koruma bölgeleri ile bütünlük gösteren, korumaya katkı sağlayacak, doğal ve kültürel bakımdan uyumlu düşük yoğunlukta faaliyetler, turizm ve yerleşimlere izin veren alanlardır.

3.4. Korunan Alanların Planlanması ve Yönetimine İlişkin Çalışmalar

Türkiye’de korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin güncel araştırmalar; doğal kaynakların yönetimi ve biyoçeşitliliğin korunması çerçevesinde korunan alan planlanmasında ekosistem hizmetleri, korunan alanlarda etkili planlama ve sürdürülebilir alan yönetimi, korunan alanların yönetiminde katılımcı planlama yöntemleri ve çevre bilincinin önemi üzerine odaklanmaktadır. Bu çerçevede; korunan alanların yönetiminde katılımcı yönetim planları, korunan alanlarda tampon zon yönetimi, tabiatı koruma alanlarının biyosfer rezervi olarak planlanması, korunan alan olarak milli parkların yönetimi, korunan alanlarda etkili planlama ve sürdürülebilir alan yönetimi, korunan alan planlamasında ekosistem hizmetleri ve korunan alanlara yönelik çevre bilincinin önemi konusundaki çalışmalar dikkat çekmektedir [Karadeniz,1995], [Güneş, 2011], [Özüdoğru, 2013], [Dönmez, 2013], [Özkaya, 2015], [Koca vd., 2016], [Çokçalışkan, 2016], [Sezen, 2017].

Korunan alanların yönetiminde katılımın önemini vurgulayan Arpa (2011); Türkiye’de korunan alanların belirlenmesi, planlanması ve yönetimi sürecinde katılımcılığın değerlendirilmesi Sultan sazlığı Milli Parkı çalışmasında korunan alanlar için uygulanabilir katılımcı yaklaşımlar ortaya koymuştur. Güneş (2011); yeni bir yaklaşım olarak katılımcı yönetim planlarına ve planlama sürecine ilişkin Türkiye’ye özgü öneriler geliştirmiştir. Özüdoğru (2013); Küre Dağları Millî Parkının Arıt Bölgesinde yaptığı çalışmada; 12.036 ha.’lık tampon zonu için diğer korunan alanlarda da uygulanabilecek örnek bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmasında bölgede yer alan 17 köyün ihtiyar heyetindeki kişiler ve yerel paydaşlar, kamu kurum-kuruluş yetkilileri ile derinlemesine mülakatlar yapmıştır. Çalışma sonucunda, görüşmelerden elde edilen veriler ile alanın doğal ortam verileri birlikte değerlendirilerek Küre Dağları Millî Parkının korunmasına yönelik bir senteze ulaşılmıştır.

Ülkemizin en önemli sulak alanlarından biri olan Seyfe Gölü tabiatı koruma alanının biyosfer rezervi olarak planlanması üzerine araştırma yapan Dönmez (2013); doğal yapı, sosyo-ekonomik ve kültürel yapı verilerini ekolojik kriterlerle ilişkilendirilerek koruma alanına ilişkin bölgeleme sistemini oluşturmuş ve her bir bölge için yönetim hedeflerini belirleyerek Seyfe Gölünün, sahip olduğu koruma

statülerinden farklı olarak, biyosfer rezervi olarak değerlendirilmesi yönünde bir planlama yaklaşımı geliştirmiştir.

Sultan Sazlığı örneğinde ıslak alanların çevre koruma açısından önemi üzerine bir araştırma yapan Karadeniz (1995); Sultan Sazlığı ve benzeri ekosistemlerde yer verilebilecek kullanımlarının sınırlarını çizmek için havza boyutunda yönetimin gerekliliği ortaya konularak sürdürülebilir havza yönetimi kararları geliştirmiştir. Özkaya (2015); ülkemizde bulunan korunan alanların; idari yapının dağınıklığı, korunan alanlara özgü mevzuatın karmaşıklığı ve bu mevzuatta söz sahibi kurumların sayıca fazla olmasından kaynaklanan olumsuzlukları vurgulayarak Orman ve Su İşleri Bakanlığı 4. Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluğundaki Milli Park Müdürlüklerinin idari yapılanmasının geliştirilmesine yönelik öneriler geliştirmiştir. Koca vd., (2016); korunan alanlarda etkili planlama ve sürdürülebilir yönetimin önemini vurgulayarak, Kaçkar Milli Parkı'nın alan yönetiminde karşılaşılan sorunlar üzerinde durmuşlardır. Çalışma sonucunda, yerel halkın Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın planlama sürecinde yeterince yer almadığı, yerel halkın alan yönetimindeki uygulamalar nedeniyle mağduriyetler yaşadığı, şablon planların yetersiz olduğu ve alan yönetiminde uzman personelin eksikliği sorunları ortaya konulmuştur.

Korunan alan planlamasında ekosistem hizmetlerini ele alan çalışmasında Çokçalışkan (2016); ekonomik yöntemlerin dışında ekosistem hizmetlerinin, sosyal değerlemeyle belirlenerek korunan alan planlaması ile bütünleştirilmesini amaçlamıştır. Araştırma kapsamında, Küre Dağları Milli Parkı ve tampon bölgesinin ekosistem hizmetleri faydalanıcıların sosyal değerleri ve arazi kullanım tercihleriyle belirlenerek coğrafi bilgi sistemleri modelleriyle haritalanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, bitkisel besin tedarikinin faydalanıcılar için en yüksek kullanım değerine sahip olduğu, rekreasyon ve turizmin en öncelikli ekosistem hizmeti olduğu ortaya konmuş, faydalanıcılar için ise ekosistem hizmetlerinin kullanım değerinin ekonomik değerinden daha önemli olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma ile ekonomik değerlemede temsil edilmeyen ekosistem hizmetlerinin sosyal değerlendirme temelli analiziyle korunan alan planlamasına bütünleştirilebileceği bir yaklaşım geliştirilmiştir. Sezen (2017); Türkiye ve dünyada korunan alanlara yönelik çevre bilincinin önemini ele aldığı çalışmasında, Türkiye ve dünyadaki korunan alanları inceleyerek bu alanlara verilen önem düzeyini araştırmıştır. Çalışma sonucunda, kurumlar arası mevzuat farklılıkları nedeniyle belirlenen politikaların koruma-kullanma dengesini olumsuz yönde etkilediği, korunan alanlara yönelik ülkeler arası

ortak tabanlı veri ağı sisteminin Türkiye’de geliştirilme aşamasında olduğu, işlerlik ve takip yönünden ilerleme çalışmalarının devam ettiği, biyolojik çeşitlilik ve envanter çalışmalarının farklı Bakanlıklar tarafından yürütüldüğü, kirliliğin ve tahribatın önlenmesi vb. hizmetlerde dünyadaki uygulamalara göre eksiklikler görüldüğü vurgulanmış ve sanayileşme ve kentleşme baskısının korunan alanlar açısından etkilerinin detaylı irdelenmesinin gerektiği, mevzuat aykırılıklarından kaynaklanan sorunların giderilerek bu yönde uygulanan politika kararlarının gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

3.5. Korunan Alanların Planlaması ve Yönetimine İlişkin Türkiye Örnekleri

Bu bölümde Türkiye’deki örnek alan Sultan Sazlığına eşdeğer koruma statüleri bulunan 4 örnek alan (Antalya Çıralı yerleşimi, Antalya Alanya Yeşilöz ve Uğrak Köyleri, Isparta Merkez Milas Mesireliği ve Erzurum Uzundere Tortum Gölü) koruma alanının koruma nitelikleri, planlar hiyerarşisi, yasal statüleri, plan kapsama alanı, planlama yöntemi ve yönetsel hakkında bilgiler verilecek, daha sonra mevcut korunan alanlar planlama sistemi, korunan alanların planlanması sisteminde etkin olan kurumların rolleri, yetkileri, sorumlulukları ve uygulamadaki sorunlar tespit edilecektir.

3.5.1. Antalya Çıralı Yerleşimi Koruma Çalışmaları

Antalya Büyükşehir Belediyesi ve Kemer Belediyesi yetki alanı içerisinde yer alan Çıralı yerleşimi, Güney Antalya Turizm Alanı’nda bulunmaktadır Çıralı sahili, tüm dünyada nesli tehlike altında bulunan *Caretta caretta* deniz kaplumbağalarının Türkiye 'nin Akdeniz kıyılarında yuvaladığı önemli kumsallardandır (Şekil 3.1) [Web 25, 2018].

Şekil 3.1: Çıralı Yerleşimi Koruma Alanından genel görünümeler.

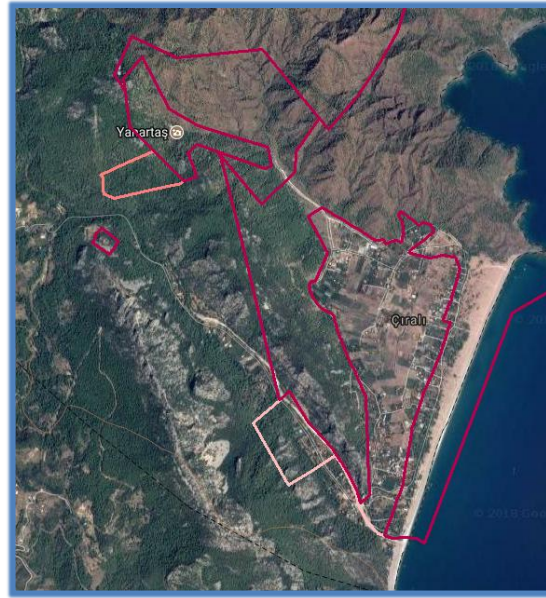
Doğal ve arkeolojik değerler açısından zengin bir ekosisteme sahip olan bölgenin genel bitki örtüsüne bakıldığında birçok nadir ve endemik türün yer aldığı görülmektedir. Bunlar arasında “peygamber çiçeği, kimera ayı kulağı, gri tüylü sığır kuyruğu, topuz diken, sert tüylü emzik otu, testere dişli kayışkıran, iris, çiğdem, yabani orkide, anemon, düğün çiçeği, sıklaşmen” bulunmaktadır.

Akdeniz’in kıyısında düze yakın bir arazi üzerinde konumlanan Çıralı yerleşimi; “kuzeyde Madenbükü Tepesinin güney yamaçları, kuzeybatıda Yanardağı Tepesi, batı ve güneybatıda ise Kızılkaya Tepesi’nin yamaçları ile” sınırlanmaktadır [Web 25, 2018]. Yerleşim güneyde Kızılkaya Tepesi’nin güneybatısında, Ulupınar Deresi yatağı çevresinde de devam etmektedir. Bölgenin doğu sınırını ise Akdeniz’e olan kıyısı oluşturmaktadır. Çıralı, kuzeyde Karaburun’dan güneyde Çıralı Koyu’na kadar uzanan yaklaşık 3 km. uzunluğunda sahile sahiptir”.

Çıralı yerleşimine yönelik koruma amaçlı imar planı çalışmaları; “644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve Milli Parklar Yönetmeliği, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve ilgili Yönetmelikleri, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yürürlüğe konan 2009/10 sayılı Deniz Kaplumbağalarının Korunması Konulu Genelge ve 23.03.2012 tarih ve 28242 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Korunan Alanlarda Yapılacak

Planlara Dair Yönetmelik” ile belirtilen esaslar doğrultusunda yürütülmüştür [Modül Planlama, 2017]. Çıralı koruma bölgesinin planlanması çalışmalarında yetki ve sorumluluğu olan kuruluşlar; “Antalya Büyükşehir Belediyesi, Kemer Belediyesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’dır.

Çıralı koruma bölgesinde 1. 2. ve 3. Derecede Doğal ve Arkeolojik Sit Alanları yer almaktadır. “Çıralı sahili Tekirova-Adrasan-Gelidonya Burnu Arası I. Derece Doğal Sit alanı sınırları içinde kalmaktadır. Çıralı sahilinin gerisinde yerleşimin bulunduğu alan ise Çıralı III. Derece Doğal Sit alanıdır. Yerleşimin batısında ve kuzeyinde kalan alanlar da yine Tekirova-Adrasan-Gelidonya Burnu Arası I. Derece Doğal Sit” alanı sınırları içinde kalmaktadır. Planlama alanındaki I. Derece Doğal Sit statüsüne sahip diğer alan, kuzey kesiminde Çatal Tepesi ile Madenbükü Tepesi arasında kalan alanları kapsayan Yanartaş I. Derece Doğal Sit alanıdır. Bu alan, kısmen planlama alanı sınırlarına girmektedir. Alandaki arkeolojik sitler ise; Yanartaş I. Derece Arkeolojik Sit alanı ile planlama alanının güney kesiminde yer alan Olympos I. ve II. Derece Arkeolojik Sit” alanlarıdır (Şekil 3.2) [Modül Planlama, 2017].

Şekil 3.2: Çıralı Yerleşimi Doğal Sit Alanı sınırları.

Güney Antalya Turizm Alanı sınırları içerisinde bulunan Çıralı Koruma bölgesine ilişkin üst ölçekli planlama çalışmaları incelendiğinde; “Türkiye Turizm

Stratejisi ve Eylem Planı, Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/25.000 Ölçekli Güneybatı Antalya Çevre Düzeni Planı, Beydağları Sahil Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı'nın" bulunduğu görülmektedir [Modül Planlama, 2017].

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007 yılında hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı'nda; Turizmin Çeşitlendirilmesi Stratejisi belirlenmiş ve Alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, eko turizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi" öngörülmüştür. Eko-turizm bölgeleri arasında yer alan Antalya'da, Eko-Turizm Bölgeleri Stratejisi benimsenmiş ve Doğa temelli turizmin planlı gelişimi" öngörülmüştür.

Çıralı yerleşimi koruma bölgesi, "Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Planı"nda 5.Bölge: Kilidonya Burnu-Tekirova-Phaselis" bölgesi içinde yer almaktadır. Söz konusu planda bu bölgenin "morfolojik yapısı, orman varlığı, doğal koyları, uzun ve geniş kumsalları, kültürel değerleri açısından zengin olması" ile öne çıktığı ifade edilmiştir. "Kilidonya Burnu-Tekirova-Phaselis bölgesi içindeki Olimpos-Çıralı-Adrasan kesiminin, bozulmamış doğal yapısı, küçük ölçekli turizm işletmeleri ve kültürel değerleri ile il genelindeki kitlesel turizme alternatif olacak en önemli bölge konumunda olduğu belirtilmiştir. Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Planı kapsamında belirlenen bu alt bölgelerin farklılıkları ve özgün niteliklerine bağlı olarak farklı karar ve stratejiler bulunmakla birlikte, tüm bölgelerde kıyının ve doğal değerlerin korunması, halkın kıyıya erişiminin sağlanması, kıyı bölgesinden rekreatif ve dinlenme amaçlı yararlanma ilkeleri ortak stratejiler olarak benimsenmiştir.

Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda, "Çıralı koruma bölgesine ilişkin olarak; tarım alanları ve ekoturizm alanları belirlenmiştir. Güney Antalya Turizm Alanı sınırı, Beydağları Sahil Milli Parkı sınırı, doğal ve arkeolojik sit alanları ile kaplumbağa yuvalama alanı olarak bölgedeki koruma statüleri"de plan üzerinde görülmektedir.

31.03.2010 tarihinde Çevre ve Orman Bakanlığı'nca onaylanarak yürürlüğe giren "Beydağları Sahil Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı"nda Çıralı koruma bölgesi "Sınırlı Kullanım Alanları"nda kalmaktadır. Sınırlı Kullanım Alanlarında geçerli olan özel hükümleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

4.2. Bölge-B: Sınırlı Kullanım Alanı: "Bu bölge içinde, doğal özellikleri ile bütünlük arz eden ancak belli bir kısmı kullanıma açılmış alanlar, özel mahsul alanı

olarak tanımlanan zeytinlik alanlar, tarım alanları, plaj yerleri, hayvancılık faaliyetleri için gerekli meralar, otlaklar, yaylaklar, günübirlik kullanım alanları, idare ve ziyaretçi merkezi, milli park hizmet binası, kayak merkezi ve kamp alanları, tur güzergahları, mola noktaları, günübirlik spor alanları ile tekne tur güzergahları ve uğrak noktaları bulunmaktadır. Milli park sınırı içerisinde yer alan ve sınırlı kullanım olarak tanımlanan bölgeler içerisinde turizm tesislerinin kıyı ile bağlantısını sağlayacak emsal artışına sebep olmayacak yaya düzenlemeleri yer alabilir”.

Bölgenin Koruma Amaçlı İmar Planı 2017 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır (Şekil 3.3). “Antalya İli, Kemer İlçesi Çıralı Yerleşimi Koruma Amaçlı İmar Planı”nın temel amacı; “bölgenin sahip olduğu doğal, kültürel, tarihi ve arkeolojik değerlerin koruma-kullanma dengesi kurularak sürdürülebilirliğinin sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması, korunması gerekli alanlara yönelik plan kararlarının geliştirilmesi, bölgede yaşayan nüfusun yerleşim alanlarının kontrollü gelişiminin sağlanması ve bölgenin sosyal ve ekonomik yönden gelişimine katkıda bulunulması” olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.3: Çıralı Yerleşimi Koruma Amaçlı 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı.

Antalya İli, Kemer İlçesi Çıralı Yerleşimi Koruma Amaçlı Nazım ve Uygulama İmar Planı'nın temel hedefleri ve ilkeleri aşağıda yer almaktadır [Modül Planlama, 2017]:

- Akdeniz Bölgesindeki kültürel miras ve doğal kaynaklar ile sit alanlarının korunmasına (Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol, madde 1) katkıda bulunulması,
- Bakanlar Kurulu'nca 7.10.1983 tarihinde onaylanan "Uluslararası Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol" ün 7. maddesinde belirtilen tedbirlerin alınması,
- Bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin ulusal mevzuat ve uluslararası anlaşmalar da dikkate alınarak geleceğe taşınması gereken bir miras olarak görülmesi ve bu anlayışla kullanım kararları ve yapılaşma kurallarının oluşturulması,
- Koruma Amaçlı İmar Planı öncesinde tespit ve ilan edilen ve plan sonrası ilan edilecek tüm sit alanlarının korunmasında kurul/komisyon tarafından tespit edilen şartların dikkate alınması,
- Planlama alanı içerisinde kalan ve doğal yapıları ile ekolojik özellikleri açısından önem arz eden kesimlerin koruma ağırlıklı kullanım dengelerinin kurulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Bölgenin korunması gerekli doğal, ekolojik, kültürel ve peyzaj özellikleriyle uyumsuz ve bu nitelikler üzerinde olumsuz etki yapabilecek düzensiz yapılaşmanın önlenmesi,
- Tarımsal yapının, bu yapıyla bütünleşik sınırlı kullanımlar dışında, korunması ve devamının sağlanması,
- Yaşam alanları ile tarımsal üretim alanlarının iç içe olduğu bölgede, mekânsal gelişmenin doğal yapıyla uyumunun sağlanması,
- Bölgedeki düzensiz yapılaşmanın önlenmesi,
- Bölgede yaşayanların ve ziyaretçilerin gereksinim duyduğu/duyacağı sosyal ve teknik altyapı alanları ve hizmetlerin sağlanması,
- Ekonomik kaynakları kısıtlı bölgede yaşayanların sosyo-ekonomik yapısına katkı sağlayacak doğal ve tarımsal yapı ile bütünleşik, aynı zamanda bu yapının korunması ve devamını sağlayacak eko turizm etkinliğinin

desteklenmesi,

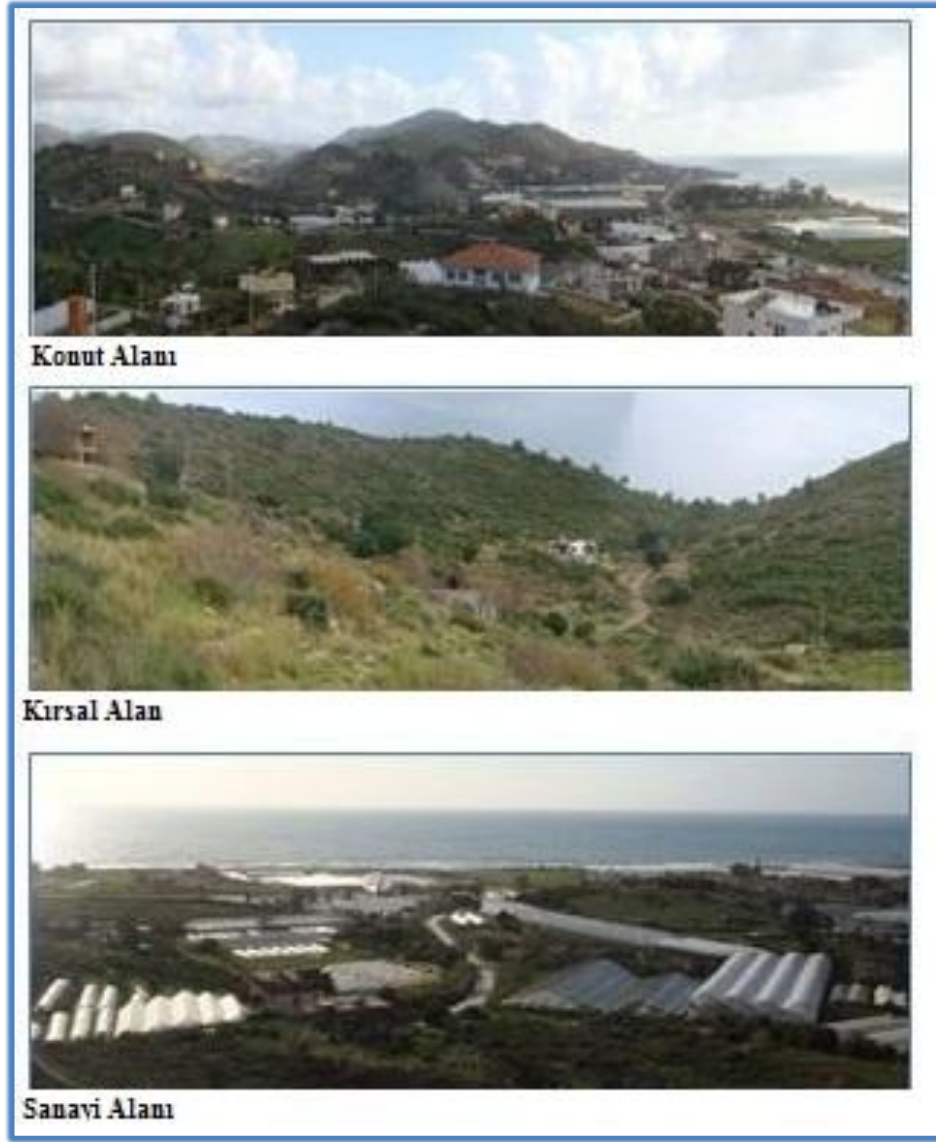
- Bölgede yaşayanların, yaşadığı çevre ile barışık, koruma bilincine sahip ve koruma süreci içinde aktif görev alan, kendini bu yapının bir parçası olarak gören bir kullanıcı profiline sahip olmasını sağlayacak kararların geliştirilmesi.

Planlama bölgesi içinde arkeolojik sit alanları bulunmakla birlikte, bu alanlara ilişkin herhangi bir plan kararı getirilmemiştir. Ayrıca “planlama alanı sınırları dışında kalan ve Çıralı kumsalını kapsayan kısımlar 06.03.1972 tarihinde ilan edilmiş olan Beydağları Sahil Milli Parkı sınırları içinde kalmaktadır. IUCN tarafından belirlenen kategoriler kapsamında ise alan; Kategori 1a, Kategori II ve Kategori IV tanımlamaları” içindedir.

Planlama süreci genel olarak değerlendirildiğinde; “farklı koruma statülerinin bulunduğu alanda farklı Bakanlıkların yetki ve sorumluluğunda birbirinden kopuk planlama çalışmalarının yapıldığı” görülmektedir. Koruma bölgesinde birçok kurumun yasal sorumluluğu ve planlama çalışmalarının bulunması alan üzerinde otorite boşluğuna neden olmaktadır. Bölgede “Sürdürülebilir Bütünleşik Koruma Politikaları”nın geliştirilmesi ve uygulanmasında, kurumlar arası iletişim ve ortak bir fikir birliğine dayalı katılımcı bir planlama yaklaşımının benimsenmesi son derece önemlidir.

3.5.2. Antalya, Alanya Yeşilöz ve Uğrak Köyleri Koruma Çalışmaları

Yeşilöz ve Uğrak köyleri Antalya ilinin Alanya ilçesinde yer almaktadır. Yeşilöz Köyü’nün kıyıdaki en batı sınırı ile Uğrak Köyü’nün kıyıdaki en doğu sınırı arasındaki mesafesi yaklaşık 12 km’dir. Yeşilöz ve Uğrak köyleri koruma çalışmaları kıyı bandının tamamını kapsamaktadır (Şekil 3.4.). Yeşilöz kumsalı, tüm dünyada nesli tehlike altında bulunan *Caretta caretta* deniz kaplumbağalarının Türkiye’nin Akdeniz kıyılarında yuvaladığı önemli kumsallardandır. [Web 26, 2018].

Şekil 3.4: Yeşilöz ve Uğrak Köyü’nden genel görünümeler.

Sahil şeridi boyunca uzanan Yeşilöz ve Uğrak yerleşimlerinde Akdeniz iklimi ve karakteristik özellikleri kendini göstermektedir. Deniz, kıyı şeridi, yerleşme ile iç içe yer alan tarım alanları ve muz-narenciye bahçelerinin oluşturduğu yeşil doku, yerleşmelerin yüksek ve manzaraya hâkim noktalarında bulunan orman alanları, Demirtaş kumsalı devamında Yeşilöz Köyü kumsalında görülen Deniz Kaplumbağaları ve Uğrak Köyü sınırları içerisinde yer alan Tarihi Iatope (Aytap) Antik Kenti; görsel değerler açısından koruma alanında en önemli öğeleri oluşturmaktadır. Ayrıca bölgenin eğimli bir arazi yapısı ve tepelik alanların çok olması, koruma alanının birçok yerinden geniş perspektifte yerleşimlerin panoramik görüntüsünü izleme olanağı sunmaktadır (Şekil 3.5) [Web 26, 2018].

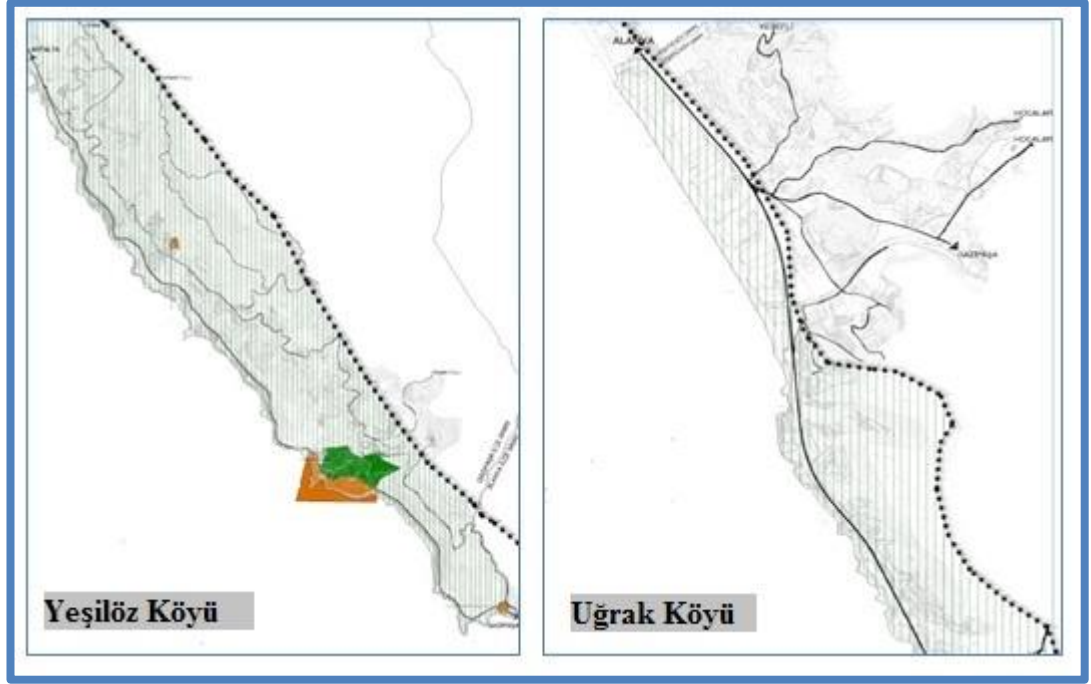

Şekil 3.5: Koruma alanı içinde doğal sit alanı karakteri.

Yeşilöz ve Uğrak köyleri koruma alanı içerisinde birden çok ve farklı türde sit alanları, tek yapı olarak tescilli taşınmaz kültür varlıkları bulunmaktadır. 970 hektar büyüklüğündeki koruma alanının yaklaşık 830 hektar büyüklüğündeki kısmı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 27.02.2003 tarih, 5763 sayılı kararıyla 3. Derece doğal sit alanı olarak belirlenmiştir. Doğal sit alanı dışında Uğrak köyünde bulunan Uzun Kilise mevki gözetleme kulesi ve Zeytin İşliği Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 29.11.2001 gün ve 5226 no’lu karar ile taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Ayrıca Uğrak köyünde bulunan Iotape Antik Kenti, Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 13.11.1989 gün ve A-3862 sayılı kararı ile D-400 karayolunun sahil kısmında kalan alanı 1. derece, üst kısımda kalan alanı ise 2. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmiştir. Yine bu bölgede bulunan Domuz Burnu mevkiindeki antik kalıntılar, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 07.09.1994 gün ve 2276 no’lu kararı ile 1. Derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmiştir (Şekil 3.6.) [Er&De Planlama, 2018]. IUCN tarafından belirlenen kategoriler kapsamında ise alan; Kategori IV’de kalmaktadır.

Yeşilöz ve Uğrak köyleri koruma alanının planlanması çalışmalarında yetki ve sorumluluğu olan kuruluşlar; “Antalya Büyükşehir Belediyesi, Alanya Belediyesi,

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve planlama bölgesi sınırları içerisinde kalan orman alanları nedeniyle Orman ve Su İşleri Bakanlığı'dır.

Şekil 3.6. Yeşilöz ve Uğrak Köyü Sit Alanları ve koruma sınırları.

Yeşilöz ve Uğrak Köylerini de içine alan bölgede üst ölçekli plan olarak 03.09.2009 tarihinde Çevre ve Orman Bakanlığı'na onaylanan 1/100.000 ölçekli Antalya Burdur Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı bulunmaktadır. Bu planda; Yeşilöz ve Uğrak Köyleri koruma bölgesine ilişkin olarak; “Kırsal Yerleşim Alanları” ve “Sit Alanları” olarak planlama kararları getirilmiştir.

Bölgenin Koruma Amaçlı İmar Planı 2013 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Uğrak Köyleri Koruma Amaçlı İmar Planı'nın temel amacı; “yerleşim alanının beklenti ve doğal karakterine uygun yeni kentsel kullanım alanlarının düzenlenmesini, doğal çevrenin ve ekolojik dengenin yaşanabilir ve sürdürülebilir biçimde korunabilmesi için kaynakların rasyonel kullanımını, konut, tarım, turizm gibi arazi kullanım türlerinin doğal dokuya zararını en aza indirmesini, bölgenin sosyo-kültürel kimliğinin korunmasını ve geliştirilmesini, planlama alanındaki mevcut ve potansiyel yapılaşma talebinin koruma, kullanma ve sürdürülebilirlik ilkelerine göre planlı olarak gelişiminin sağlanması” olarak belirlenmiştir (Şekil 3.7) [Er&De Planlama, 2018].

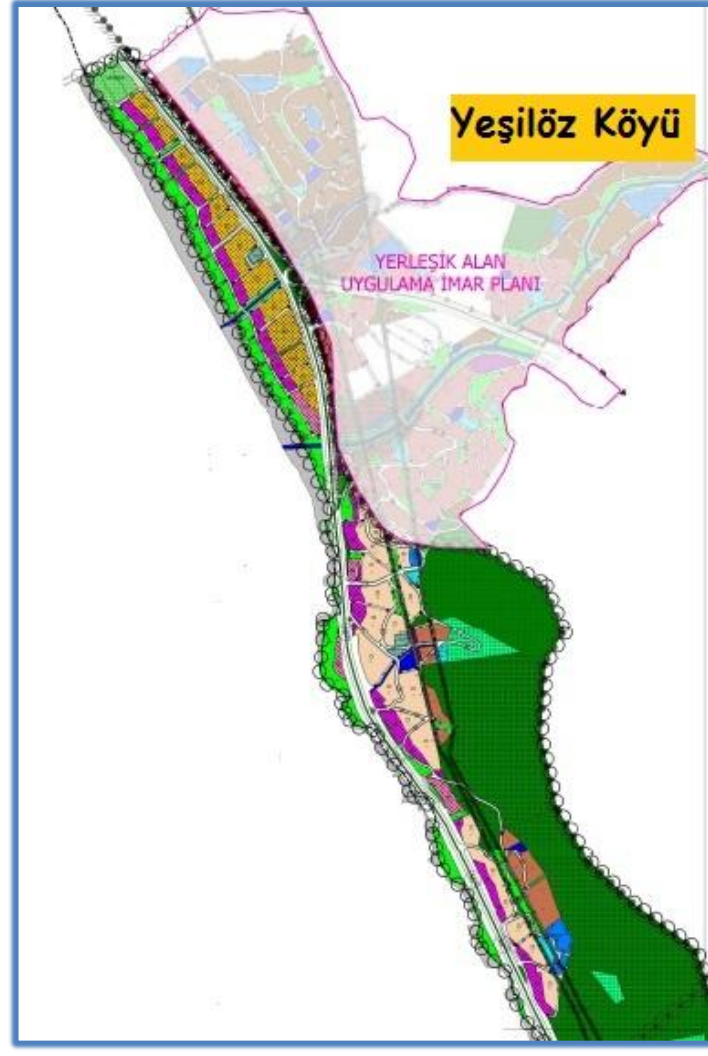

Şekil 3.7. Uğrak köyü 3. Derece Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı.

Yeşilöz ve Uğrak Köyleri 3. derece doğal sit alanı sınırlarını kapsayan alanda yapılan koruma amaçlı nazım ve uygulama imar planı çalışması bölgenin gelişimi için öngörülen hedef ve stratejileri, arazi kullanım biçimlerini, gelişme eğilimlerini, sorun ve olanaklar ile plana yönelik ana kararları kapsamaktadır (Şekil 3.8).

Söz konusu Koruma Amaçlı İmar Planında; planlama alanının büyük bir kısmının doğal sit alanı olması nedeniyle, arazinin doğal dokusunu bozmayan, büyük parsellerde düşük yoğunluklu yapılaşmaya olanak sağlayan çözümler üretilmiştir. Tarım ağırlıklı yapıya sahip olan bölgenin genel karakteristiği doğrultusunda tarım alanları ile barınma alanı ihtiyacının bir arada sağlanması, özellikle Uğrak Köyü'nde

mevcut dağınık ve lineer konut dokusunun devam etmesi öngörülmüştür. Arazinin doğal karakterinin korunması ilkesi doğrultusunda Uğrak Köyü'nde ve Yeşilöz Köyü'nün kuzey kesimlerinde konut alanlarına bağ bahçe nizamı verilmiştir.

Şekil 3.8. Yeşilöz Köyü 3. Derece Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı.

Yeşilöz Köyü'nün deniz tarafında kalan kısmında otel fonksiyonu önerilerek farklı bir doku oluşumu planlanmıştır. Kıyı bandı yeşil alan olarak planlanmış, caretta caretta kaplumbağalarının yumurtlama alanları korunmuştur. Benzer şekilde her iki köyde de karayolunun kuzeyindeki ilk parsellerde turizm ve konut dokusunun birlikte oluşması sağlanmıştır. Mevcut Yeşilöz merkezinin bölgenin idari ve ticaret merkezi olarak yapılaşması öngörülmüştür. Uğrak Köyü'nün karayolunun deniz tarafında öngörülecek günöbirlik alan kullanımları ile çay bahçesi, lokanta tarzı

işletmelerin oluşması, bölgenin kayalık zemin üzerinde bulunması ve geniş perspektifli manzarası nedeniyle bölgesel ölçekli gelişimini destekleyici planlama kararları getirilmiştir. Ayrıca öngörülen planlama kararlarıyla park alanları, sosyal donatı alanları, spor alanları ile alanın köy yapısının planlı bir kent yapısına dönüşümünün sağlanması amaçlanmıştır.

Bölgedeki koruma amaçlı planlama çalışmaları genel olarak değerlendirildiğinde; yerleşmelerin, mevcut gelişme potansiyellerinin dikkate alınarak, bölge içinde gelecek dönemdeki kimlik ve işlevinin planlamaya yansıtılması, doğal sit alanı olarak tescil edilmesine neden olan doğal yapısının korunması ve çözüm önerileriyle gerek sosyal ve ekonomik yapının gerekse mekânsal gelişiminin sürdürülebilir gelişiminin temel esas olarak gözetildiği görülmektedir.

3.5.3. Isparta Merkez, Milas Mesireliği Koruma Çalışmaları

Milas Mesireliği koruma alanı, Akdeniz Bölgesi'nin, Antalya Bölümü'nde ve Göller Yöresi'nde yer alan Isparta ili Merkez ilçesine bağlı Yakaören köyü sınırları içinde bulunmaktadır [Web 27, 2018]. Koruma alanı, ormanlık, ağaçlık, bağlık-bahçelik alanlar ile tarım arazilerinden oluşmaktadır. Yerleşik alanda yer yer çayırılık alanlar ile tarım alanları ve bahçeler yer almaktadır. Doğal bitki örtüsü olan ormanlık alanlarda genelde karaçam ve sedir ağaçları ile az miktarda yaşlı söğüt, sığla ve ak kavak ağaçlarına rastlanmaktadır. Milas Mesireliği Doğal Sit Alanı, çok seyrek kırsal bir meskûn alanın yer aldığı, daha çok peyzaj özellikleri ve doğal değerleri ile ön plana çıkan, yakın çevresi için günübirlik dinlenme ve eğlenme ihtiyacına cevap veren bir açık alan niteliği taşımaktadır.

Koruma alanı, çeperlerde sert zemine bağlı olarak engebeli ve yüksek eğimli, orta kesimlerde ise, genellikle daha az eğimli arazilerden oluşmaktadır. Dik arazilerde eğim %20-40, diğer kesimlerde ise, %10-20 arasında değişmektedir. 1.derece doğal sit alanı olan Gölcük Gölü, aynı zamanda Tabiat Parkı ve Uluslararası Öne Sahip Sulak Alan statüsündedir. Gölün hemen kuzeyinde kalan ve Milas Mesireliği'ni de kapsayan koruma alanı, mesireliğin olduğu kesimde 2.derece, diğer kesimlerde 1.derece doğal sit alanıdır" (Şekil 3.9) [Web 27, 2018].

Şekil 3.9. Alanın uydu fotoğrafı.

Planlama Alanı'nın tamamını kapsayan Gölcük Gölü ve Çevresi Doğal Sit Alanı, IUCN tarafından belirlenen kategoriler kapsamında Kategori 1a, Kategori 1b, Kategori VI ve Kategori V'de kalmaktadır. Ayrıca koruma alanı içinde, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 06.06.2003 tarih, 5924 sayılı kararı ile Roma Dönemi seramik kalıntılarının bulunması nedeniyle I.derece arkeolojik sit ilan edilmiş olan bir parsel (2660 parsel) de bulunmaktadır [Kutluay, 2012].

Gölcük Krater Gölü ve Çevresi Doğal Sit Alanı, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 28.07.1992 tarih, 1499 sayılı kararı ile I.

derece doğal sit olarak ilan edilmiştir (Şekil 3.10). Daha sonra aynı Bölge Kurulu'nun, 30.09.2009 tarih, 3483 sayılı kararı ile I. derece doğal sit alanı içinde kalan ve Milas Mesireliği'nin de bulunduğu alanlar, Isparta Valiliği'nce yapılması planlanan düzenleme çalışmaları kapsamında II. derece doğal sit olarak değerlendirilmiştir. Yine Antalya K.T.V.K.B.K'nun 18.08.2010 tarih ve 4388 sayılı kararıyla I. ve II. derece doğal sit sınırları son şeklini almıştır [Kutluay, 2012].

Şekil 3.10. Merkez Milas Mesireliği genel görünüm.

Milas Mesireliğine yönelik koruma çalışmalarını yönlendiren esaslar; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve Milli Parklar Yönetmeliği, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve ilgili Yönetmelikleri, 31.12.2004 Tarih ve 25687 sayılı Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği ve Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik ile tanımlanmıştır. Koruma alanının planlanması çalışmalarında yetki ve sorumluluğu olan kuruluşlar; Isparta Büyükşehir Belediyesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığıdır.

Milas Mesireliğini içine alan bölgede üst ölçekli plan olarak 03.09.2009 tarihinde Çevre ve Orman Bakanlığı'nce onaylanan 1/100.000 ölçekli Antalya Burdur Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı" bulunmaktadır. Bu planda; Milas

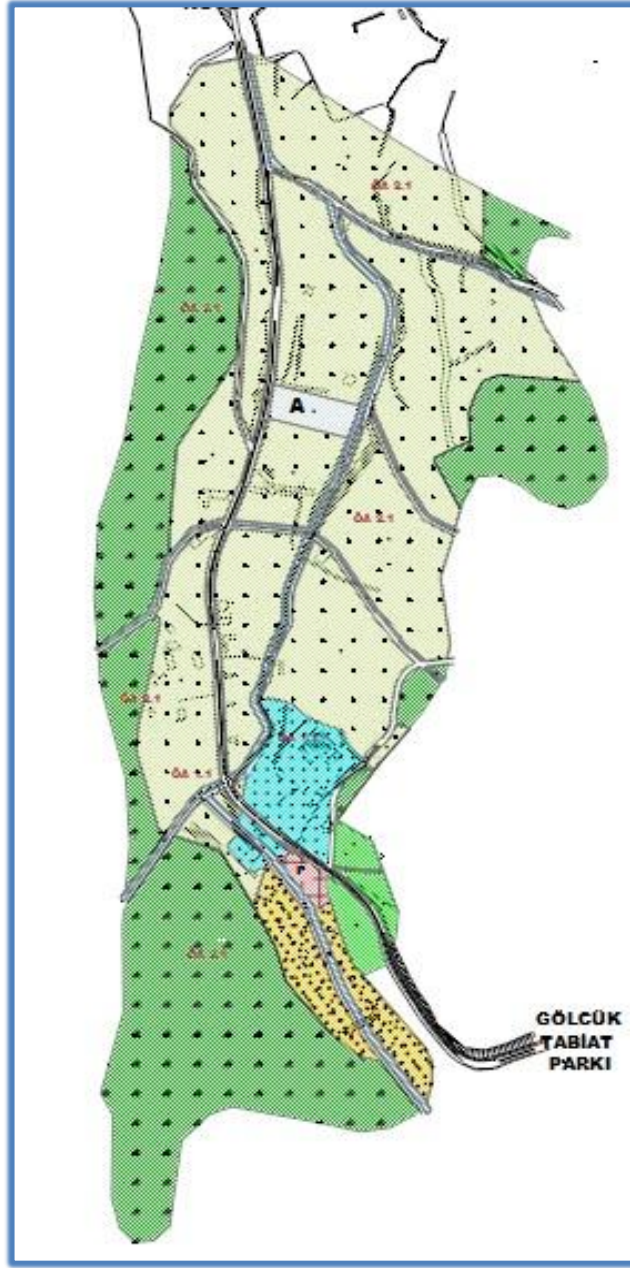
Mesireliği koruma bölgesine ilişkin olarak “Sit Alanları” planlama kararları getirilmiştir. “Koruma Alanı’nın, tabiat parkı içinde kalan kısmı ise, Gölçük Tabiat Parkı 1/25.000 Ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı kapsamında korunmaktadır. Milas Mesireliği, söz konusu planda Mutlak Koruma Alanı olarak tanımlanmıştır.

Bölgenin Koruma Amaçlı İmar Planı 2013 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır (Şekil 3.11) [Kutluay, 2012]. Isparta ili, Merkez, Milas Mesireliği Koruma Amaçlı İmar Planı’nın temel amacı; sit alanında koruma-kullanma dengesinin sağlanması ve alanın sürdürülebilirliğine yönelik plan kararlarının, ilke kararları ve planın ana amacı ile uyumlu olacak şekilde üretilmesi, plan kararlarının, alanda ikamet eden halkın gereksinimlerinin de dikkate alınarak ve yerelde katma değer yaratacak şekilde belirlenmesi olarak belirlenmiştir.

Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında, mesire alanı olarak kullanılan alan, halkın günübirlik dinlenme ve eğlenme ihtiyacını karşılamaya devam edecek şekilde korunmuştur. Alanın yaratacağı potansiyelin, Yakaören halkına istihdam ve katma değer yaratması amacıyla, planlama alanında, yöresel ürünlerin açık alanda satış ve sergilenmesine yönelik açık pazar alanı önerilmiştir. Orman mülkiyetindeki alanlar dışında ve I. derece doğal sit alanı içinde kalan mutlak tarım arazileri korunmuş, bu alanlarda 728 numaralı ilke kararları doğrultusunda işlem yapılacağı plan hükmüne bağlanmıştır.

Milas Mesireliği Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Yönetim Planı 5 temel safhada oluşturulmuştur. Yönetim hedefleri çerçevesinde sorumluluklar tanımlanmış ve 5P olarak nitelendirilen “Plan-Program-Politika-Proje-Para” kapsamında kaynak dağılımı gerçekleştirilmiştir [Kutluay, 2012]:

- Plan: Koruma Amaçlı İmar Planı’nı,
- Program: Plan çerçevesinde yapılacak iş ve etkinlikler ile, bunların zamanlamasının tanımlanmasını,
- Politika: Program dahilindeki işlerin kimler tarafından ne şekilde yapılacağını,
- Proje: Plan çerçevesinde yapılacak iş ve etkinliklerin somut olarak detaylandırılmasını,
- Para: Finans seçeneklerinin (var olan kaynakların etkin kullanımı, kaynak yaratımı vb.) belirlenmesini ifade etmektedir.

Şekil 3.11. Milas Mesireliği 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı.

Milas Mesireliği Doğal Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı çerçevesinde yapılan kısa, orta ve uzun vadeli etaplama çalışmaları Tablo 3.4'daki gibi organize edilmiştir.

Tablo 3.4. Etaplama Planı.

Eylem No	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Etaplama
1	Ana ulaşım güzergahının iyileştirilmesi	İl Özel İdaresi	Belediye	Kısa Vade
2	Toprak yolların stabilize/ kilit taş yapılarak iyileştirilmesi.	İl Özel İdaresi	Belediye	Kısa Vade
3	Özel Planlama Alanı için SDÜ tarafından proje çalışmasının yaptırılması ve onaylatılması	SDÜ	İl Özel İdaresi	Kısa Vade
4	3716 numaralı parselin SDÜ'ye tahsis edilmesi	İl Özel İdaresi	SDÜ	Kısa Vade
5	Yöresel açık pazar alanının tasarlanması ve uygulamaya geçirilmesi	Belediye	Yakaören Köyü Muhtarlığı	Kısa Vade
6	Derelerin ıslahı ve peyzaj düzenlemesi	DSİ Bölge Md.	Belediye	Orta Vade
7	Atık su arıtma ve kanalizasyon altyapısının yapılması	İl Özel İdaresi	Belediye Kalkınma Ajansı	Orta Vade
8	Mesire alanının bakımı ve korunması	İl Özel İdaresi	Yakaören Köyü Muhtarlığı	Sürekli
9	Doğal peyzaj dokusunun korunması.	Çevre ve Şehircilik Bk.	İl Özel İdaresi Belediye Yakaören Köyü Muhtarlığı	Sürekli
10	Arkeolojik sit alanında kazı çalışmalarının yapılması	Kültür ve Turizm Bk.	SDÜ Kalkınma Ajansı	Uzun Vade

Planlama süreci genel olarak değerlendirildiğinde; “Milas Mesireliği Koruma Amaçlı İmar Planı ile alana ilişkin arazi kullanım kararlarının getirildiği ve imar planı ile eşgüdümlü olarak bir yönetim planının oluşturulduğu” görülmektedir. Yönetim Planı ile hedef, strateji ve eylemler tasarlanmış, bu çerçevede tüm aktörlerin görev dağılımı ile uygulama için yapılan etaplama yöntemleri belirlenmiş ve bu doğrultuda bir Eylem Planı hazırlanmıştır [Kutluay, 2012].

Planlama sürecinde temel aktörler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nı temsilen Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu, Isparta İl Özel İdaresi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta Belediyesi ile Yakaören köyü sakinleri” olarak belirlenmiştir. Planlama süreci içinde Yönetim Planı, ilgi grupları arasında eşgüdümü sağlayacak bir araç olarak görülmüştür. Bu çerçevede; “yönetim planının eşgüdümü somutlaştıracak projelerin tanımlandığı, İdare’nin uygulama yapmasını kolaylaştıran paydaş eksenli bir stratejik model olarak tasarlandığı belirtilmektedir.

3.5.4. Erzurum, Uzundere, Tortum Gölü Koruma Çalışmaları

Erzurum, Uzundere İlçesinde olan Tortum Gölü Koruma Alanı, Akdağların eteklerinde, Tortum Çayı ve Uzundere Dere’nin kesiştiği düzlüklerde yer almaktadır (Şekil 3.12) [Web 28, 2018].

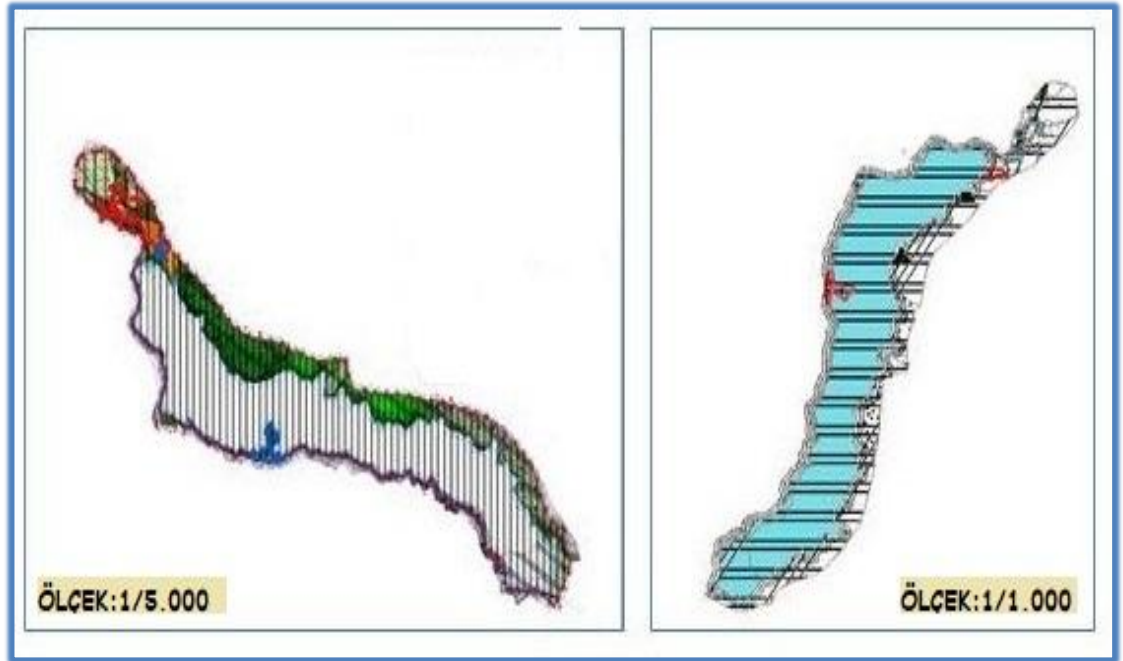

Şekil 3.12. Tortum Gölü Koruma Alanının genel görünümü.

yürürlüğe giren Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik esas oluşturmuştur. Planlama çalışmalarında yetki ve sorumluluğu olan kuruluşlar; Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Uzundere Belediyesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve DSİ'dir.

Üst ölçekli plan olarak 17.08.2015 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na onaylanan 1/100.000 Ölçekli Erzurum-Erzincan-Bayburt Planlama Alanı Çevre Düzeni Planı yer almaktadır. Söz konusu planda, Tortum Gölü ve Şelalesi bölgesine ilişkin olarak; kırsal yerleşim alanı, 1. 2. ve 3. Derece Doğal Sit Alanları, orman alanı, tarım alanı, mera alanı, doğal karakteri korunacak alanlar ve sulak alanlar tanımları getirilmiştir.

Şekil 3.14. Tortum Gölü ve Şelalesi 1/5000 ve 1/1000 Koruma İmar Planı.

Bölgenin Koruma Amaçlı İmar Planı 2016 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır (Şekil 3.14). Erzurum ili, Uzundere İlçesi, Tortum Gölü ve Şelalesi Koruma Amaçlı İmar Planı'nın temel amacı; kademeli bir koruma anlayışının benimsenmesi, koruma, yaşatma, geliştirme ilkeleri doğrultusunda, gelecekte olabilecek gelişme baskılarını önleyecek kararların oluşturulması, alanın korunmasını ve yaşatılabilmesini sağlayacak kararların alınması, 1. Derece Doğal Sit kapsamında kalan alanların ilgili yasal çerçevede korunması, 2. ve 3. Derece Doğal Sit Alanlarının ise az yoğun kullanılmasına yönelik

kararların üretilmesidir. Bu çerçevede; Tortum Şelalesi ve yakın çevresinde bulunan aktivitelere sınırlama getirilmesi, günübirlik ve turizm faaliyetlerinin yasal ve doğal eşiklerin elverdiği uygun alanlarda toplanarak kontrollü bir gelişimin sağlanması, alanın doğal yapısının mümkün olduğunca korunması hedeflenmiştir.

Koruma Amaçlı İmar Planı'nın temel planlama kararları aşağıdaki gibidir [Planevi Şehircilik, 2017]:

- Planda bölgesel ulaşım sistemi kurgulanmış, alan ve yakın çevresine hizmet verecek ulaşım kararları ile otopark alanlarının yer seçimi kararları alınmıştır. Bu çerçevede, ulaşım şemasının koruma kararları doğrultusunda kurgulanması ve sınırlandırılması, alanda trafik baskısının artmasını önleyecek kararların alınması, bisiklet ve yaya dolaşımına da olanak verecek şekilde öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, alanda yer alan mevcut ulaşım izleri de dikkate alınarak, önerilen kullanımlara servis verebilecek ulaşım güzergâhları minimum müdahale ile düzenlenmiştir.
- Koruma alanının merkezi niteliğinde olan Tortum Şelalesi ve yakın çevresinde bulunan aktivitelere sınırlama getirilmiş, günübirlik ve turizm faaliyetlerinin yasal ve doğal eşiklerin elverdiği uygun alanlarda toplanması, planlı ve kontrollü gelişimin sağlanması ve alanın doğal yapısının mümkün olduğunca korunması amaçlanmıştır.

Tortum Gölü ve Şelalesi Koruma Amaçlı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı ile de aşağıdaki kararlar getirilmiştir [Planevi Şehircilik, 2017]:

- Planlama alanı içerisinde “Tortum Gölü ve ekosisteminin korunması önemlidir. Bu nedenle, Tortum Gölü ve Şelalesi 1. Derece Doğal Sit Alanları büyük ölçüde mevcut hali ile korunmuş, yapılaşmaya yönelik kullanımlar bu alanlar dışında önerilmiştir”.
- Alanın batısında, “planlama sınırının en güney ucundan yaklaşık 5 km uzaklıkta yer alan yarımada ve alanın batı sınırını oluşturan karayolu kenarındaki uygun alanlarda, alanın doğal güzelliklerinin algılanabileceği seyir terasları ve gezinti yollarının yer alabileceği rekreatif alanlar” tasarlanmıştır.

- Alanın doğusunda, “planlama sınırının en güney ucundan yaklaşık 5 km uzaklıkta yer alan Ogeçe (Kaysılık) Mevkii, ulaşımın su yolu ile sağlanacağı rekreatif ve günübirlik kullanımlarının bulunacağı alan” olarak değerlendirilmiştir.
- Dört Tepeler bölgesi; “Özel Proje Alanı olarak tanımlanmış, bu alanda, alan ziyaretçilerine hizmet edecek nitelikli açık alan düzenlemeleri ile alan ziyaretçilerinin günübirlik ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik mekanlar tasarlanmıştır. Bu alanda bisiklet parkuru, gölgelenme elemanları, açık alan düzenlemeleri ve günü birlik kullanıma yönelik lokanta, kahvehane, çay bahçesi, büfe yapılmıştır. Bu alanlarda önerilecek her türlü yapılaşmada bölgeye özgü karakter dikkate alınarak gerekli detay ve ölçeklerde kesit, görünüş, perspektif vb. üç boyutlu etütler doğrultusunda projelendirilme yapılacağı” belirtilmiştir.
- Yarımada Bölgesi de; “Özel Proje Alanı olarak tanımlanmış, bu alanda bisiklet parkuru, gölgelenme elemanları, açık alan düzenlemeleri” yapılmıştır.

Tortum Gölü ve Şelalesi Koruma Amaçlı İmar Planı süreci genel olarak değerlendirildiğinde, alanın doğal niteliklerinin korunması ve sürdürülebilirliği için, planlama alanına yönelik arazi kullanım kararlarının getirildiği görülmektedir. Bölgede tarım sektörü ekonomik kalkınma açısından önemli olduğundan tarımsal üretim potansiyeli bulunan alanlar korunmuştur. 1. Derece Doğal Sit sınırları içerisinde bulunan alanların büyük bir bölümü, mevcut hali ile korunacak alanlar olarak belirlenmiştir. 1. Derece Doğal Sit Alanları içerisinde kalan uygun alanlarda, halkın kullanımına açık, sınırlandırılmış günübirlik ve rekreatif kullanımlar ile park ve spor alanları düzenlenmiştir. Planlama alanının kuzey bölümü yasal ve doğal eşikler dikkate alınarak turizm ve günübirlik kullanımlar ile kentsel donatıların yer alacağı alanlar olarak değerlendirilmiştir. Bu kullanımların büyük bir bölümü 2. Derece Doğal Sit Alanları içerisinde planlanmıştır. 3. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescillenmiş olan alanın büyük bir bölümü ise bölgenin topoğrafyası ve tarımsal potansiyeli göz önünde bulundurularak doğal niteliği korunacak alan ve tarımsal niteliği korunacak alanlar olarak belirlenmiştir.

3.5.5. Bölüm Değerlendirmesi

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren doğal çevrenin korunmasına yönelik çalışmalara önem verildiği, dünyada ve Türkiye’de çevre üzerindeki baskıların artmaya başladığı 1970’li yıllardan bu yana da çevre koruma politikalarının kurumsallaştığı görülmektedir. Günümüzde Türkiye’nin biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlayan uluslararası sözleşmelere taraf olması da doğa koruma politikalarını etkilemekte ve bu uluslararası sözleşmeler ışığında yasal önlemler geliştirilmektedir.

Türkiye, imzaladığı anlaşmalarla bazı alanları hassas hale getirmeye çalışmakla birlikte korunan alanlarla ilgili bir çerçeve yönetmelik çıkarmış ama bu çerçeve yönetmeliğin içindeki alt başlıkları tanımlayamamış durumdadır. Bu tanımlar netleşmediği sürece o alanın nasıl korunacağı ve kentsel alanlarla nasıl bütünleşeceği konusundaki boşluklar devam etmektedir. Bu alanlarda birçok kurumun yetkileri söz konusu iken bu kurumların bu alanlara nasıl müdahale edeceklerine dair tam tanımlamalar yapılmamıştır.

Doğal alanların korunması ve planlanması konusunda yetki ve sorumluluklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından paylaşılmaktadır.

Korunan alanların planlanması ve yönetimine ilişkin incelenen Türkiye örnekleri (Antalya Çıralı Yerleşimi, Antalya-Alanya-Yeşilöz ve Uğrak Köyleri, Isparta Merkez- Milas Mesireliği ve Erzurum- Uzundere-Tortum Gölü Koruma alanları) genel olarak değerlendirildiğinde aşağıdaki tespitler ön plana çıkmaktadır:

- Yerel halkın korunan alanlarla ilgili yeterli düzeyde bilgilendirilmemesi nedeniyle, doğal değerlerin korunması konusuna yeterince sahip çıkmaması,
- Korunan alanın ilan edilmesinde mülkiyet durumlarının yeterince araştırılmaması nedeniyle (özel mülkiyet, mera vasfı gibi), yerel halkın mağdur olması,
- Birden fazla koruma statüsüne sahip olan alanlar için farklı kurumlar tarafından birbiriyle koordinasyonu olmayan farklı çalışmaların yapılması ve bu nedenle emek, zaman, finansman ve iş gücü kaybının ortaya çıkması, kamu kaynaklarının verimsiz kullanılması,

- Planlama çalışmalarında yöre halkının koruma kararları nedeniyle uğradıkları zararların tazmin edilmesine yönelik alternatif gelir kaynaklarının geliştirilememesi,
- Planlama çalışmalarında halkın katılımının göz ardı edilmesi,
- Korunan alanlarda yapılan Uzun Devreli Gelişme Planlarının diğer planlarla etkileşim içinde olmaması, üst ölçekli plan ve politikalardan gelen kararların devamlılığının sağlanmaması,
- Farklı koruma statülerinin aynı alanda olması durumunda farklı kurumların karar verme ve plan yapma yetkisinin olması nedeniyle, kurumlar arası yetki ve sorumluluk çatışmalarının yaşanması,
- Plandan etkilenecek tüm tarafların (kamu ve özel kurumlar, yerel halk, yerel üniversiteler vb.) planlama sürecine dahil edilmemesi, korunan alan yönetiminde aktif ve katılımcı bir yaklaşımın benimsenmemesi,
- Korunan alanlarda koruma-kullanım dengesinin yeterince sağlanamaması, yoğun ziyaretçi talebine göre planlanan kullanımlar nedeniyle doğal ekosistemlerin bütünlüğünün tehdit altında olması.

Üst üste gelen koruma statüleri ve bu statülere karşılık gelen kurumların aynı alan için farklı koruma kararları getirmeleri yetki karmaşası yaratmaktadır. 1995 yılında yayınlanan Sevilla Stratejisinde çok net tanımlanan çekirdek bölge, Tampon Bölge ve Geçiş Bölgesi kavramlarının dünyanın çok net entegre ettiği bir sistem olduğu görülmüştür. Fakat Türkiye örneklerini incelediğimizde bu sistemin kaldırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Mevzuatımızda bu alanlara yönelik farklı statü tanımları yapılmışken, planlamaya yönelik sadece koruma amaçlı imar planlaması tanımı yapılmıştır. Sağlıklı bir doğa koruma ya da ekolojik planlama tanımının bulunmadığı görülmüş; Dünya örneklerinde önemli bir konu olan aktör katılımının ise yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

4. KAYSERİ, SULTAN SAZLIĞI KORUNAN ALAN PLANLAMA VE YÖNETİM SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, tez kapsamında örnek alan olarak belirlenen Sultan Sazlığı korunan alanının koruma nitelikleri, planlar hiyerarşisi, yasal statüleri, plan kapsama alanı, planlama yöntemi ve yönetsel yapısı konularında bilgiler verilecektir. Daha sonra, ülkemizde korunan alanlar üzerinde uygulanan yönetim sisteminin etkinlik düzeyinin uluslararası ölçütlere göre değerlendirilmesini Sultan Sazlığı örneği üzerinden yapabilmek için Korunan Alan Yönetiminin Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yönteminin (RAPPAM) değerlendirme ölçütleri ve Ersoy ve Daşdemir, (2016), “Korunan Alanlarda Yönetimin Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi (Soğuksu ve Yozgat Çamlığı Milli Parkları Örneği)” çalışmasındaki Yönetim Etkinliğini İzleme Aracının (METT-Management Effectiveness Tracking Tool) uygulanmasından elde edilen veriler ışığında hazırlanan Değerlendirme Formu kullanılacaktır. Bu iki yöntemin uygulanması sonucunda ulaşılan sonuçlar ışığında, Sultan Sazlığı Korunan Alanı için daha etkin bir planlama ve yönetim sürecine yönelik öneriler geliştirilecektir.

4.1. Kayseri Sultansazlığı Korunan Alan Doğal Özellikleri

Kayseri'nin Yeşilhisar, Yahyalı ve Develi ilçeleri sınırları arasında yer alan Sultan Sazlığı, Kayseri il merkezinin yaklaşık 73 km güneybatısında, Develi ilçe merkezinin 12 km batısında, Yahyalı ilçe merkezinin 15 km kuzeyinde ve Yeşilhisar ilçe merkezinin 17 km doğusunda bulunmaktadır (Şekil 4.1) [Akbulut vd., 2016].

Şekil 4.1: Sultansazlığı Korunan Alanı uydu fotoğrafı.

Ekolojik devirlerde volkanik bir dağ olan Erciyes Dağı'nın yükselişiyle birlikte oluşan Develi-Yahyalı-Yeşilhisar İlçeleri arasında kalan 319.000 Ha.'lık kapalı su toplama havzasının ortasında yer alan Sultan Sazlığı, step ekosistemi içerisinde eşine az rastlanan tatlı ve tuzlu su ekosistemini bir arada bulundurması, İç Anadolu step ekosistemi içerisinde sahip olduğu zengin biyolojik çeşitliliği ve Afrika ile Avrupa arasındaki göçmen kuşların kullandığı iki ana göç yolunun bu alanda kesişmesi nedeniyle ülkemizdeki en önemli sulak alanlardan birisidir (Şekil 4.2) [Web 29].

3200 Ha.'lık Güney Sazlık alanı ve tatlı su göllerini Yahyalı ve Dünderli Dereleri beslemekte, alan maksimum doygunluğa ulaştıktan sonra sular süzülerek Örtülü akara, oradan da kındıra ve çayırarla kaplı Yırtnak mevkiinden yayılarak tuzlu ekosistemine sahip olan Yay Gölüne ulaşmaktadır. Kuzeyde ise Soysallı ve Çayırözü Pınarları ile Erciyes Dağından gelen yüzeysel ve yüzey altı akış suları önce Kepir Sazlıklarına sonra da Yay Gölüne ulaşmaktadır (Şekil 4.2) [Web 29].

Şekil 4.2: Sultan Sazlığı Korunan Alandan görünümeler.

Sultan Sazlığı sulak alan ekosistemi 1940’lı yıllara kadar herhangi bir insan müdahalesine maruz kalmamıştır. Bu yıllarda Sultan Sazlığı’ndaki su döngüsüne ilk müdahale, Kepir Sazlıklarının bir bölümünün sıtmayla mücadele kapsamında kurutulmasıdır. 1950’li yıllarda toprak reformu kapsamında yöre halkına tarım arazisi olarak dağıtılmaya başlanmıştır. 1960’lı yıllarda DSİ tarafından hazırlanan “Develi Merhale Projesi” ile havzanın tamamen kurutularak tarım alanına dönüştürülmesine karar verilmiştir. Bu proje kapsamında, havzada 1988 yılında inşa edilen Kovalı ve Ağacaşar Barajları ile Sultan Sazlığı’nı güneyden besleyen iki ana derenin suları öncelikli olarak tarımsal sulama amacı ile barajlarda toplanmaya başlanmıştır. Ayrıca, proje ile DSİ tarafından Sultan Sazlığı’nın dört bir tarafına drenaj ve boşaltım kanalları açılmıştır. Projenin uygulamaya geçirmesi ile Sultan Sazlığı Sulak Alan Ekosisteminin onarılması güç tahribata uğradığı rapor edilmektedir (Şekil 4.3) [Web 30, 2018].

Şekil 4.3: Sultan Sazlığı Korunan Alanı ekosistem özellikleri.

Sultan Sazlığı sulak alan ekosisteminin genel özellikleri aşağıdaki gibi belirtilebilir (Şekil 4.3) (Şekil 4.4) (Şekil 4.5) [Akbulut vd., 2016]:

- Tatlı ve tuzlu su ekosistemlerinin bir arada bulunması, nadir bir ekosistem olması, nesli tehlikede olan veya tehdit altında olan 301 kuş türünün beslenme, barınma ve kuluçka alanı olması, Avrupa'da turna, flamingo, akbalıkçıl, kaşıkçı kuşlarının bir arada kuluçkaya yattığı tek alan olması,
- İç Anadolu step ekosistemi içerisinde sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik ile Afrika-Avrupa arasındaki göçmen kuşların kullandığı iki ana göç yolunun bu alanda kesişmesi nedeniyle ornitolojik açıdan en önemli sulak alanlarımızdan birisi olması,
- Sultansazlığı Milli Parkı ve Ramsar Alanı'nda beş farklı habitatın yer alması (kuzey ve güney sazlıkları, tuz gölleri-Yay Gölü ve Tuzla Gölü-, çayırliklar, tuzcul bozkırlar ve tatlısu gölleri-Eğri Göl, Bağınaltı Gölü, Sarp Gölü, Kanlı Göl ve Soysallı Pınarı-),

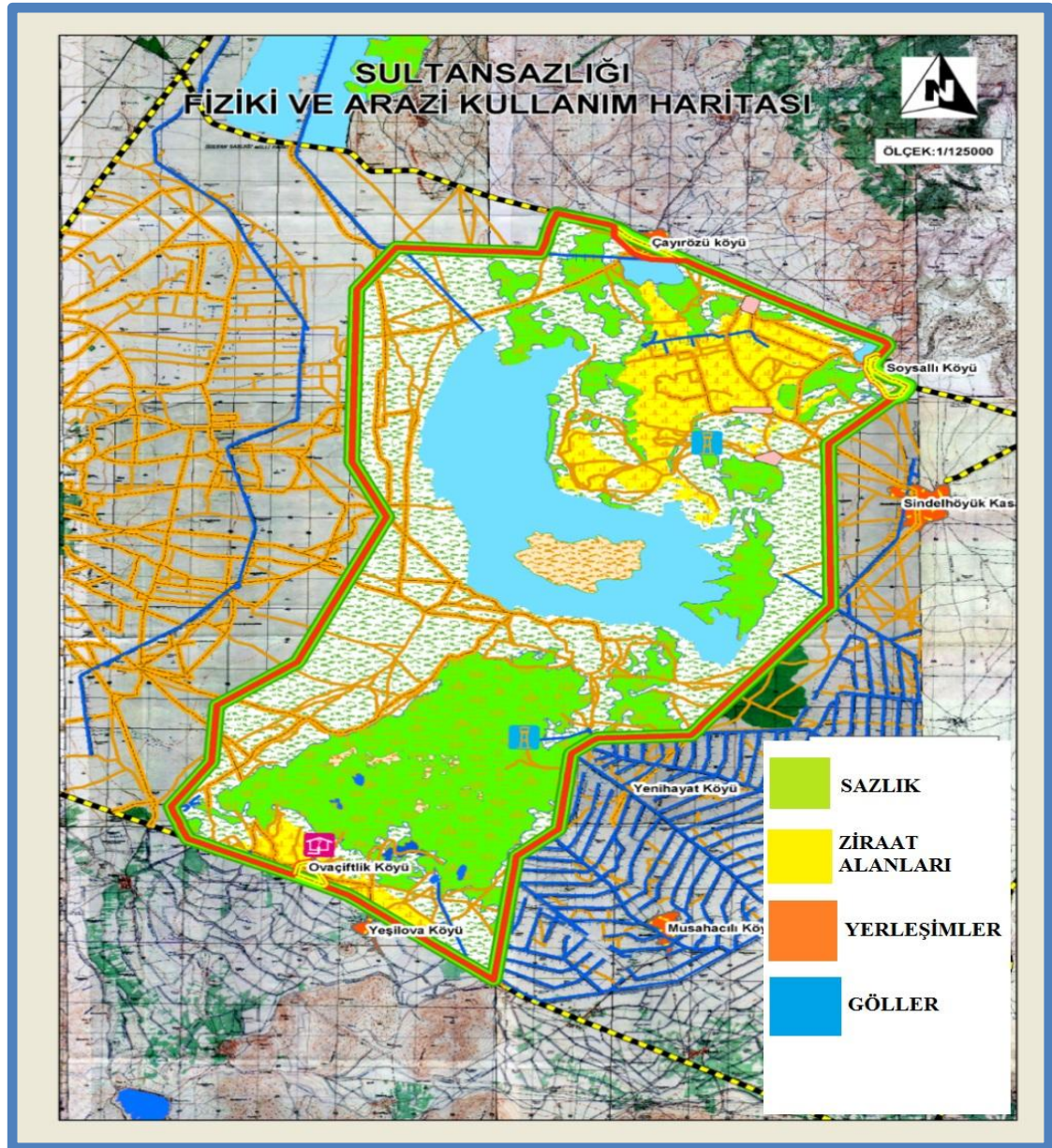

Şekil 4.4: Sultan Sazlığı Fauna örnekleri.

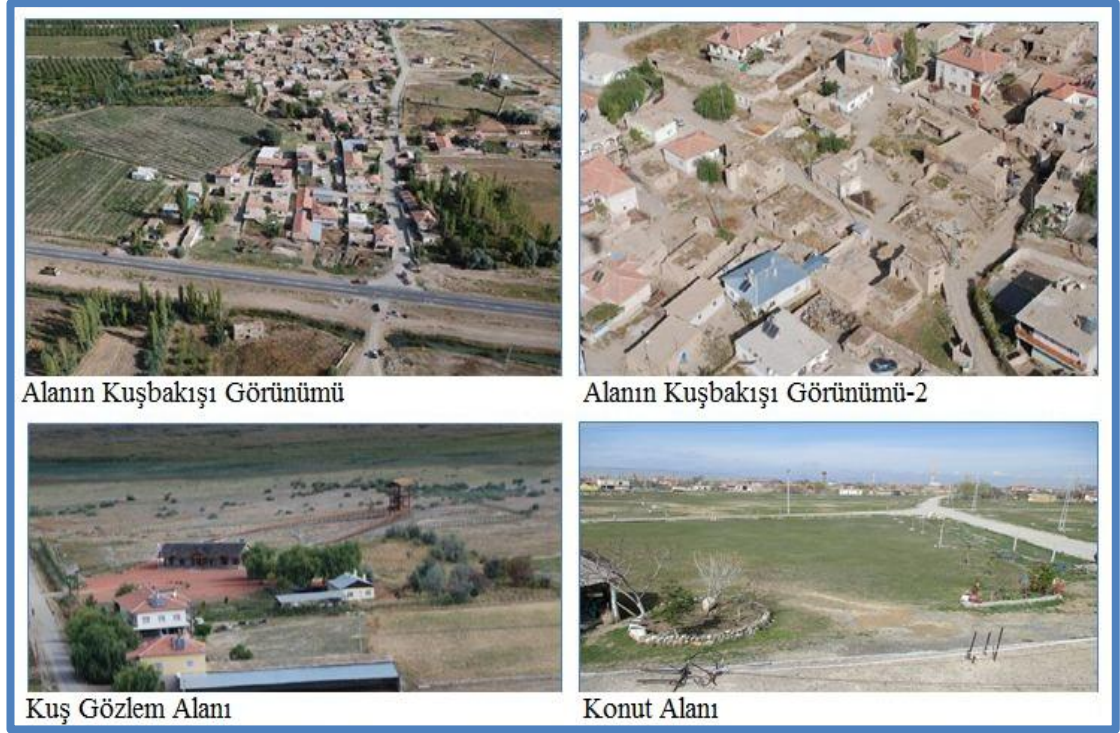
Şekil 4.5: Sultan Sazlığı Fauna örnekleri-2.

- Farklı ekosistemleri, geniş sazlık ve bataklık alanları, değişik karakterdeki habitatları barındırması ve zengin besin varlığı ile en başta su kuşları olmak üzere barındırdığı türler yönünden, oldukça zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahip olması.

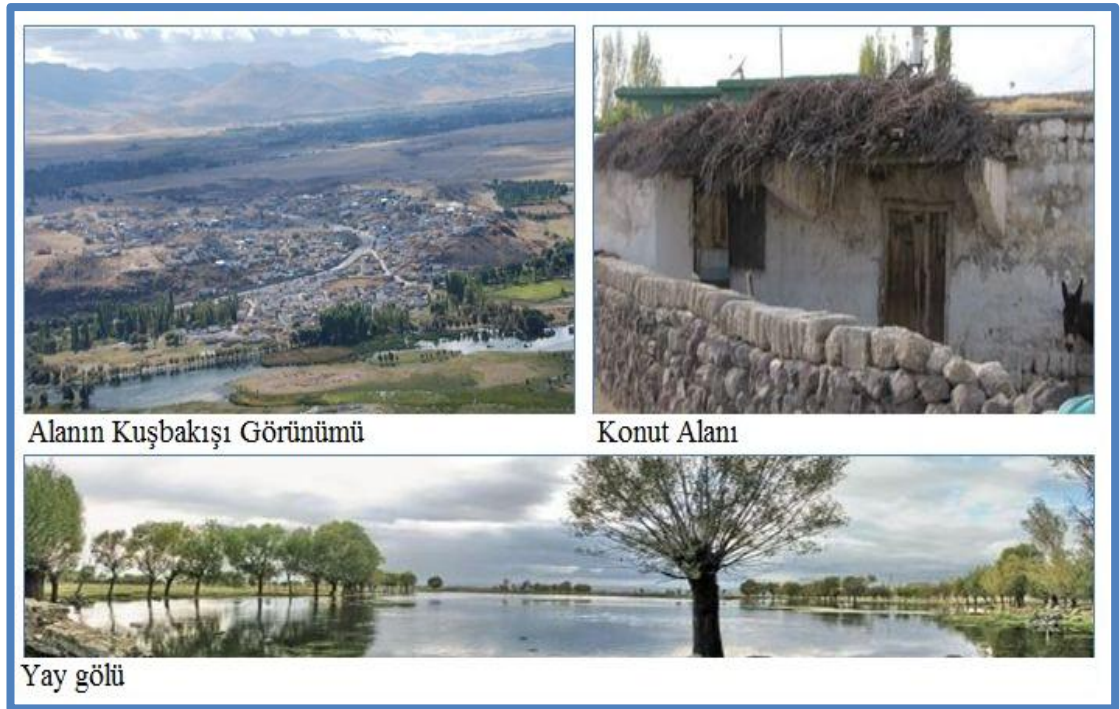

Şekil 4.6: Sultan Sazlığı arazi kullanım haritası.

Sultan Sazlığı korunan alanında yönetim sorumluluğu Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aittir. Alandaki yönetim çalışmalarının yürütülmesinden Yahyalı Doğa Koruma ve Milli Parklar Mühendisliği sorumludur.

Şekil 4.7: Ovaciftlik Yerleşiminden Genel Görünümler.

Şekil 4.8: Soysallı Yerleşiminden Genel Görünümler

Sultan Sazlığı Korunan Alanı içerisindeki arazilerin temel kullanım amaçları aşağıda belirtildiği gibidir (Şekil 4.6) [Web 29, 2018]:

- Yerleşim Amaçlı Arazi Kullanımı: Alan içinde daimi yerleşim amacıyla kullanılan Ovaçiftlik, Soysallı ve Çayırözü köyleri toplam 158,95 hektarlık bir alana yayılmıştır. Devetepesi Sazdımları, Yağızlı Sazdımları, Çarıklı Sazdımları ve Karapınar Sazdımları (toplam 63,70 hektarlık alan), Sindelhöyük Kasabası'nda yaşayan yöre halkı tarafından göçebe hayvancılık ve geçici konaklama amaçlı olarak kullanılmaktadır.
- Tarımsal Amaçlı Arazi Kullanımı: Tarım alanları alanın güney ve kuzey bölgelerinde toplanmıştır. Alanın kuzey bölümünde, Sindelhöyük Kasabası ile Soysallı ve Çayırözü Köyü'nde yaşayan yöre halkına ait 1.897 hektarlık alan tarımsal amaçlı kullanılmaktadır. Bölgedeki tarım arazilerinde taban suyu seviyesinin elverdiği ölçüde genel olarak şeker pancarı, ay çiçeği, buğday, arpa gibi ürünlerin ekimi yapılmaktadır. Alanın güney bölümünde ise Ovaçiftlik ve Yeşilova köylerinde yaşayan yöre halkına ait 442,80 hektarlık alanda kuzeydeki tarım alanlarında yetiştirilen ürünlere ek olarak elma bahçeleri yer almaktadır.
- Hayvan Otlatma Amaçlı Arazi Kullanımı: Korunan alan içinde ve çevresinde yaşayan yöre halkının temel geçim kaynaklarından birisini hayvancılık oluşturmaktadır. Toplam 13.502,88 ha'lık alan yöre halkı tarafından otlatma amaçlı olarak kullanılmaktadır. Korunan Alanın içi ve çevresinde, Yeşilhisar İlçe Merkezi, Ovaçiftlik, Yeşilova, Senirköy, Musahacılı, Yenihayat, Sindelhöyük, Soysallı ve Çayırözü yerleşmelerinde yaşayan yöre halkına ait hayvanlar otlatılmaktadır.
- Saz Kesim Amaçlı Arazi Kullanımı: Güney Sazlıkları, korunan alanın 3.817 hektarlık bölümünü kaplamakta ve Sindelhöyük, Yenihayat, Ovaçiftlik ve Yeşilova gibi yerleşmelerde yaşayan yöre halkı tarafından ekonomik kazanç elde etmek amacı ile saz kesimi amacıyla kullanılmaktadır.

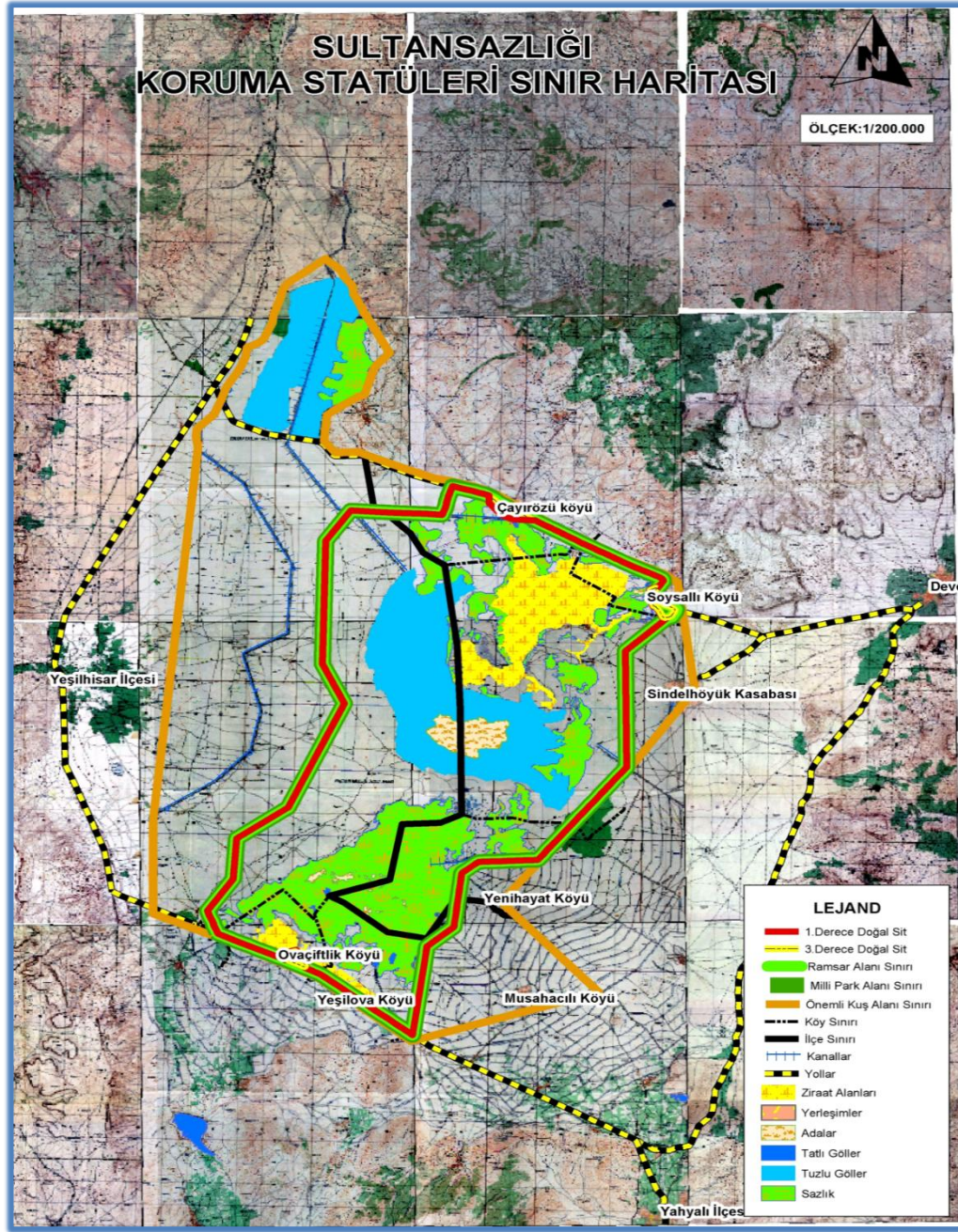
Korunan alanın büyük bölümünde mülkiyet devlete ait olmakla birlikte, alan içinde yöre halkının mülkiyetinde olan ya da yöre halkının doğal kaynakları üzerinde resmi/gayriresmi kullanım hakkına sahip olduğu araziler de bulunmaktadır. Korunan

alan içindeki arazi mülkiyeti ve kullanım hakları Tablo 4.1’de gösterilmektedir [Web 29, 2018].

Tablo 4.1: Sultan Sazlığı Koruma Alanının Arazi Mülkiyeti ve Kullanım Hakları

Mülkiyet/Hak Sahibi	Yeri ve Alanı	Kullanım amacı
Tarım Arazisi sahipleri	Ovaçiftlik - 302,90 ha Yeşilova - 139, 90 ha Çayırözü - 540,00 ha Soysallı - 540,00 ha Sindelhöyük- 817,00 ha	Tarımsal faaliyetler için kullanılmaktadır.
Köylüler	Ovaçiftlik - 35,63 ha Çayırözü - 62,93 ha Soysallı - 60,39 ha	Yerleşim amaçlı kullanılmaktadır.
Mezrada yaşayanlar	Devetepesi Sazdımlar-21,83 ha Yağızlı Sazdımları - 10,25 ha Çarıklı Sazdımları - 10,24 ha Karapınar Sazdımları - 21,38 ha	Genel olarak geçici, nadiren de sürekli göçebe hayvancılık faaliyeti için kullanılmaktadır.
Saz Kesenler	Güney Sazlıkları - 3817,00 ha	Genel olarak ticari kazanç elde etmek için saz kesimi yapılmaktadır.
Hayvan Otlatanlar	Yerleşim alanları, tarım alanları, saz kesim alanları ve göller dışındaki diğer alanlar - 13.502,88 ha	Hayvan otlatma amaçlı kullanılmaktadır.

Sultan Sazlığı koruma alanı statüleri incelendiğinde, ilk olarak 1971 yılında 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 25. maddesine göre, Orman Bakanlığı tarafından 45,000 hektarlık alanın “Yaban Hayatı Koruma Sahası” olarak korumaya alındığı görülmektedir [Akbulut vd., 2016]. Sultan Sazlığı’na yönelik baskı ve tehditlerin artması, Yaban Hayatı Koruma Sahası’nın orman rejimi dışında olması konuları dikkate alınarak, 1983 yılında yürürlüğe giren 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu’nun 3. maddesi çerçevesinde 17.200 ha.’lık alan, bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemlerin ve türlerin mutlak korunması gerekliliği olan “Tabiatı Koruma Alanı” olarak ilan edilmiştir. Yine Tabiatı Koruma Alanı sınırları temel alınarak, alan “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 26.06.1993 tarih ve 1493 sayılı kararı ile 1. Derece Doğal Sit Alanı” ilan edilmiştir (Şekil 4.9) [Web 29, 2018].

Şekil 4.9: Sultan Sazlığı Koruma Alanı statüleri.

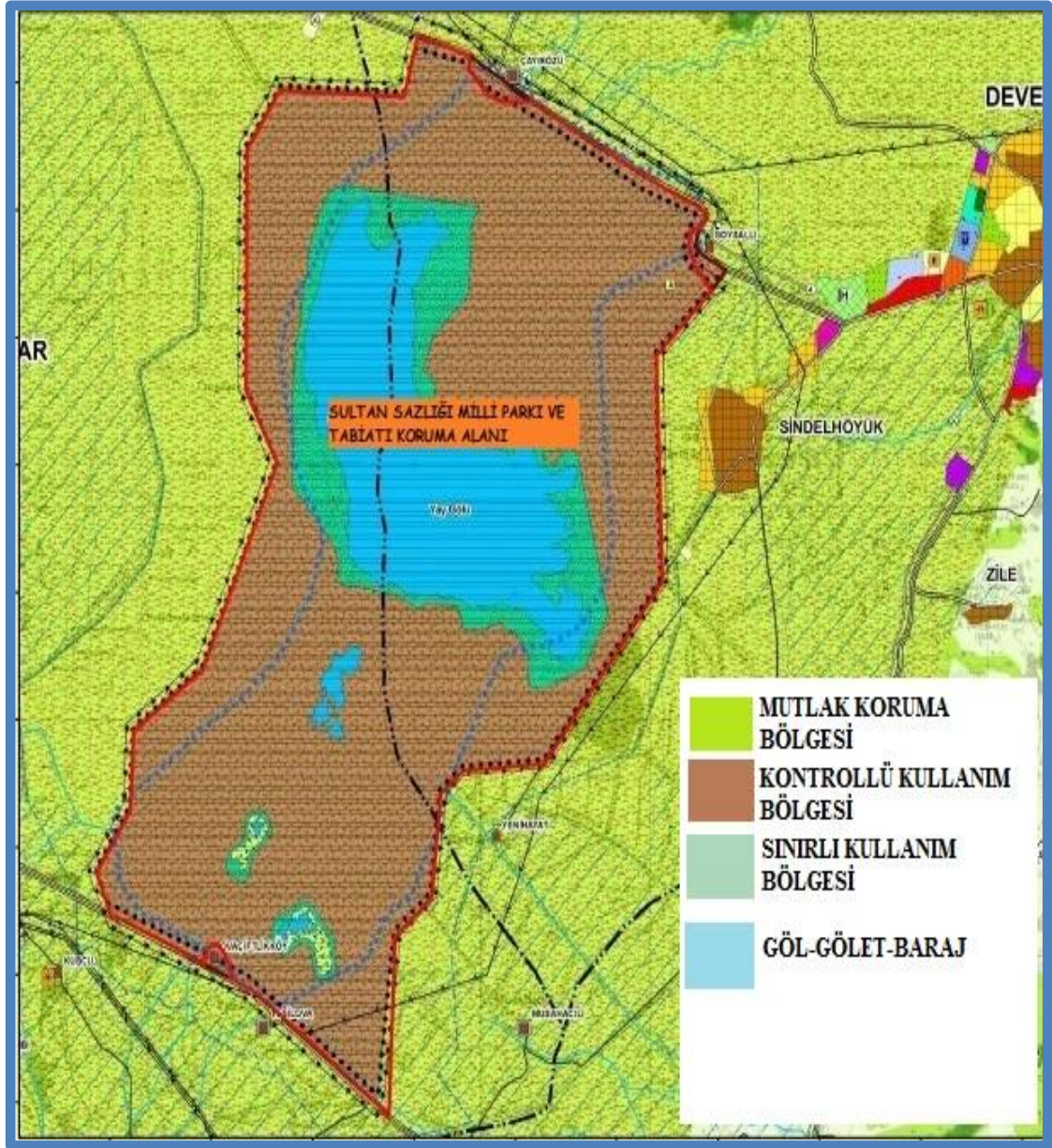
“Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 3409 sayılı ve 25/09/2003 tarihli kararı gereği, Tabiatı Koruma Alanı’nın düzeltilmiş sınırları dikkate alınarak Çayırözü, Soysallı ve Ovacıftlık Köyleri yerleşim alanlarının Tabiatı Koruma Alanı sınırları içinde kalan bölümleri 3. Derece Doğal Sit Alanı, düzeltilen sınırlar içinde kalan diğer alanlar ise 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir” [Web 30]. Daha sonra, Sultan Sazlığı GEF-II Proje Yönetim Birimi tarafından 2003 yılında sınırları revize edilen Tabiatı Koruma Alanı statüsünün, alanın güncel

durumu ve Milli Parklar Kanunundaki Tabiatı Koruma Alanı tanımı ile örtüşmemesi nedeniyle “GEF-II Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi” kapsamında “Milli Park” olarak değiştirilmesi teklif edilmiştir. Bu çerçevede, Bakanlar Kurulunun 27.02.2006 tarih ve 2006/10122 sayılı kararı ile Sultan Sazlığının koruma statüsü 2873 sayılı Milli Parklar Kanuna göre Milli Park olarak değiştirilmiş ve 17.03.2006 tarih ve 26111 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak 24.523 hektar alan Sultan Sazlığı Milli Parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın uluslararası koruma statüleri de aşağıdaki gibidir [Web 29, 2018]:

- Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması Sözleşmesi-Bern Sözleşmesi uyarınca, Sultan Sazlığı Yaban Hayatı Koruma Sahası, Bakanlar Kurulu’nun 20 Şubat 1984 gün ve 18318 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan kararıyla Doğal Yaşam Ortamı olarak belirlenmiştir.
- Doğal Hayatı Koruma Derneği’nin girişimleri ile 38 20’ N ve 35 16’ E koordinatları arasında kalan ve Sultan Sazlığı’nın dahil olduğu 39.000 ha’lık alan Önemli Kuş Alanı olarak tanımlanmıştır.
- 1994 yılında ise Ramsar Sözleşmesi kapsamında, 17.200 hektarlık alan uluslararası öneme sahip sulak alan - Ramsar Alanı olarak ilan edilmiştir.

Sultan Sazlığı koruma alanına ilişkin olarak günümüze kadar gerçekleştirilen planlama çalışmaları incelendiğinde; “Yozgat Sivas Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı; Kayseri İl Bütünü 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve Sultan Sazlığı Milli Parkı ve Ramsar Alanı Yönetim Planı’nın (2008 – 2012) gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nca 07.09.2012 tarih ve 2735 sayılı karar ile onaylanan “Yozgat Sivas Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile Ramsar Alanı, Sit Alanı, Milli Park, Sulak Alan, Su Kütleleri, Bataklıklar-Sahil- Kumsal-Kumluk Alanı, Doğal Çayırliklar Alanı, Çıplak Kayalık Alanı, Doğal Bitki Örtüsü ile Tarım Alanları, Mera Alanı, Seyrek Bitki Alanı, Sulu Tarım Alanı ve Kırsal Süreksiz Alanına ilişkin koruma ilkeleri” belirlenmiştir (Şekil 4.10) [Akbulut vd., 2019]

Şekil 4.10: Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında Sultan Sazlığı Korunan Alanının görünümü.

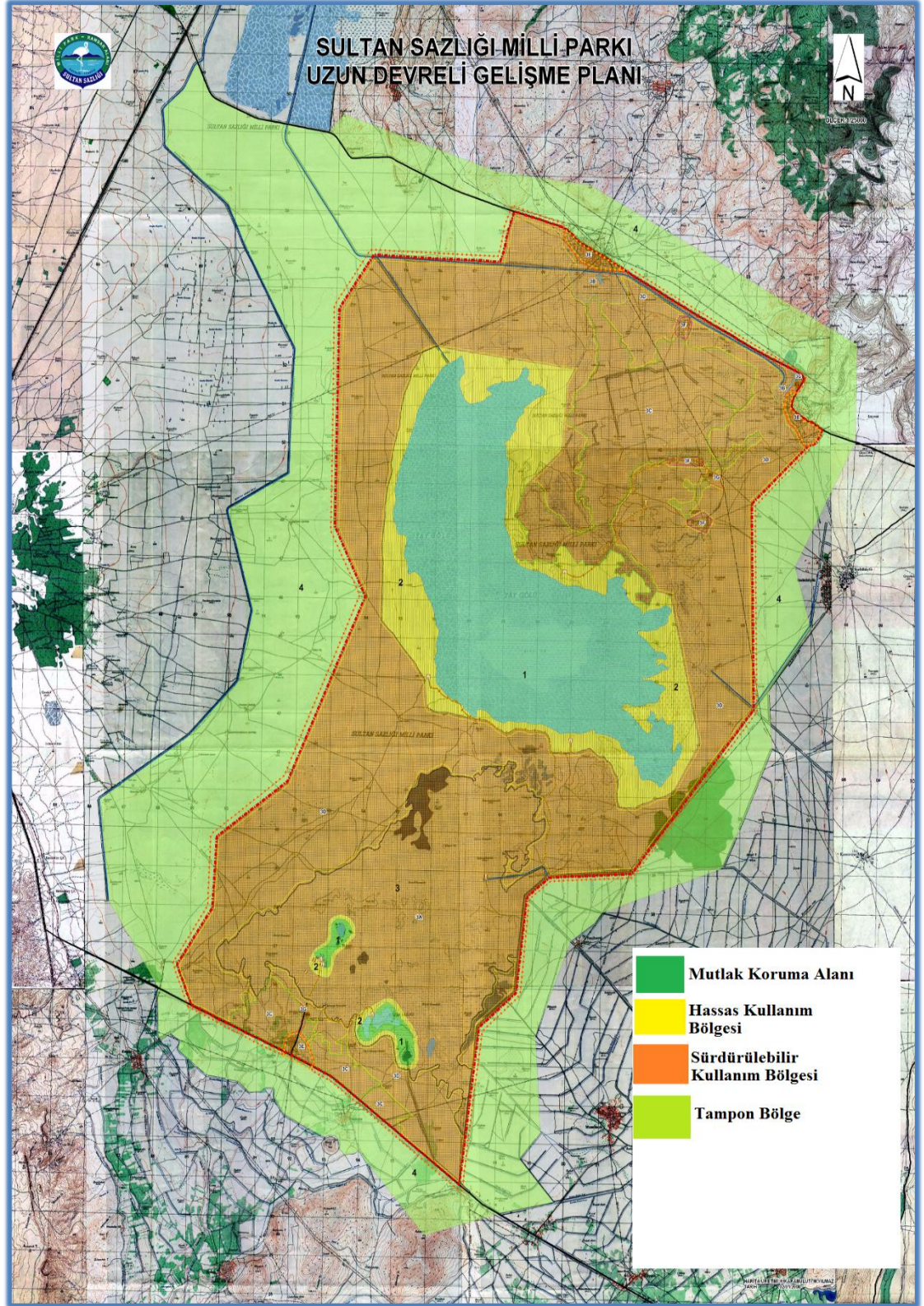
Kayseri İl Bütünü 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı 07.11.2007 tarihinde onaylanmıştır (Şekil 4.11) [Akbulut vd.,2019]. Bu plan ile “Tabiat Parkı/Tabiatı Koruma Alanı, Sit Alanı, Milli Park, Sulak Alan, Sazlık-Bataklık Alanı, Mutlak Koruma Bölgesi, Kontrollü Kullanım Bölgesi, Sınırlı Kullanım Bölgesi ve Doğal ve Ekolojik Yapısı Korunacak Alanına ilişkin koruma ilkeleri” belirlenmiştir.

bunların desteklediği biyolojik çeşitliliğin herhangi bir şekilde zarar görmesinden kaçınmak için sadece bilimsel amaçlı faaliyetlere izin verilen alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu koruma bölgesi içerisinde Yay Gölü, Tuzla Gölü, Bağınaltı Gölü ve Sarp Gölü bulunmaktadır”.

- Planda sarı renk ile gösterilen Hassas Kullanım Bölgesi (2273 Ha. Alanın %9,27’si); “habitat sınırlarına göre her bir mutlak koruma bölgesini ortalama 100 m genişlikte çevreleyen bölgedir ve Mutlak koruma bölgesine gelecek her tür hasar ve rahatsızlığı engellemek için tesis edilmiştir. Bu bölgede bilimsel araştırma, koruma ve ziyaretçiler tarafından yapılacak düşük yoğunluklu yaban hayatı gözlemciliği gibi faaliyetlere izin verilmiştir. Hassas Kullanım Bölgesi Eğrigöl, Bağınaltıgöl, Sarpöl Çevresi ve Tuzla Mevkiini kapsamaktadır”.
- Planda kahverengi renk ile gösterilen Sürdürülebilir Kullanım Bölgesi (18001 Ha. Alanın %73.40’ı); “milli park statüsü ve değerleri ile uyumlu geleneksel doğal kaynak kullanım biçimlerine olanak vermek üzere belirlenmiştir. Sürdürülebilir Kullanım Bölgesi içerisinde; Planlı Saz Kesim Bölgesi (3651 Ha.), Su Kaynakları Koruma ve Kontrollü Kullanma Bölgesi (1,90 Ha) Soysallı Pınarları, Çayırözü Pınarları, Kontrollü Tarım Bölgesi (2339 Ha), Kontrollü Otlatma Bölgesi (11.762,10 Ha), Köy Yerleşimi Bölgesi (158 Ha) Ovaçiftlik, Soysallı, Çayırözü, Kültürel Yaşam Bölgesi (63 Ha) Karapınar, Devetepesi, Yağızlı ve Çarıklı Saz Damları, Alan Yönetimi ve Ziyaretçi Kabul Bölgesi (26 Ha) bulunmaktadır”.
- Planda açık yeşil renk ile gösterilen Tampon Bölge (Sınırların etrafında 14534 Ha.); “Milli Park sınırları ile I. ve III. Derece Doğal Sit Alanı sınırlarından başlayarak (arazinin topografik ve fiziki şartlarına bağlı olarak değişen) minimum 2500 m genişlikte bir band ile tanımlar. Bu bölgede insan faaliyetlerine mevzuat çerçevesinde izin verilebilir”.

Sultan Sazlığı’nın korunan alan yönetimi; “Milli Park ve Uluslararası Önemde Sahip Sulak Alan- RAMSAR Alanı statüsünden dolayı Orman ve Su Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Yahyalı Doğa Koruma ve Milli Parklar Şubesi’nin, I. ve III. Derece Doğal Sit statüsünden dolayı ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Kayseri İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü” sorumluluğundadır. Birden fazla koruma statüsüne sahip olmasından dolayı farklı kurum ve birimlerin yetki ve sorumluluğu bulunmaktadır.

Şekil 4.12: Sultan Sazlığı Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı.

Sultan Sazlığı korunan alanı planlama çalışmalarında alana ilişkin tespit edilen temel sorunlar aşağıdaki gibi belirtilmiştir [Web 29, 2018]:

- “Su kaynakları kullanımındaki önceliklerin farklılığı, Sultan Sazlığı sulak alan ekosistemini besleyen su kaynaklarının, tarımsal kullanıma yönlendirilmesine yol açmaktadır.
- Salma sulama, kontrolsüz zirai ilaç kullanımı ve çok su isteyen ürün çeşitlerinin yetiştirilmesi gibi sulak alan ekosistemi için zararlı olan tarımsal faaliyetler yer almaktadır.
- Plansız saz kesimi ve saz yangınları ile sazlıkların kurumasına bağlı olarak saz yetişen alanların daralması söz konusudur.
- Plansız otlatma, aşırı otlatmaya ve otlak alanlarının bozulmasına neden olmaktadır.
- Ziraat ile yetersiz kanalizasyon ve atık bertaraf tesislerine sahip yerleşimlerden kaynaklanan sıvı ve katı atık kirliliği bulunmaktadır.
- Esas olarak hassas otlaklarda aşırı otlatmadan kaynaklanan rüzgâr erozyonu vardır.
- Korunan alan içindeki yerleşimler giderek düzensiz genişlemektedir.
- Plansız turizm gelişmeleri yer almaktadır.
- Değişik kuruluşlar tarafından havza içinde uygulanan yönetim yaklaşımlarının çoğu yeterince entegre edilmiş değildir. Alanın etkili ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi için, yönetim düzenlemelerinin, alanda ihtiyaç duyulan bütüncül ve entegre yaklaşımları yansıtacak şekilde gözden geçirilmesine ihtiyaç vardır. Özellikle, idari yapılar ve organizasyon, finansal yapılar ve kurumsal izleme konularında yönetimin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Sultan Sazlığında olduğu gibi Türkiye’de birçok sulak alan yönetim planının uygulanmasının önünde eksikliği en çok hissedilen etkenlerden biri finansal yetersizliklerdir. Yönetim planı içerisinde yer alan faaliyetlerin çoğunun gerçekleştirilebilmesi için yeterli finans kaynaklarının belirlenmesi gerekmektedir. Yönetim planlarının uygulanmasına yönelik yasal bir dayanak bulunmadığı için uygulamaya ilişkin bütçe aktarımı yapılamamaktadır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı bütçesi içerisinde planların yapımı ve taşra teşkilatlarına ayrılmış bütçeler bulunmakla birlikte, doğrudan planların uygulanmasına yönelik bir bütçe bulunmamaktadır. Taşra teşkilatlarına ayrılan bütçeler, il içerisinde çevre konuları yanı sıra doğa koruma birimlerinin farklı konuları arasında dağıtılmaktadır. Planların uygulanması için başka başlıklar altında yapılan bazı faaliyetler katkı sağlasa da doğrudan yönetim planı için kullanılabilmesi için yeterli bir bütçe oluşturmamaktadır”.

Alanın planlanması ve yönetim sürecinde tespit edilen başlıca sorunlar; “sulak alan ekosisteminin doğal su döngüsünün bozulması, plansız gelişmeler ve turizm faaliyetlerinin neden olduğu ekolojik kirlilik, farklı kurumlar tarafından havza içinde uygulanan yönetim ve planlama yaklaşımlarının bütünsel olmaması, sektörler arası entegrasyonunun sağlanmasında ortak anlayış eksikliği, ekonomik teşvik tedbirlerinin yeterli olmaması, deneyim ve teknoloji transferinin eksikliği, izleme faaliyetlerinin yürütülmesi için personelin ve teknik imkanların yeterli olmaması” olarak belirtilebilir [Web 29, 2018].

4.2. Korunan Alan Planlama ve Yönetim Sürecinin Değerlendirilmesi

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Korunan Alanlar İş Programı’na göre, korunan alan yönetiminde minimum standartların ve iyi uygulamaların geliştirilmesinin yanı sıra, mevcut sistemin yönetim etkinliğinin değerlendirilmesiyle ilgili yapıların geliştirilmesi ve uygulanması, korunan alanlar ve sahip oldukları biyolojik çeşitliliğin mevcut durumu ve gidişatın izlenmesi gerekmektedir [Stanciu vd., 2009]. Uluslararası doğa koruma kuruluşları ve uzmanlar, korunan alanların izlenmesine yönelik çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Dünyada korunan alan yönetimi ve planlama sürecinin etkinliğinin değerlendirilmesinde; “Korunan Alanlarda Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi (RAPPAM), Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT), UNESCO Mirasını Geliştirme (EoH), (MPA) (deniz koruma alanlarının korunması), Koruma Eylem Planlaması ve WWF-Dünya Bankası MPA Skor Kartı gibi” değişik yöntemler kullanılmaktadır [Leverington et al., 2008].

Dünyada korunan alanlarda yönetimin etkinliğinin değerlendirilmesinde uygulanan araçlar üç grupta sınıflandırılmaktadır:

- Ana eğilimleri ve konuları hedefleyen sistem düzeyinde araçlar: “Buna en iyi örnek “Korunan Alan Yönetiminin Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi-RAPPAM” dir [Ersoy ve Daşdemirvin, 2003]. RAPPAM yöntemi, karar vericilerin belirli bir ülkedeki ya da bölgedeki korunan alanların mevcut yönetiminde kaydedilen ilerlemeyi hızlı bir şekilde değerlendirebilmelerini sağlamaktadır. 2009 yılı sonuna kadar 56 ülkede 1595 değerlendirme ile en

yaygın kullanılan RAPPAM yöntemi, tüm korunan alanlar sisteminin değerlendirilmesine olanak tanıyan bir yöntemdir” [Leverington et al., 2010].

- Birçok alandaki ortak konulara ve zamana bağlı ilerlemeyi izlemek için (uygulaması hızlı ve kolay) genel araçlar: “RAPPAM tüm korunan alanlar sistemini değerlendirirken, Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT), alanları tek tek değerlendirmek üzere uygulanan bir yöntemdir [Leverington et al., 2010]. METT özellikle Dünya Bankası, WWF ve GEF (Küresel Çevre Fonu) tarafından desteklenen uygulamalarda ve projelerde kullanılması zorunlu olan bir yöntemdir. 2009 yılı verilerine göre, METT yöntemi ile 85 ülkede 1255 değerlendirme yapılmıştır”.
- Alan düzeyinde izleme ve değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesini hedefleyen detaylı araçlar: “UNESCO Mirasını Geliştirme (EoH) Aracı, uygulamada her korunan alanın detaylı olarak incelendiği bir yöntemdir [Leverington et al., 2010]. Doğal Dünya Miras Alanları’nın uyarlamalı yönetimi için geliştirilen bu araç 12 farklı aracın birleşiminden oluşan detaylı bir sistemdir. EoH uygulamaları için daha fazla kaynağa ihtiyaç olduğu ve elde edilen sonuçların alan yöneticilerine kendi yönetim stratejilerini geliştirme konusunda bilgi sağladığı belirtilmektedir”.

3-6 Mart 2009 tarihlerinde Antalya’da düzenlenen “Türkiye’de Korunan Alanların Yönetim Etkinliğini İzleme Sistemi” konulu Çalıştay sonucunda; Türkiye’de milli parklar ve tabiat parklarında yönetim etkinliğinin değerlendirilmesinde; “Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN), Küresel Çevre Fonu (GEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) gibi uluslararası organizasyonlar tarafından dünyanın çeşitli ülkelerinde korunan alanların izlenmesinde kullanılan Korunan Alanlarda Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi (RAPPAM)’ın kullanılması” kararlaştırılmıştır [Stanciu vd., 2009]. Bu çerçevede, tez çalışması kapsamında Sultan Sazlığı korunan alanının planlama ve yönetiminin etkinlik düzeyinin değerlendirilmesinde; “Korunan Alanlarda Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi”nin (RAPPAM) yönteminin temel kavramlarının kullanılması uygun görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçları, ilgili alan yöneticileri ve uzmanların bir araya gelerek detaylı değerlendirmeler yapmasında ve sorunların derinliğine inerek çözümlerin geliştirilmesinde bir başlangıç oluşturabilir niteliktedir.

Karar vericilerin, belirli bir ülkedeki ya da bölgedeki korunan alanların mevcut yönetiminde kaydedilen ilerlemeyi hızlı bir şekilde değerlendirebilmelerini sağlayan RAPPAM yöntemi; “idari açıdan güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulması, çeşitli tehditlerin ve baskıların boyutunun, şiddetinin ve dağılımının analiz edilmesi, ekolojik ve sosyal açıdan yüksek öneme ve hassasiyete sahip alanların belirlenmesi, her bir korunan alanın doğa koruma önceliğinin ve aciliyet durumunun belirlenmesi ve doğa koruma politikaları düzeyinde yapılması gerekenlerin ve sonraki adımların geliştirilmesi ve önceliklendirilmesinde” etkili bir yöntemdir [Ervin, 2003]. Bu yöntem ile korunan alan ile ilgili aşağıdaki konulara yanıt alınması mümkündür [Leverington et al, 2008]:

- “Korunan alanlar sistemini etkileyen başlıca tehditler,
- Korunan alanların altyapı ve yönetim kapasitesi açısından karşılaştırılması,
- Korunan alanda eylem planı yapmanın aciliyeti,
- Korunan alan sisteminde önemli yönetim boşlukları,
- Ulusal ve yerel politikaların korunan alanların etkin yönetimini destekleme düzeyi,
- Mevzuat ve yönetim açısından yapılması gerekli iyileştirmeler,
- Korunan alan sistemini iyileştirmek için gerekli stratejik müdahaleler”.

RAPPAM yönteminde yönetimin etkinliği temel olarak; planlama, girdiler, süreçler ve çıktılar bazında uzmanlar komisyonu tarafından değerlendirilmektedir [Ersoy ve Daşdemir, 2016]. Etkili bir izleme ve değerlendirme için, yöntemin her dört yılda bir tekrarlanması gerekmektedir. Değerlendirme aşamaları, korunan alanın yönetiminde kaydedilen gelişmeleri değerlendirmek üzere, alanın yöneticisi veya saha personeli tarafından doldurulabilecek şekilde geliştirilmiştir (Tablo 4.2) Dolayısıyla, yöntemin ortaya koyabileceği sonuçlar sınırlıdır. Bu nedenle, bu yöntem bağımsız bir değerlendirme veya etkin yönetim için tek bir dayanak olarak ele alınmamalıdır.

Tablo 4.2: RAPPAM Yöntemi Değerlendirme Unsurları ve Aşamaları [Ervin, 2003].

Değerlendirme Unsurları	Açıklama	Değerlendirilen Ölçütler	Değerlendirme Kapsamı
Ortam	Alanın önemi, alana yönelik tehditler ve politika ortamının değerlendirilmesi	-Önem -Tehditler -Hassaslık -Ulusal Ortam -Ortaklar	Durum
Planlama	Korunan alanın tasarımı ve planlamasının değerlendirilmesi	-Korunan alan mevzuatı ve politikası -Korunan alanlar sisteminin tasarımı -Korunan alan tasarımı -Yönetim planlaması	Uygunluk
Girdiler	Korunan alanın etkin yönetimi için ihtiyaç duyulan girdilerin değerlendirilmesi	-Kurumun ihtiyaç duyduğu kaynaklar -Korunan alanın ihtiyaç duyduğu kaynaklar	Kaynaklar
Süreçler	Yönetim şeklinin değerlendirilmesi	-Yönetimsel süreçlerin uygunluğu	Verimlilik ve uygunluk
Çıktılar	Yönetim programlarının ve yönetsel eylemlerin uygulanması ile hedeflenen ürün ve hizmetlerin gerçekleşme durumunun değerlendirilmesi	-Yönetimsel eylemlerin sonuçları -Ürün ve Hizmetler	Etkinlik
Sonuçlar	Sonuçlar ve sonuçların amaçları gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi	-Etkiler: Yönetimin, amaçlara ilişkin etkileri	Etkinlik ve uygunluk

Dünya Korunan Alanlar Komisyonu tarafından geliştirilen Yönetim Etkinliğini İzleme Aracının (METT) uygulanmasının amacı değerlendirme formu sayesinde korunan alanların yönetilip yönetilmediğine dair bilgi toplamaktır. Ülkemizde Doğa Koruma ve Milli Parklar (DKMP) Genel Müdürlüğünce, milli park ve tabiat parklarının korumasına yönelik yürütülen Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi (METT) çalışmaları yapılmaktadır. Bu tez çalışması kapsamında, Ersoy ve Daşdemir, (2016) tarafından “Korunan Alanlarda Yönetimin Etkinli Düzeyinin Belirlenmesi (Soğuksu ve Yozgat Çamlığı Milli Parkları Örneği)” başlıklı çalışmada kullanılan Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi Aracı (METT) Formu ve uygulama yöntemi, Sultan Sazlığı örneğinde kullanılmıştır.

Bu tezin konusunu oluşturan Sultan Sazlığı korunan alan yönetimi ve planlama sürecinin etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla; 10 kişilik değerlendirme komisyonunca 2018 yılı Ekim ayında haftada bir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü uzman personeli (Şehir Plancısı, Harita Mühendisi, Çevre Mühendisi, Biyolog, Orman Mühendisi) ve yöneticileriyle (İl Müdürü, İl Müdür Yardımcısı, Şube

Müdürü) bir araya gelinerek “Sultan Sazlığı Korunan Alanında Yönetim Etkinliğinin Değerlendirilmesi Formu” puanlanmıştır (Tablo 4.3). 30 ana konudan (sorudan) ve 4 ek tamamlayıcı sorudan oluşan “WCPA Korunan Alanlarda Yönetimi Değerlendirme Formu” on kişilik değerlendirme komisyonunca (araştırmacı, İl Müdürü, İl Müdür Yardımcısı, Şube Müdürü, Şehir Plancısı, Harita Mühendisi, Çevre Mühendisi, Biyolog, Orman Mühendisi ve ilgili Milli Park Şefi) değerlendirilmiştir.

Değerlendirme sürecinde; komisyonca konular-sorular bazında her bir ölçütün gerekleri tartışılmış, açıklamalar yapılmış, değerlendirilmiş ve buna göre ana sorulara 0, 1, 2, 3, ek soruların her bir maddesine de 0 ve 1 şeklinde puanlar verilmiştir. Puanlama sistemi, en son WWF-UK tarafından 2016’da yayınlanan rehberde de ifade edilen [Stolton and Dudley, 2016] ve Ersoy ve Daşdemir, (2016) tarafından Yozgat Çamlığı Milli Parkları örneğinde uygulanan “0= Zayıf, 1= Orta, 2= İyi ve 3= Pekiyi” şeklindeki sınıflandırma yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur.

Puanlar, korunan alan yönetimi ile birlikte tartışılarak ve irdelenerek varılan mutabakat ile her soru için ortak bir puana karar vererek puanlanmıştır. Dolayısıyla çalışmanın sonuçları bilimsel olarak geniş kapsamlı veri toplamaya ve bilgilenmeye dayanarak, uzman bir komisyon tarafından tam bir uzlaşma ile elde edilmiştir.

Sultan Sazlığı’nda uygulanan METT uygulamasının sonuçlarını içeren Tablo 4.3’ün 1.sütunundaki başlıkların hazırlanmasında, WWF’nin yayınlamış olduğu başlıklara [Stolton and Dudley, 2016] uygun olarak, Ersoy ve Daşdemir, (2016)’da hazırlanmış ve kullanılmış olan başlıklara sadık kalınmıştır.

Tablo 4.3: Sultan Sazlığı Korunan Alanında Yönetim Etkinliğinin Değerlendirilmesi.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
1-Yasal Statü Korunan alanın yasal statüsü <i>Ortam</i>	-Alan 1971 yılında, 6831 Sayılı Orman Kanununun 25. maddesi gereği, Orman Bakanlığı tarafından “Sultansazlığı Yaban Hayatı Koruma Sahası” olarak ilan edilmiştir. -1994 yılında 17.200 Ha.’lık alan “RAMSAR Alanı” olarak ilan edilmiştir. -Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 26.06.1993 tarih ve 1493 sayılı kararına göre, Sultan Sazlığı, 17.200 Ha’lık Tabiatı Koruma Alanı sınırları temel alınarak “1. Derece Doğal Sit Alanı” ilan edilmiştir. -Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 3409 sayılı kararı (25/09/2003 tarihli) gereği Tabiatı Koruma Alanı’nın düzeltilmiş sınırları dikkate alınarak Çayırözü, Soysallı ve Ovaçiftlik Köyleri yerleşim alanlarının Tabiatı Koruma Alanı sınırları içinde kalan bölümleri 3. Derece Doğal Sit Alanları, düzeltilen sınırlar içinde kalan diğer alanlar ise 1. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. -17 Mart 2006 tarih ve 26111 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak 24.523 Ha.lık alan Sultansazlığı Milli Parkı olarak ilan edilmiştir.	3
2-Korunan Alanlarla İlgili Düzenlemeler Uygun olmayan alan kullanımı ve faaliyetlerin kontrolü için düzenlemelerin varlığı <i>Planlama</i>	Alanda amaç dışı arazi kullanımı ve faaliyetlerinin denetimi için tedbirler bulunmakla birlikte; bu tedbirlerin etkili uygulanmasında temel eksiklikler aşağıdaki gibidir: -“Plansız Saz Kesimi ve Saz Yangınları: Sazlık alanın tamamında yıl boyu saz kesim faaliyetlerinin olması ekosistemin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. -Sulak Alan Ekosistemine Zarar Verecek Tarımsal Faaliyetler: Kapalı bir havza içerisinde yer alan Sultansazlığı Koruma Alanı içerisinde ve çevresinde yaklaşık 80.000 Ha. Alanda bilinçli ve bilinçsiz entansif sulu tarım yapılmaktadır. -Plansız Gelişme ve Yapılaşma: Korunan Alan sınırları içerisinde kalan Ovaçiftlik, Soysallı ve Çayırözü Köylerinin İmar Planının olmaması nedeniyle bu yerleşim alanlarında plansız bir yapılaşma söz konusudur. -Plansız Turizm: Korunan alan içindeki turizm faaliyetleri plansız ve yetersiz altyapı ile gerçekleşmektedir. -Su Kaynaklarının Kullanımındaki Öncelik Farklılığı: 1970’li yılların başında DSİ’nin havzada uygulamaya başlattığı tarımsal sulama amaçlı baraj yapımı ve drenaj kanalı açmayı kapsayan faaliyetleri, Sultansazlığı’ndaki Sulak Alan Ekosisteminin doğal su döngüsünün bozulmasına neden olmuştur. Süreç içinde havzada sulu tarım faaliyetlerinin artması, sulama sisteminde salma sulama sisteminin kullanılması su kaynaklarının ekonomik kullanımını engellemiştir. Korunan alan ekosistemine yeterli miktarda su girişi olmazken, sisteme giren sular da tarımsal sulamadan dönen atık sulardır”.	1

Tablo 4.3: Devam.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
3-Mevzuatın uygulanması Yönetimden sorumlu olan kişinin korunan alanlara ilişkin kuralları yeterince uygulayıp uygulayamadığı <i>Girdiler</i>	Uzman personel açısından aşağıdaki eksiklikler bulunmaktadır: -Korunan alanların planlanması konusunda yetişmiş/uzman personelin eksikliği, -Plan ve proje hazırlama ve inceleme konusunda Orman Bölge Müdürlüğü personelinin yeterli tecrübeye sahip olmaması, -Korunan alan üzerinde denetim eksikliğinin bulunması.	2
4-Korunan Alan Amaçları Alanın yönetiminin üzerinde anlaşmaya varılmış amaçlara uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği <i>Planlama</i>	-Korunan alanın ortak belirlenmiş amaçları bulunmasına rağmen, alanda farklı koruma statülerinin bulunması ve farklı kurumlar tarafından farklı çalışmalar yapılması nedeniyle alan genelinde ortak bir planlama dili oluşturulamamıştır. -Alanda Orman Müdürlüğü tarafından “Sultan Sazlığı Milli Parkı Yönetim Planı”nda belirtilen plan kararları ve hükümleri uygulanmaktadır. Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından henüz koruma amaçlı imar planları yapılmamıştır.	2
5-Korunan Alanın Tasarımı Korunan alanın, korunması amaçlanan türleri, habitatları, ekolojik süreçleri ve su havzalarının korunması için doğru alan büyüklüğü ve şekline sahip olup olmaması <i>Planlama</i>	-“Koruna alanın sınırları, ana amaçların gerçekleştirilmesi ve türlerin ve doğal ortamların korunması açısından uygunluk göstermektedir. -Alanın sahip olduğu bitki ve hayvan çeşitliliği ve kritik-hassas türlerin çok yüksek oranda olması, ekolojik açıdan birbirinden farklı karasal ve sucul ekosistem özellikleri, peyzaj zenginliği, jeolojik oluşumların nadirliği ve estetiği gibi özellikleri koruma sınırlarının belirlenmesinde temel alınmıştır. -Sultan Sazlığı Milli Park Alanı 24.523 Ha. kapsamaktadır. -1. Derece Doğal Sit Alanı büyüklüğü toplam 24.322,5 Ha., 3. Derece Doğal Sit Alanları ise 164,3 Ha.’dır”.	3
6-Korunan Alanın Sınır İşaretleri Korunan alanın sınırının işaretlenip işaretlenmediği <i>Süreçler</i>	Korunan alan sınırları belirlidir ve yöre halkı tarafından bilinmektedir. Yerleşim yerlerinde Milli Park ve Ramsar Alanı tabelaları bulunmaktadır.	1
7-Yönetim Planı Yönetim planının varlığı ve uygulanıp uygulanmadığı <i>Planlama</i>	2008-2012 dönemini kapsayan onaylanmış bir Uzun Devre Gelişme Planı bulunmaktadır. Plan dönemi bitmiş olmasına rağmen plan günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir. Örneğin, Soysallı pınarlarının bulunduğu alanda gününbirlik kullanım alanı 2017 yılında gerçekleştirilmiştir.	2
7a-Planlama Süreci Planlama sürecinin kilit paydaşların yönetim planına etki etmeleri için yeterli fırsat sağlayıp sağlamadığı <i>(Ek Hususlar: Planlama)</i>	Planlama sürecinde bölgede yer alan paydaşlardan Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Develi, Yahyalı ve Yeşilhisar Belediyelerine süreç hakkında bilgiler verilmekte ve görüşleri dikkate alınmaktadır.	1

Tablo 4.3: Devam.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
7b- Planlama Süreci Yönetim planının periyodik olarak gözden geçirilmesi ve güncelleştirilmesi için bir program ve sürecin bulunup bulunmadığı	Planlama dönemi 2012 yılında sona ermiştir.	0
7c- Planlama Süreci İzleme, araştırma ve değerlendirme sonuçlarının düzenli olarak planlamaya dahil edilip edilmediği	Planlama dönemi 2012 yılında sona ermiştir.	0
8-Düzenli Çalışma Planı Yıllık çalışma planının varlığı ve uygulanıp uygulanmadığı <i>Planlama/Çıktılar</i>	Uzun Devre Gelişme Planına bağlı olarak yıllık faaliyetlerin çoğu uygulanmaktadır. Plan dönemi 2012 yılında bitmiş olmakla birlikte, günümüzde planda zamanında uygulanamayan çalışmalar gerçekleştirilmektedir.	2
9-Kaynak Envanteri Korunan alanı yönetmek için yeterli bilginin olup olmadığı <i>Girdiler</i>	Korunan alanda yer alan önemli habitatlar, flora ve fauna ile ilgili kaynak değerleri hakkındaki bilgiler yeterlidir.	3
10-Koruma Sistemleri Korunan alanda kaynakların kullanımını ve kaynaklara erişimi kontrol etmek üzere sistemlerin olup olmadığı <i>Süreçler/Çıktılar</i>	Milli Parka girişler ücretlidir ve işletme hakkı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne aittir. Doğal kaynakların kontrolü doğal sit alanlarında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü mevcut personeli ile, milli park içinde ise Orman ve Su İşleri Bölge Müdürlüğü mevcut personeli ile yapılmaktadır.	2
11-Araştırma Korunan alan yönetimi tarafından uygulanan bir etüt ve araştırma programının olup olmadığı <i>Süreçler</i>	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğü tarafından Sultan Sazlığı 1. Derece ve 3. Derece Doğal Sit Alanı Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Projesi yapılmıştır ve alan üzerinde değerlendirmeler devam etmektedir.	3
12-Kaynak Yönetimi Aktif kaynak yönetiminin yapılıp yapılmadığı <i>Süreçler</i>	Aktif kaynak yönetimi, sahada mutlak koruma alanı, sınırlı kullanım alanı ve kontrollü kullanım alanlarında uygulanmaktadır. Korunan alanda yönetim gerektiren sorunlar aşağıda belirtilmektedir: -“Su kaynakları yönetimi: 1970’li yıllarda, DSİ’nin tarımsal sulama projesi ile inşa edilen üç baraj sonrası, havzadaki suyun çoğu sulama amacıyla bu barajlara yönlendirilmiştir. Aynı zamanlarda inşa edilen drenaj kanalları, su seviyesini düşürerek doğal su döngüsünü kesintiye uğratmış ve sulak alan ekosisteminde önemli bozulmalara yol açmıştır. -Tarımsal alanların yönetimi: Havzada sulanan tarım alanlarında kimyasal gübre kullanması ve topraktaki tuzlulaşmayı önlemek üzere salma sulama ile yıkama yapılması tatlı su göllerinde canlılığı ciddi şekilde düşürmüştür. -Sazlık ekosisteminin yönetimi: Alanda plansız saz kesimi ile ilgili gerekli müdahaleler yapılmaktadır. -Otlak alanlarının yönetimi ve otlatma: Plansız otlatma ile ilgili gerekli müdahaleler yapılmaktadır. -Plansız turizm: Korunan alan içinde yapılmakta olan turizm faaliyetleri yetersiz ve iyi planlanmamış bir alt-yapı ile sürdürülmektedir. Doğa Koruma ve Milli Parklar’a ait olan ve korunan alan içinde yer alan İdare ve Ziyaretçi Merkezi halihazırda fonksiyonel değildir”.	2

Tablo 4.3: Devam.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
13-Personel Sayısı Korunan alanı yönetmek için yeterli personelin varlığı <i>Girdiler</i>	Alanın yönetiminden Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde 6 kişi, Doğa Koruma ve Milli Parklarda 13 kişi sorumludur. Ancak bu sayının yeterli olmadığı ifade edilmiştir.	1
14-Personel Eğitimi Personele yönetim hedeflerinin gerçekleştirilmesi için yeterli eğitimin verilip verilmediği <i>Süreçler/Çıktılar</i>	Personelin eğitim ve beceri düzeyi yeterli görülmeyle birlikte, daha da iyileştirilerek yönetimde etkinliklerinin artırılması gerekliliği vurgulanmıştır.	2
15-Mevcut Bütçe Mevcut bütçe veya ödeneğin yeterli olup olmadığı <i>Girdiler</i>	DKMPGM korunan alanlar için yeterli bütçe sağlamakla birlikte 2018 yılı için yeterli ödeneğin olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığında mevcut herhangi bir bütçe bulunmamaktadır.	0
16-Bütçe Güvenliği Mevcut ödeneğin düzenli olarak ayrılıp ayrılmadığı <i>Girdiler</i>	DKMPGM, Milli Park alanı için makul düzeyde bütçe ayırmaktadır. Yıllık iş programı ve bütçe teklifleri yapılırken, plan karar ve hükümleri doğrultusunda yapılacak çalışmalara ait gerekçe raporları bir yıl önceden hazırlandığı için bütçeden ödenek ayrılması daha kolay olmaktadır.	2
17-Bütçe Yönetimi Bütçenin kritik yönetim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilip yönetilmediği <i>Süreçler</i>	Bütçe, yapılacak çalışmaların önceliklerine göre tespit edilip uygulamaya konulmaktadır.	2
18-Teçhizat Teçhizatın yönetimin ihtiyaçları için yeterli olup olmadığı <i>Girdiler</i>	“Milli Park Merkez Ofisinde (İl Müdürlüğünde); 1 adet 4X4 arazi aracı, 1 adet minibüs, 1adet mobil laboratuvar aracı, ziyaretçi merkezinde (Arazi ofisi); 1 adet 4X4 arazi aracı, 1 adet 4X4 traktör, 1 adet 4X2 traktör, 5 adet motosiklet, 2 adet yangın arazözü bulunmaktadır. Ancak bu teçhizat yeterli değildir. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde birime ait özel bir vasıta bulunmamasına rağmen Müdürlüğün sağladığı araçlar yeterlidir”.	0
19- Tesislerin ve Teçhizatın Bakımı Tesislerin ve mevcut teçhizatın bakımının yeterli olup olmadığı <i>Süreçler</i>	“Korunan alan içinde;1 Adet İdare Binası, 1 Adet Ziyaretçi Tanıtım Merkezi, 1 Adet Müze, 1 Adet Kır Lokantası,1 adet WC, 60 araçlık Otopark. Soysallı Pınarlarında; 1 Adet Piknik Alanı (20 kamelya), 3’er adet WC, 60 araçlık Otopark. Sindelhöyükte; 1 Adet Piknik Alanı (20 kamelya), 1’er adet WC, 60 araçlık Otopark, 1 Adet Pansiyon, 20 araçlık Otopark bulunmaktadır. Tesisler ve mevcut teçhizat faal ve bakımlı durumdadır”.	2

Tablo 4.3: Devam.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
20-Eğitim ve Bilinçlendirme Hedefler ve ihtiyaçlara yönelik planlanmış bir eğitim programının varlığı <i>Süreçler</i>	Plan hedefleri ve ihtiyaçlar doğrultusunda hizmet içi eğitim ve bilinçlendirme eğitimleri DKMPGM, ilgili Bölge Müdürlüğünce ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Bu eğitimler ihtiyaçları karşılamakla birlikte, daha da çeşitlenebilir.	2
21-Arazi ve Su Kullanımı Planlaması Arazi ve Su Kullanımı Planlamasının korunan alan hedeflerine ulaşılmasında destekleyici olup olmadığı <i>Planlama</i>	Arazi ve su kullanım planlaması yer almaktadır. “Uzun Devreli Gelişme Planında; toplam 39.057 ha içinde mutlak koruma alanı (4.249 ha), hassas kullanım bölgesi (2.273 ha), sürdürülebilir kullanım alanı (18.001 ha), kontrollü kullanım alanı (96 ha) ve tampon bölge (14.534 ha) sınırları belirlenmiştir. İmar Planlarında ise; toplam 1.643.432,909 m ² (164,3 ha) alan içinde 1. Derece Doğal Sit Alanları (24.322,5 ha) ve 3. Derece Doğal Sit Alanlarında kullanım kararları oluşturulmuştur. Sürdürülebilir Kullanım Bölgesi Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Koruma Kurulu tarafından belirlenen 1. ve 3. Derece doğal sit alanına karşılık gelen bölgeyi kapsamaktadır. Ancak iki farklı kurum tarafından farklı zamanlarda yapılan arazi kullanım planları kararları birbiriyle uyumlu değildir. Planlama sürecinde iki kurum arasında iletişim kurulmamış ve koordinasyon sağlanmamıştır. Korunan alanda su akışını düzenli olarak sağlayacak kısa ve uzun vadeli planlama kararlarını içeren iş programı bulunmaktadır”.	3
21a- Habitatın Korunması İçin Arazi ve Su Planlaması Korunan alan planlaması ve yönetimi sürecinde alanda yer alan habitatların sürdürülebilirliği için yeterli çevresel koşulların oluşturulup oluşturulmadığı	“Sultan Sazlığı Milli Parkı ve Ramsar Alanı’nda beş farklı habitat türü (Kuzey ve Güney Sazlıkları, Tatlı Su Gölleri - Eğri Göl, Bağınaltı Gölü, Sarp Gölü, Kanlı Göl ve Soysallı Pınarı-, Tuz Gölleri -Yay Gölü ve Tuzla Gölü-, Çayırliklar, Tuzcul Bozkırlar) bulunmaktadır. Son yıllarda korunan alanda yaşanan kuruma problemi, bu habitatlarda köklü değişikliklere neden olmuştur. Bu problemi çözmeye yönelik arazi ve su planlama kararları oluşturulmuştur”.	0
21b- Bağlantıların Sürdürülmesi İçin Arazi ve Su Planlaması Korunan alanda yaban hayatının korunan alan dışındaki kilit habitatlara geçişini sağlayan bağlantı koridorlarının varlığı	-	0
21c- Ekosistem hizmetleri ve türlerin korunması için arazi ve su planlaması Planlama kararlarının ekosistemin özgün ihtiyaçlarına ve/veya bir ekosistem ölçeğinde özel türlerin ihtiyaçlarına cevap verip vermediği	“Hassas Kullanım Bölgesi ve 1. Derece Doğal Sit Alanına yönelik planlama kararlarında hassas türlerin korunmasına yönelik stratejiler geliştirilmiştir. Ancak özel türlerin geçiş dönemleri, yumurtlama zamanları gibi özel ihtiyaçlarına yönelik planlama kararları bulunmamaktadır”.	1

Tablo 4.3: Devam.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
22- Resmi ve Ticari Komşular Komşu arazi ve kullanıcıları ile işbirliği var mı? <i>Süreçler</i>	Resmi ve ticari komşu olarak 1 adet kır lokantası, 1 adet pansiyon ve Soysallı, 2 Sindelhöyük ve Çayırözü yerleşimlerinde yörenin sulama ihtiyacını karşılamak için sulama kooperatifleri bulunmaktadır. Bunlar işletilmek üzere özel sektöre verilmiştir	2
23- Yerel Topluluklar (Yöre Halkı) Korunan alanda veya yakınında yaşayan yerel halkın yönetim kararlarına katılımı <i>Süreçler</i>	“Alanda Ovaçiftlik, Soysallı ve Çayırözü köyleri ve Sindelhöyük Kasabası’na bağlı dört mezra yer almaktadır. Ovaçiftlik, Soysallı ve Çayırözü köylerinin onaylanmış imar planları bulunmamaktadır. Korunan alan ile yöre halkı arasındaki temel ihtilaf konusu bu yerleşim yerlerine inşaat izni verilmemesidir. Ayrıca mera mülkiyetine ilişkin sorunlar da vardır. Yerel halkın yönetime ve planlama sürecine katılımı sağlanmamıştır”.	1
24a- Topluluklar Üzerinde Etkiler Yerel halk, yerel paydaşlar ile korunan alan yönetimi arasında açık bir iletişim ve güvenin olup olmadığı	Yerel halk ile milli park yöneticileri arasında iyi bir iletişim ve güven kurulmuş olmakla birlikte, yerel halkın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’ne bazı tepkileri söz konusudur. Alan ile ilgili Müdürlük tarafından gerçekleştirilen bir planlama çalışması bulunmamaktadır.	1
24b- Topluluklar Üzerinde Etkiler Alan ile ilgili yerel toplulukların refahını arttıran ve korumayı amaçlayan programların uygulanıp uygulanmadığı	-	0
24c- Topluluklar Üzerinde Etkiler Yerel halkın aktif olarak korunan alanı destekleyip desteklemediği	Alanı yerel halk benimsemiş durumdadır. Milli Parkın yerel halkın refahına katkısı bulunmaktadır. Yerel halk alandan hem doğrudan hem de dolaylı olarak ekonomik fayda sağlamaktadır.	2
25-Ekonomik Fayda Korunan alanın yerel halka gelir, iş imkanı, çevre hizmetleri gibi ekonomik faydalar sağlayıp sağlamadığı <i>Sonuçlar</i>	“Sultan Sazlığı Korunan Alanı ve çevresinde yaşayan halkın %57,7’si tarım topraklarına sahiptir. % 66,1’i ise büyük ve küçük baş hayvancılıkla uğraşmaktadır. Yerel halk geçiminin büyük bir kısmını alandan sağlamaktadır”.	2
26-İzleme ve Değerlendirme Yönetim faaliyetlerinin performans yönünden izlenip izlenmediği <i>Planlama/Süreçler</i>	DKMPGM tarafından zaman zaman izleme ve değerlendirme yapılmakla birlikte, düzenli bir sıklıkta izleme ve değerlendirmenin yapılmadığı ifade edilmektedir.	1

Tablo 4.3: Devam.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
27-Ziyaretçi Tesisleri Ziyaretçi tesislerinin yeterliliği <i>Çıktılar</i>	“Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri mevcut olup ihtiyaçlara cevap vermektedir. Alanda bir adet ziyaretçi tanıtım merkezi (2 büro, bir toplantı salonu ve kuş müzesi), bir adet pansiyon ve restaurant bulunmaktadır. Bununla birlikte, 2 adet piknik alanı mevcuttur ve girişleri ücretsizdir. Güney sazlıklarındaki kayık yolu ve ahşap yürüyüş patikası ile ziyaretçiler alanı gezebilmektedir”.	3
28-Ticari Turizm Operatörleri Ticari tur operatörlerinin korunan alan yönetimine katkısı <i>Süreçler</i>	Alanın bölgesel turizm faaliyetlerinde yerini almasını sağlamak üzere tur operatörleri ile ilişkiler kurulmaktadır. Bu ilişkilerin alanın tanıtımına önemli katkıları olmaktadır.	2
29-Gelirler Giriş ücretleri, para cezaları, tesis kiralama gibi ücretler tahsil ediliyorsa, bunun korunan alan yönetimine katkısı olup olmadığı <i>Girdiler/Süreçler</i>	“2018 Milli Park gelirleri olarak, Lokanta 30 milyar TL, Milli park giriş ücretleri 60 milyar TL ve saz kesimlerinden 6 milyar TL gelir elde edildiği belirtilmiştir. Bütçe, Maliye Bakanlığı ve DKMPGM kanalı ile sağlanmaktadır”.	3
30- Kaynak Değerlerin Durumu Önemli kaynak değerlerinin, ilk hallerine göre şu andaki durumu <i>Sonuçlar</i>	-“1970’li yılların başında DSİ’nin havzada uygulamaya koyduğu tarımsal sulama amaçlı baraj yapımını ve drenaj kanalı açmayı kapsayan faaliyetleri sonucunda Sultansazlığı’ndaki Sulak Alan Ekosisteminin doğal su döngüsü bozulmaya başlamıştır. Havzada sulu tarım faaliyetlerinin artması ve sulama sisteminde kullanılan salma sulama sistemi, su kaynaklarının ekonomik kullanılmamasına ve sulak alana yeterli miktarda su girmemesine neden olmuştur. Günümüzde alandaki su seviyeleri eski seviyesine getirilememiştir. -Sazlık alanda yıl boyunca ekosistemin sürdürülebilirliğini tehdit eden saz kesim faaliyetleri yapılmaktadır. Son yıllarda alana yeterli miktarda su girişinin olmaması nedeniyle, sazlık alanda küçülme olmuş ve sazlık alanın paylaşımında kullanılan bireysel çevrik sisteminin sonucunda köyler arası ve bireyler arası çatışmalar yaşanmıştır. Bu anlaşmazlıklar sonucu sazlık alanda kasıtlı yangınların çıkartıldığı belirtilmiştir. -Korunan alan ve çevresinde yer alan meraların plansız ve kapasitelerinin üzerinde kullanılması yanında havzadaki doğal su döngüsünün bozulması ile yaşanan kuraklıkla birlikte meralar verimliliğini kaybetmiştir. Hayvan otlatma faaliyeti sulak alanların daralarak bulunduğu Sultansazlığı Korunan Alan sınırları içerisinde yoğunlaşmıştır. Plansız olarak, yıl boyu gelişigüzel otlatma sonucu alandaki biyolojik çeşitliliğin büyük ölçüde zarar görmeye başladığı ifade edilmiş ve bu sorunların günümüzde tam anlamıyla çözülemediği belirtilmiştir”.	1

Tablo 4.3: Devam.

KONU (SORU)	ÖLÇÜTLER	PUAN
30a- Kaynak Değerlerinin Durumu Kaynak değerlerin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır	Korunan alan florası, 48'i Türkiye endemiği olan 73 familyaya ait 428 türü kapsamaktadır.	3
30b- Kaynak değerlerinin durumu Biyolojik çeşitlilik, ekolojik ve kültürel değerlere yönelik tehditlere karşı özgün yönetim programlarının uygulanıp uygulanmadığı	Bu kapsamda bir yönetim programı bulunmamaktadır.	0
30c- Kaynak Değerlerinin Durumu Biyolojik çeşitlilik, ekolojik ve kültürel değerlerin sürdürülmesi konusunun korunan alan yönetiminin rutin faaliyetlerinin bir parçası olup olmadığı	Koruna alan DKMPGM ve ilgili Bölge Müdürlüğünce, rutin olarak birim amirleri tarafından denetlenmektedir. Denetimin etkinliğini arttırmak üzere, denetimde nelerin yapıldığı somut olarak belirtilmeli ve denetim formlarına işlenmelidir. Denetimler üst birimlerce ve komisyonlarca yapılmalıdır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü personellerinin alan denetimi konusunda son derece yetersiz olduğu belirtilmiştir.	1
TOPLAM PUANLAR		63

Korunan alan planlaması ve yönetimin etkinliğinin değerlendirilmesinde; yönetim süreçleri ile birlikte, planlama, girdiler, çıktılar ve sonuçlara ağırlık verilmektedir (Ervin, 2003). Sultan Sazlığı örneğinde, Tablo 4.3'de yapılan tespit ve değerlendirmelerin RAPPAM'ın kavramsal çerçevesi ile birlikte ele alınması sonucunda aşağıdaki çerçeveye ulaşılabilmektedir:

- Planlama: Korunan alanlarla ilgili düzenlemeler; korunan alan amaçları (biyolojik çeşitliliğin korunması, yönetim planlaması, korumada kararlılık ve anlayış, yöre halkının desteği); yönetim planı; hukuki güvenlik (yasal koruma, alan kullanımındaki çatışmalar, alan sınırları, insan gücü ve mali kaynaklar, çatışmaların çözümü); korunan alan tasarımı (alanın konumu, düzenlenmesi, bölgeleme, alan kullanımları ve diğer korunan alanlarla olan bağlantısı),
- Girdiler: Personel (korunan alan personelinin bilgi seviyesi, alan yönetiminde sahip oldukları yetenekler, eğitim konuları, performans ve ilerlemenin değerlendirilmesi, çalışma koşulları); iletişim ve bilgi düzeyi (mevcut veriler,

veri toplama ve işleme araçları, yöre halkıyla iletişim kaynakları, altyapı ve mali durum); altyapı (ulaşım altyapısı, arazi ekipmanları, yönetim tesisleri, bakım ve onarım imkanları, ziyaretçi tesisleri); mali durum (geçmiş ve gelecek mali kaynaklar, mali kaynakların kullanılması, ödenekler ve mali istikrar),

- Süreçler: Yönetim planlaması (yönetim planı, alan envanteri, tehdit ve baskıların analizi ve yönetim stratejisi, yıllık çalışma planları ve araştırma, izleme); yönetsel karar alma (kurum içi yapılanma, yönetimde karar alma şeffaflığı, farklı kurumlarla işbirliği, yöre halkının karar almaya katılımı ve korunan alan çalışanlarıyla yönetim arasında etkili iletişim) ve araştırma (yasal ve yasadışı faaliyetlerin izlenmesi, ekolojik, sosyal ve bilimsel araştırmalar, araştırma ve izleme gereksinimleri),
- Çıktılar: Tehdidin önlenmesi; restorasyon; ziyaretçi yönetimi; altyapının geliştirilmesi; yönetim planlaması ve envanter çalışmaları; çalışanların izlenmesi, gözetilmesi ve değerlendirilmesi; eğitim ve kapasite artırımı; araştırma ve izleme çıktıları.

Bu çerçevede Sultan sazlığı korunan alanının ortalama yönetim etkinliği puanı 1,53 (63/41) olarak ortaya çıkmaktadır (Tablo 4.4). Korunan alan planlama ve yönetimi bir bütün olarak değerlendirildiğinde; (0= Zayıf, 1= Orta, 2= İyi ve 3=Çok iyi şeklinde bir sınıflandırma yapılacak olursa) ORTA bir yönetim etkinliğine sahip olduğu ifade edilebilir.

Tablo 4.4: Değerlendirme Unsurlarına Göre Sultan Sazlığı Korunan Alan Planlama ve Yönetim Etkinliği.

DEĞERLENDİRME		PUANLAR
UNSURLARI	SORU SAYISI	
Ortam	1	3
Planlama	11	13
Girdiler	6	8
Süreçler	12	18
Çıktılar	1	3
Sonuçlar	5	7
Planlama/Çıktılar	1	2
Planlama/Süreçler	1	1
Süreçler/Çıktılar	2	4
Girdiler/Süreç	1	3
TOPLAM	41	63

Sultan Sazlığı Korunan Alanı özelinde tehdit ve baskıların belirlenmesinde, IUCN tarafından küresel ölçekte hazırlanan baskı ve tehdit unsurları temel alınarak bir değerlendirme yapılmıştır (Tablo 4.1) [Stanciu vd., 2009]

Tablo 4.5: IUCN Korunan Alan Kategorileri ve Tanımlarının Türkiye Mevzuatında Yer Alan Korunan Alanlarda Denklikleri.

Kodu	Baskı ve Tehditler	IUCN Tehdit Grubu	Sultan Sazlığı Baskı ve Tehdit Unsurları
1	Yapılaşma	IUCN Grubu 1	“Korunan Alan sınırları içerisinde kalan Ovaçiftlik, Soysallı ve Çayırözü Köylerinin İmar Planının olmaması nedeniyle bu yerleşim alanlarında plansız yapılaşmalar görülmektedir. Bununla birlikte, Sindelhöyük Kasabasına bağlı 4 mezrada da mülkiyet sorunları bulunmaktadır”.
2	Turizm ve Rekreasyon Tesisleri	IUCN Grubu 1	“Korunan alan içindeki turizm faaliyetleri plansız olarak, yetersiz alt yapı ile yürütülmektedir. Doğal su döngüsünün bozulması ile meydana gelen kuraklık bu alandaki ziyaretçi sayısını da olumsuz etkilemektedir. Çevre ve Orman Bakanlığına ait İdare ve Ziyaretçi Merkezinin fonksiyonel olmadığı belirtilmektedir”.
3	Su Ürünleri Üretimi	IUCN Grubu 2	
4	Otlatma	IUCN Grubu 2	“Korunan Alan içindeki ve yakın çevresindeki meraların plansız ve kapasitelerinin üzerinde otlatılması yanı sıra havzadaki doğal su döngüsünün bozulması sonucunda yaşanan kuraklık meraların verimsizleşmesine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak, hayvan otlatma faaliyeti sulak alanların daralarak bulunduğu Sultan Sazlığı Korunan Alan sınırları içerisinde yoğunlaşmaktadır”.
5	Ağaçlandırma	IUCN Grubu 2	
6	Odun Dışı Orman Ürünleri ve Diğer Türlerin Toplanması	IUCN Grubu 2	
7	Madencilik ve Taş Ocakları	IUCN Grubu 3	
8	Kum ve Çakıl Alımı	IUCN Grubu 3	
9	Ulaşım (Yol Ağları)	IUCN Grubu 4	
10	Enerji Boru Hatları	IUCN Grubu 4	

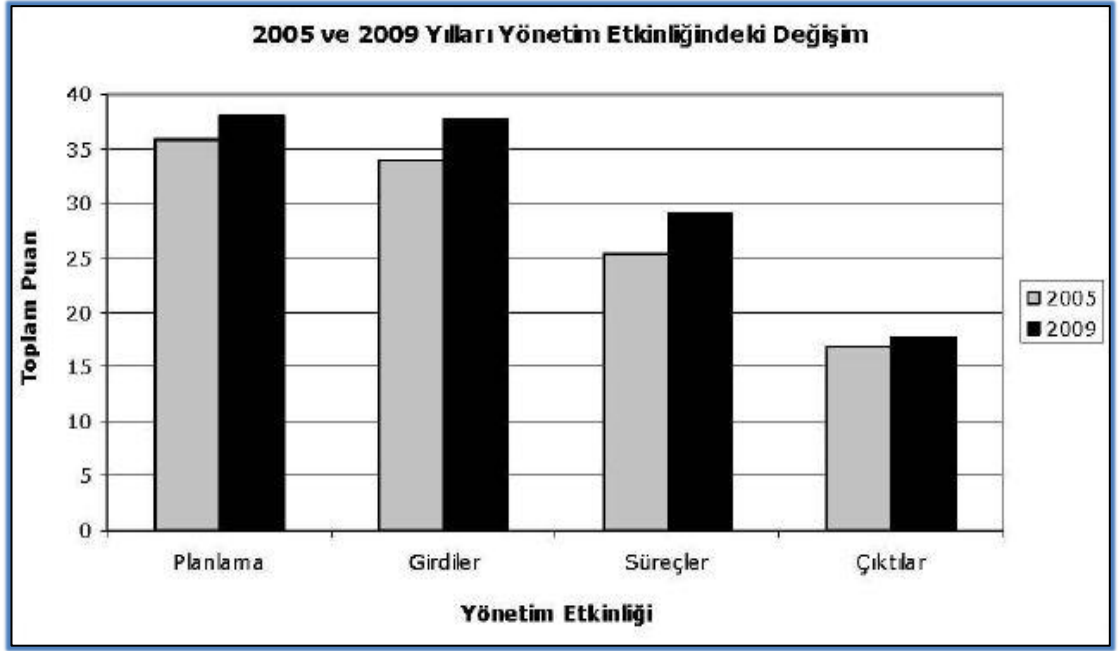
Tablo 4.5: Devam.

Kodu	Baskı ve Tehditler	IUCN Tehdit Grubu	Sultan Sazlığı Baskı ve Tehdit Unsurları
11	Avcılık / Balıkçılık (Yasal ve Yasadışı)	IUCN Grubu 5	
12	Ağaç Kesimi (Yasal ve Yasadışı)	IUCN Grubu 5	
13	Tarım	IUCN Grubu 5	“Kapalı bir havza içerisinde yer alan Sultan Sazlığı Korunan Alanı içerisinde ve çevresinde yaklaşık 80.000 Ha. alanda sulu tarım yapılmaktadır. Tarımsal faaliyetler korunan alan sulak alan ekosistemi üzerinde olumsuz baskılar yaratmakta, kullanılan kimyasalların drenaj kanalları ile Sultan Sazlığına verilmesi nedeni ile de ekolojik kirlenmeye neden olmaktadır”.
14	Rekreasyon Aktiviteleri	IUCN Grubu 6	
15	Kontrol Edilemeyen Zarar Verici Aktiviteler (Anız Yakma, Saz Kesimi vb.)	IUCN Grubu 6	“Korunan alan sazlık alanda geleneksel yöntemlerle yıl boyu sazlık alanın tamamında saz kesim faaliyetlerinin yapılması ekosistemin sürdürülebilirliği üzerinde önemli bir tehdit ve baskı unsuru oluşturmaktadır”.
16	Yangın	IUCN Grubu 7	
17	Barajlar (HES ve Büyük Su Gövdeleri) ve Su Yönetimi	IUCN Grubu 7	“1970’li yılların başında DSİ’nin havzada uygulamaya başladığı tarımsal sulama amaçlı baraj yapımı ve drenaj kanalı açmayı kapsayan faaliyetleri Korunan Alan Sulak Alan Ekosistemi doğal su döngüsünün bozulmasına neden olmuştur. Proje ile birlikte ve günümüzde havzada sulu tarım faaliyetleri artmış ve sulama sisteminde kullanılan salma sulama sistemi nedeniyle de korunan alana yeterli miktarda su girişi sağlanamamaktadır”.
18	Arazi Dönüşümü (Arazi Kullanım Biçiminin Değiştirilmesi)	IUCN Grubu 7	
19	İstilacı Türler	IUCN Grubu 7	
20	Orman Zararlıları	IUCN Grubu 7	
21	Kirlilik Ve Atıklar	IUCN Grubu 8	

Türkiye’de RAPPAM yönteminin ilk uygulaması, Çevre ve Orman Bakanlığı’nın Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Küresel Çevre Fonu tarafından desteklenen, “Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi” kapsamında WWFT Türkiye ile işbirliğinde ve WWF International uzmanlığında yapılmıştır [Stanciu vd., 2009]. Korunan alanlar yönetimindeki ilerlemenin izlenmesi için bu yöntemin her 4 yılda bir tekrarlanması ve sonuçların güncellenmesi önerilmektedir. 15-16 Haziran 2005 tarihleri arasında, Ankara’da düzenlenen çalıştayda “merkez ve taşra teşkilatındaki korunan alan yöneticileri, ilgili kamu kurumu temsilcileri, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, akademisyenler ve yöre halkı temsilcilerinden oluşan 100 kişinin katılımıyla Türkiye’nin 33 milli parkı” değerlendirilmiştir. 2009 yılında da milli parklar ile tabiat parkları için uygulanmıştır. Bu değerlendirmelerde Sultan Sazlığı yer almamıştır. Bu nedenle, Türkiye korunan alanların planlanması ve yönetiminde etkinliğin değerlendirilmesine yönelik yapılan bu çalışmanın sonuçları, bu tez çalışması değerlendirmeleri ile ilişkilendirildiğinde karşılaştırmalı sonuçlara ulaşmak mümkündür.

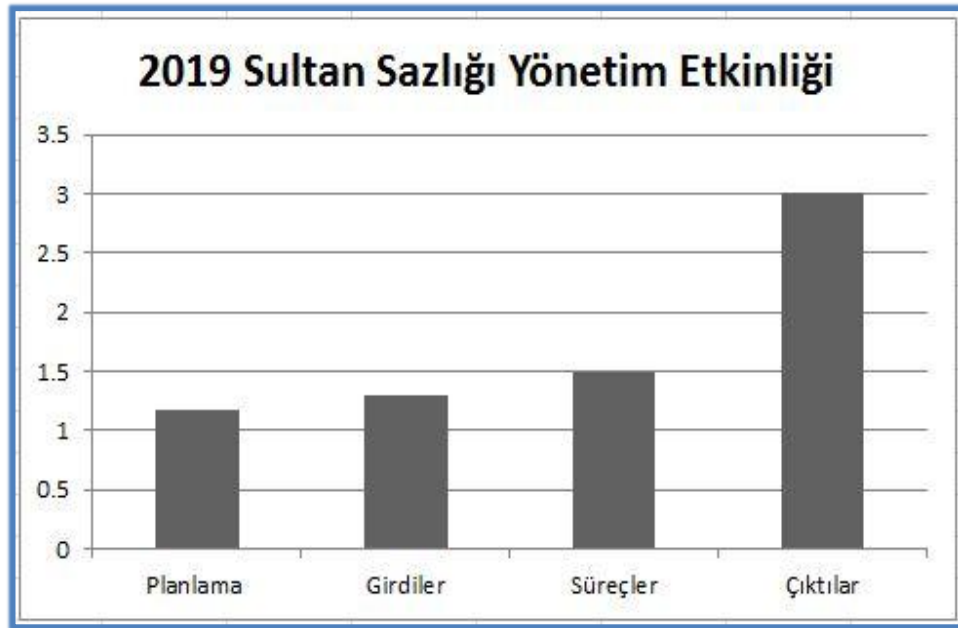
Türkiye korunan alanlar sistemi 2009 değerlendirmesinde; “21 farklı baskı ve tehdit türünden milli parklar için; barajlar ve su yönetimi, kirlilik ve atıklar, ulaşım ağları, turizm, yapılaşma ve otlatma gibi ana baskı ve tehdit unsurları öne çıkarken, tabiat parkları için rekreasyon faaliyetleri, yangın, ulaşım ağları ile barajlar ve su yönetimi konuların dikkat çektiği” rapor edilmiştir [Stanciu vd., 2009]. Sultan Sazlığı korunan alan özelinde ise; “aşırı otlatma, plansız turizm faaliyetlerinin yanı sıra koruma amaçlı imar planlarının olmaması nedeniyle oluşan plansız yapılaşmanın baskı ve tehdit unsurlarını oluşturduğu” tez çalışması kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda ortaya konmuştur.

Türkiye’de korunan alanlar sisteminde “planlama, girdiler, süreçler ve çıktılar açısından 2005 ve 2009 yıllarının karşılaştırmasında, yönetim etkinliğinde toplamda bir artış görülmekle birlikte, yönetim etkinliğini oluşturan unsurlar tek tek incelendiğinde bazı göstergelerin 2005 yılına göre gerilediği” rapor edilmiştir (Şekil 4.13). Özellikle korunan alan finansmanı ve personel yapısı, korunan alanlardaki araştırmalar, yaban hayatı/habitat yönetimi, restorasyon, sosyal destek/egitim ve altyapı konularındaki düşüslere dikkat çekilmiştir.

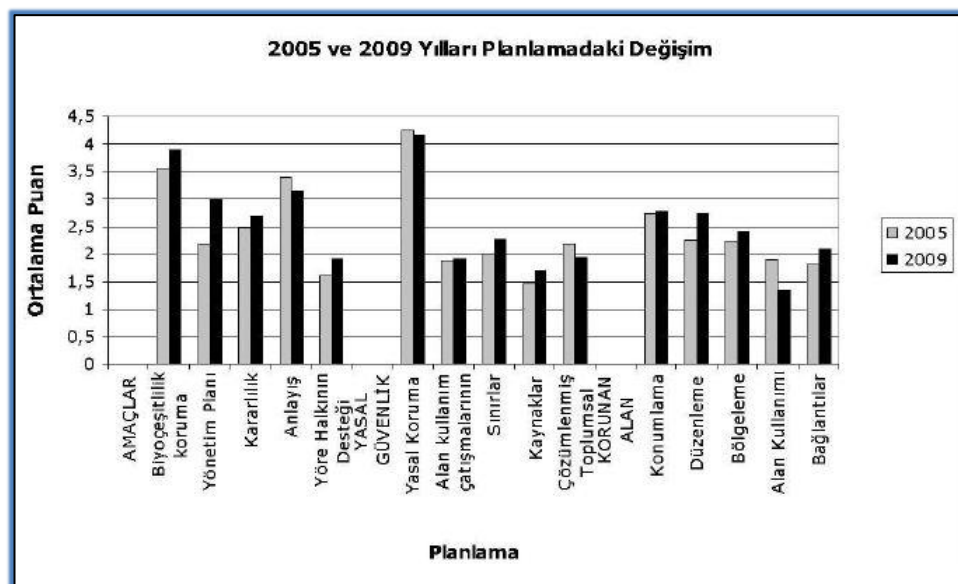
Şekil 4.13: Türkiye korunan alan sisteminde 2005 ve 2009 yılları arasındaki yönetim etkinliğindeki değişim.

Sultan Sazlığında ise Türkiye korunan alan sistemine göre planlama, girdiler ve süreçler açısından ortalama değerlerin altında, çıktılar açısından ise ortalama değerlerin üstünde bir durum söz konusudur (Şekil 4.14). Planlama açısından “sit alanlarının yeniden değerlendirilmesi çalışmaları ve korunan alan araştırmalarına rağmen, Türkiye korunan alan sistemine göre ortalama değerlerin altında çıkmıştır. Girdiler ve süreçler açısından ise Türkiye korunan alan sistemine göre ortalama değerlerin altında olmasının nedenleri; ilgili kurumlardaki personel eksikliği, alana hâkim bilgi ve tecrübedeki personelin yetersizliği, finansman ve ödenek sıkıntısı, korunan alan üzerindeki tehdit ve baskıların çokluğu, kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği, çalışma planı ve alan üzerindeki izleme çalışmalarının yetersizliği” olarak belirtilebilir.

Şekil 4.14: 2019 Yılı Sultan Sazlığı yönetim etkinliği.

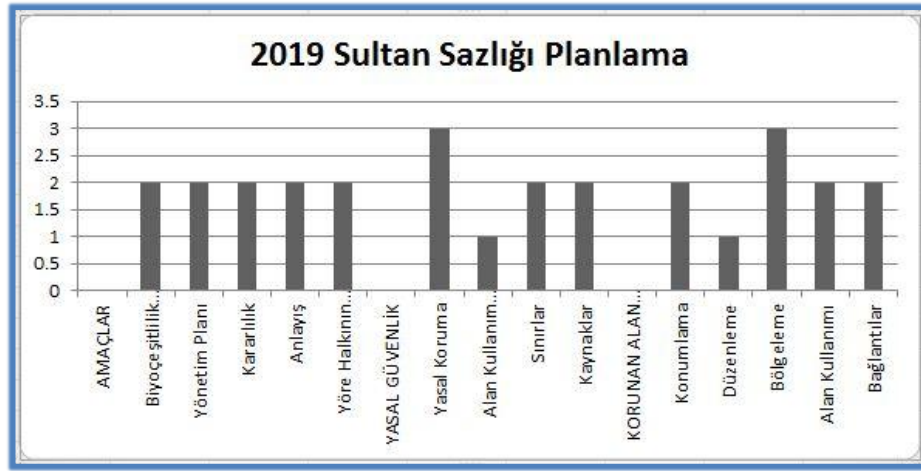
Türkiye’de korunan alan sistemlerinde 2005-2009 yılları arasında doğa koruma politikalarının uygulanmasında belirgin bir düşüş olduğu rapor edilmiştir (Şekil 4.15). Mevcut korunan alanlarda “tür, doğal süreçler ve ekosistemlerin sistematik korumasının zayıfladığı, buna yönelik faaliyetlerin azaldığı, korunan alanlar sisteminin kalitesinde, özellikle ekosistemlerin ve türlerin temsiliyeti, doğal alanların el değmemişliği, doğal süreçlerde önemli bir düşüş yaşandığı” belirtilmiştir.

Şekil 4.15: 2005 ve 2009 yılları planlamadaki değişim.

Bununla birlikte, “korunan alan politikaları açısından vizyon, hedef ve amaçların anlaşılır ve açık olmaması, doğal süreçlerin peyzaj ölçeğinde korunmaması, kapsamlı biyolojik çeşitlilik envanterleri ve boşlukların düzenli gözden geçirilmesindeki eksiklikler” vurgulanmıştır.

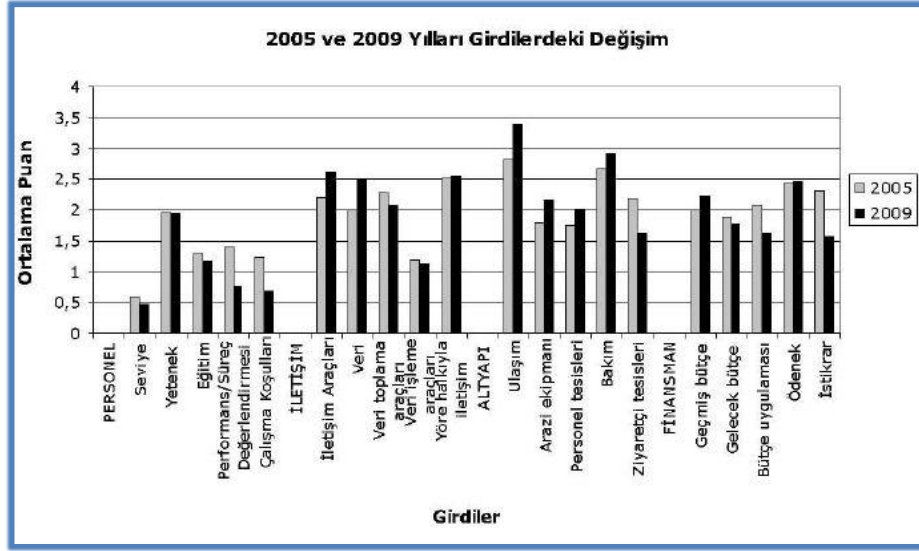
Sultan Sazlığında ise; korunan alan politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında kararlılık, biyoçeşitlilik koruma, anlayış ve korunan alan amaçları açısından temelde yasal düzenlemeler ile yetki ve sorumlulukların paylaşımından kaynaklanan problemlere dikkat çekilebilir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16: 2019 yılı Sultan Sazlığı planlama.

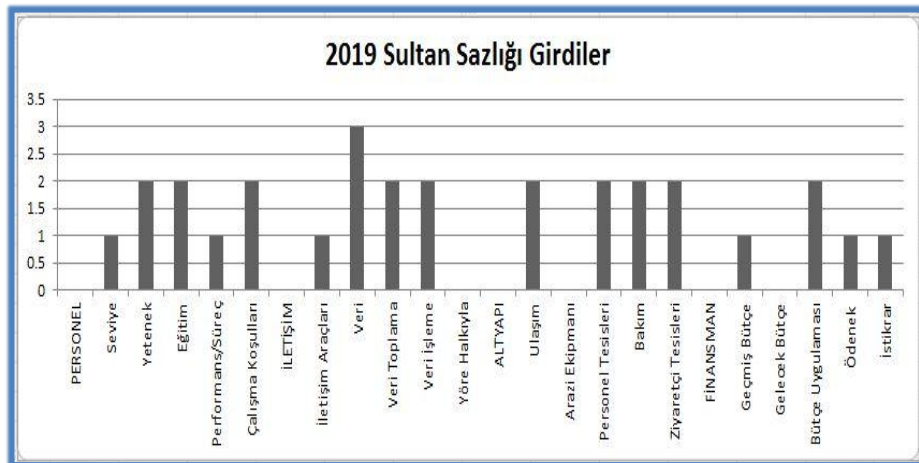
Bu çerçevede, “konu ile ilgili yasal düzenlemelerin yetki karmaşası yaratacak şekilde, uzmanlık alanı ve uygulama deneyimini dikkate almadan korunan alanın tescili, ilanı ve planlamasıyla ilgili yetkileri tek bakanlıkta (Çevre ve Şehircilik Bakanlığında) toplamış olması, korunan alan yönetimine ilişkin görevlerin teşkilat kanunları ile farklı kurumlara verilmesi sebebiyle yönetim amaçlarının örtüşmemesi, yetki ve sorumlulukların (statü belirleme ve ilan, koruma, izin, planlama, projelerin uygulanması vb.) kurumlar arası çatışmalara neden olması konuları” dikkat çekmektedir.

Korunan alan planlaması ve yönetiminde girdiler açısından “Türkiye’de korunan alan sisteminde özellikle finansman ve personel yapısında geçmiş yıllara göre bir düşüş olduğu” ifade edilmiştir (Şekil 4.17). “2005 yılına göre istikrar ve bütçelerin etkin bir şekilde uygulanması, gelecek yıllar için ayrılan mali kaynaklar, korunan alanlara ayrılan personel ile personele yönelik yapılan hizmet ve faaliyetler açısından yetersizlikler” belirtilmiştir.

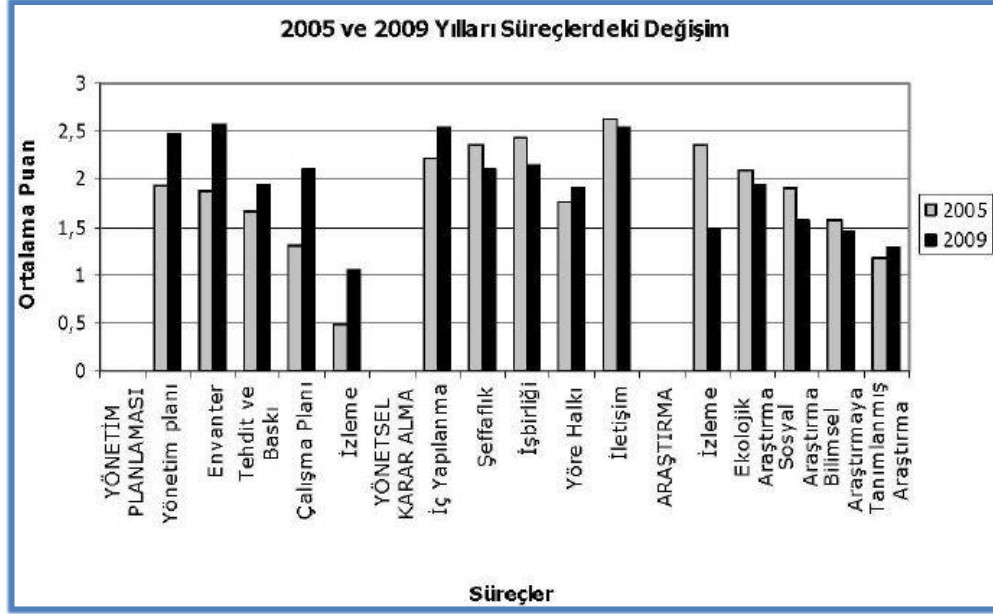
Şekil 4.17: 2005 ve 2009 yılları girdilerdeki değişim.

Sultan Sazlığı korunan alan finansmanı 2018 yılı için son derece yetersiz görülmektedir. Bütçe çalışmaları önceliklere göre tespit edilerek uygulanmaktadır. “Korunan alanlarda yetmişmiş personel eksikliği önemli bir sorun olarak rapor edilmektedir. İki farklı Bakanlık’ın sorumluluğunda olan korunan alanlarda kurumlar arası koordinasyonun henüz gerçekleştirilemediği, paydaş katılımının tam anlamıyla sağlanamadığı ve yöre halkıyla iletişimin son derece yetersiz olduğu, etkin yönetilen bir korunan alan sisteminin henüz kurulamadığı ve korunan alanların tek elden yönetimini sağlama konusunda ciddi eksiklikler olduğu” ortaya çıkmaktadır (Şekil 4.18). Bununla birlikte, arazi ekipmanı ve teçhizatın yetersizliği de vurgulanan önemli konular arasındadır.

Şekil 4.18: 2019 yılı Sultan Sazlığı girdiler.

Türkiye’de korunan alan yönetim süreçlerinde 2009 yılında planlama ve yönetsel karar alma süreçlerinde önemli gelişmelerin olduğu rapor edilmiştir (Şekil 4.19).

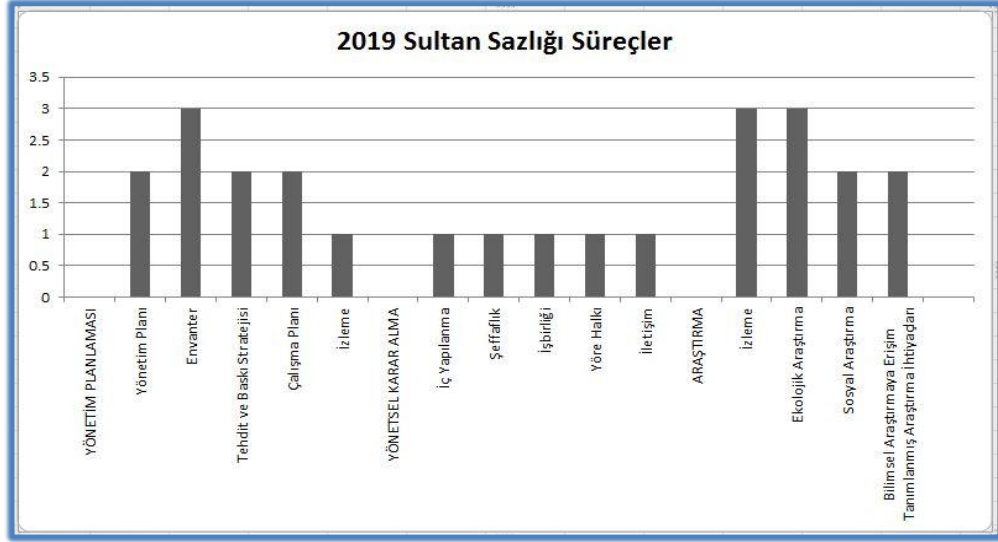

Şekil 4.19: 2005 ve 2009 yılları süreçlerdeki değişim.

Uluslararası fon kaynaklarının desteğiyle yürütülen “GEF II (Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi) ve GEF IV yatırım programındaki Orman Koruma Alanlarının Yönetim Etkinliğinin Güçlendirilmesi Projeleri çerçevesinde yürütülen faaliyetler” doğa koruma konusundaki ilerlemelere önemli katkılar sağlamıştır. Çevre ve Orman Bakanlığı’nın milli parkların tamamında yürüttüğü uzun devreli gelişim planları son derece önemlidir. “Korunan alan girdilerindeki düşüşler, bu planların kısa sürede yapımından çok kalitesine odaklanılmasına önem verilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Korunan alanlara ilişkin araştırmalardaki düşüşler de korunan alan planlamasının ve alanlara ayrılan bütçelerin eksikliğinin bir göstergesi olarak” değerlendirilmiştir.

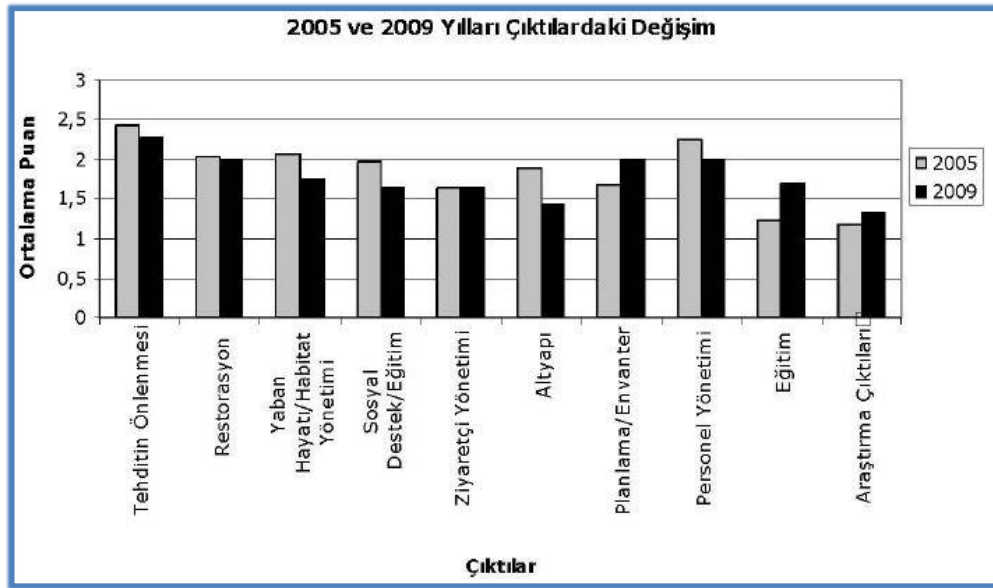
Sultan Sazlığı korunan alan araştırmaları açısından son yıllarda yapılan çalışmalar önemli düzeydedir. Bilindiği üzere “korunan alanlarda yapılacak planlama çalışmaları 19.07.2012 tarihli Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Yönetmelik kapsamında yürütülmektedir. Bu çerçevede, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yönetmelik kapsamında, 2017 yılında tüm korunan alanlarda Ön Değerlendirme Raporu ve Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Raporu tamamlanmış

durumdadır. Sultan Sazlığı korunan alanına ilişkin ekolojik, sosyal ve bilimsel araştırmalar, yönetim planı ve envanter çalışmaları açısından önemli gelişmeler olmasına rağmen, izleme, şeffaflık, işbirliği, iletişim ve iç yapılanma faktörleri açısından önemli eksikliklerin olduğu” ifade edilmiştir (Şekil 4.20).

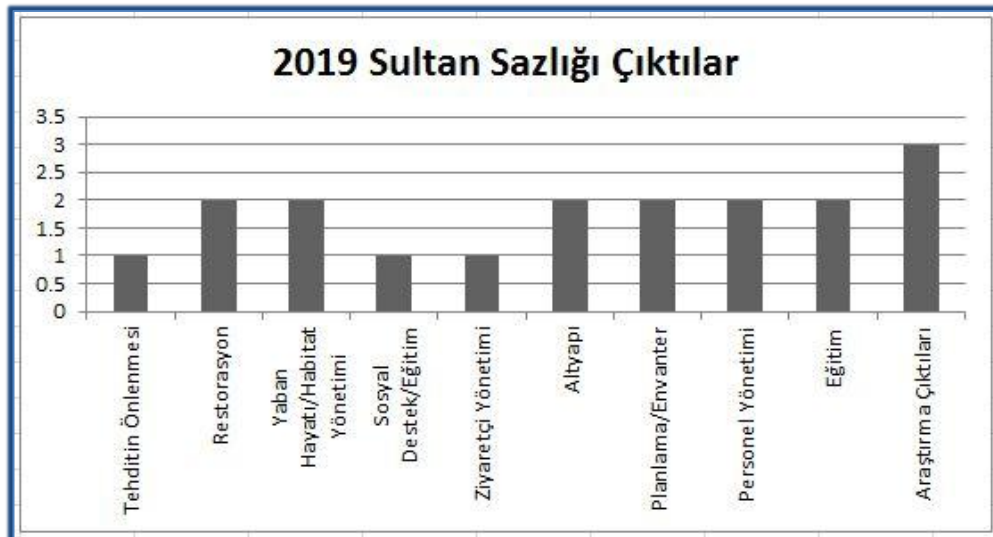
Şekil 4.20: 2019 yılı Sultan Sazlığı süreçler.

Türkiye’de korunan alan yönetiminde, “doğa koruma ve korunan alanlarda görülen çıktıların büyük bir kısmında geçmiş yıllara göre düşüş yaşandığı belirtilmiştir (Şekil 4.21). Gelişme gösteren konular planlama, envanter ve eğitim ile ilgilidir. Planlamadaki artış uzun devre gelişme planlarının tamamlanması ile ilişkilidir. Eğitim konusunda girdiler ve çıktıların eğiliminin farklılık gösterdiği vurgulanmıştır. Alan yöneticileri sistematik ve detaylı eğitim programına ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Eğitim faaliyetleri sonucunda elde edilen kazanımlar artmakla birlikte, ihtiyaçları karşılayacak düzeyde ve kalitede eğitim girdisinin azaldığı” belirtilmiştir.

Şekil 4.21: 2005 ve 2009 yılları çıktılarındaki değişim.

Sultan Sazlığı'na ilişkin olarak "Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Raporu'nun hazırlanmış olması araştırma çıktılarının yükselmesine neden olmuştur. (Şekil 4.22). Çıktılar açısından, restorasyon, yaban hayatı, altyapı, planlama/envanter, personel yönetimi ve eğitim faktörleri orta düzeyde iken, tehditin önlenmesi, sosyal destek ve ziyaretçi yönetimi faktörleri düşük seviyededir”.

Şekil 4.22: Sultan Sazlığı çıktıları.

4.3. Bölüm Değerlendirmesi

Tezin bu bölümünde Sultan Sazlığı’nda korunan alan planlama ve yönetimine ilişkin Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi Aracı (METT) Formu kullanılarak yapılan değerlendirmede aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- METT puanlama sisteminde “Ortam” değerlendirme unsurunun 1 soruda 3 (çok iyi) puan alarak alanın biyoçeşitlilik ve ekolojik olarak ulusal ve uluslararası önemli bir korunan alan olduğu ortaya çıkmaktadır. Alana yönelik tehditlerin ise plansız saz kesimi ve saz yangınları, plansız otlatma, düzensiz yapılaşma ve plansız turizm olduğu görülmüştür.
- Diğer değerlendirme unsuru olan “Planlama” kısmına geldiğimizde ise, 11 soruda 13 puan alarak zayıf düzeyde bir korunan alan tasarımı ve planlanmasının olduğu değerlendirilmiştir. Korunan alan mevzuatımızın yetki karmaşasına ve alan üzerinde ortaya çıkan otorite boşluğu neden olduğu çok net görülmektedir. Sultan Sazlığı planlama modeli içinde çekirdek bölge, tampon bölge ve geçiş bölgesi kavramlarının etkin olmadığı görülmüştür. Yönetim planlamasında ise izleme ve değerlendirme süreci bulunmamaktadır. Dünya örneklerinde görülen Korunan Alan Yönetim Planından sonra gelecek olan yardımcı planların olmadığı görülmüştür. Ayrıca Planlama kısmında “Korunan Alan Amaçları” sütununda farklı koruma statülerinin ve farklı kurumlar tarafından farklı çalışmalar yapılması nedeniyle yetki karmaşasının olduğu vurgulanmıştır. Türkiye örneklerinde de aynı sonunun yaşandığı görülmüştür. Bu bağlamda korunan alanlarda ortak bir dilin oluşturulması son derece önemlidir. Bunun içinde yönetim yapısının bütünleştirilmesi, tek bir yapı altında toplanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.
- “Girdiler” değerlendirme unsuru 6 sorudan 8 puan alarak son derece yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Korunan alanların sorumluluğun olan kurumlarda amacına uygun çalışmaların yapılabilmesi için güçlü altyapı ve personel desteğine ihtiyaç vardır. Alan sorumluluğundaki kurumlar arasında eşgüdüm sağlanamamaktadır. Dünya örneklerindeki aktif aktör katılımı alanda son derece yetersizdir. Alanın tek elden yönetimini sağlama konusunda ciddi eksiklikler bulunmaktadır.

- “Süreçler” değerlendirme unsuru 12 sorudan 18 puan olarak yönetsel süreçlerin uygunluğu orta düzeyde değerlendirilmiştir. Puanlamanın pozitif yönde yükselmesindeki en önemli etkenin Ön Değerlendirme Raporu ve Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Raporunun tamamlanması olarak puanlanmıştır. Fakat alan üzerindeki koruma statülerinin değerlendirmeler çalışmaları devam etmektedir. Korunan alanlar için yürütülen Ekolojik Bilimsel Korunan alanların iklim değişikliği müdahale stratejilerindeki görevini yerine getirebilmesi için; bu çalışmalar ile korunan alanın büyüklüğü, kapsamı ve işlevinin artırılması ve koruma düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir. Alana ilişkin ekolojik, sosyal ve bilimsel araştırmalar, yönetim ve envanter çalışmaları açısından önemli gelişmeler olmasına rağmen etkili yönetim için izleme metodunun eksik kaldığı görülmüştür.
- Son değerlendirme unsuru olan “Çıktılar” ise 1 sorudan 3 puan olarak başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ön değerlendirme Raporu ve Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Raporunun tamamlanmış olması araştırma çıktılarının yükselmesine neden olmuştur.

Ülkemizde korunan alanlar sisteminin güçlendirilmesi doğrultusunda; “İzleme ve değerlendirme” sütununda görüldüğü üzere Yönetim planlarının izleme mekanizmalarının yetersiz olması ve izleme sürecinde düzenli olarak geri bildirimin sağlanması için izleme sistemi ve ulusal çalışma grubunun oluşturulması, Girdiler kısmında “Mevcut Bütçe” sütununda ise yetersiz olan korunan alanlar bütçesinin ancak sürdürülebilir bütçe yönetimi ile gerekli tedbirlerin alınması, korunan alanlarda planlama sürecinde aktör katılımının sağlanması ve tüm paydaşların daha etkin katılımını sağlayacak yasal zeminin oluşturulması konuları Sultan Sazlığı alanı için de birincil öncelik taşımaktadır. Bölgede yer alan üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları, yöre halkı ve yerel yönetimler arasında daha etkin bir işbirliğinin sağlanması son derece önemlidir. Süreçler kısmında “Yerel Topluluklar” sütununda yerel halkın yönetime ve planlama sürecine katılımının sağlanmadığı vurgulanmış, etkin bir korunan alan yönetimi için korunan alanların çevresinde yaşayan yerel halkın alan değerleri hakkında bilgilendirilmesi, karar süreçlerine daha aktif olarak katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Planlama kısmında “Korunan Alan Amaçları” sütununda alanda farklı koruma statülerinin ve farklı kurumlar tarafından farklı çalışmalar yapılması nedeniyle

yetki karmaşasının oluştuğu, Yetki karmaşasının giderilerek korunan alanlara ilişkin ortak politika geliştirilebilmesi, koruma-kullanım dengesini daha sağlıklı kurabilmesi için, korunan alan planlama ve yönetim sürecine tüm paydaşların daha etkin katılımını sağlayacak yasal zeminin oluşturulması ve koruma çalışmaların tek elden yönetilmesi için özel bir yönetim oluşturulması gerekmektedir. Böylece aynı alan için farklı planlama kararlarının getirilmesi ve bürokrasinin uzamasının önüne geçilebilir. Sonuç olarak alan üzerinde yönetim karmaşası olduğu, çoklu yönetim yapısının varlığı, bürokratik işleyişin yavaşlığı, planlar arası eşgüdüm eksikliği, aktör katılımı azlığı ve izleme değerlendirme süreçlerinin olmayışı göze çarpan en önemli sorunlardır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüz dünyasında doğa koruma ve korunan alan kavramı canlılar için hayati bir önem arz etmektedir. Gelişen teknolojiye paralel olarak sanayileşme, nüfus artışı, kentleşme, değişik kirlilik türleri, orman yangınları, tarla açmalar, aşırı otlatmalar, sulak alanların kurutulması, tarımda kullanılan mücadele ilaçları vb. nedenlerle oluşan ve kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımına dayalı insan kaynaklı sorunlar, doğal kaynaklar üzerindeki baskıları arttırmaktadır. Bu etkileri mümkün olduğunca en aza indirmek için Dünya’da ve Türkiye’de doğal kaynak değeri yüksek alanlar, birbirinden farklı koruma alanı statüleri verilerek farklı kanunlarla koruma altına alınmışlardır. Bu koruma statülerinin bir kısmı, ülkelerin kendi ulusal mevzuatına göre, bir kısmı da uluslararası sözleşmelere dayalı olarak oluşturulmuşlardır. Uluslararası farklılıkları mümkün olduğunca en aza indirmek, uluslararası düzeyde bir denetim, işbirliği ve izleme ağı kurmak, kavramsal çerçeve ve uygulamalar açısından yol gösterici bir işlev üstlenmek üzere uluslararası düzeyde korunan alan sistemleri geliştirilmiştir.

İncelenen Dünya örneklerinde de görüldüğü üzere doğal alanların planlanması ve yönetimi üzerinde çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modellere bakıldığında bu alanların bütüncül planlanmasını, bölgenin tüm kaynak değerlerinin uzun dönemde sürdürülebilir bir şekilde korunmasını ve yönetimini sağlamak üzere politika, strateji ve etki değerlendirme, finansal planlama, işletme planlaması ve tür iyileştirme planlaması gibi yönetim alt planlarını tanımlayan “yönetim planı”nın hazırlandığı, aktör katılımının en üst düzeyde olduğu ve sürekli izleme değerlendirme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.

Ülkemiz de doğa koruma konusundaki bu gelişmelere ayak uydurmaya çalışmaktadır. Doğa koruma ve biyoçeşitlilik konusunda birçok uluslararası sözleşmeler imzalamakta, kurumsal düzenlemeler yapılmaya çalışılmaktadır; fakat imzalanan bu uluslararası sözleşmelerin yansıması ulusal mevzuatımızda görülememektedir. Acilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında korunan alanların bir strateji olarak ulusal ve yerel iklim değişikliği uyum ve azaltım strateji ve eylem planlarının içine dahil edilmesi gerekmektedir. Bir diğer önemli sorun olarak; yetkili kurumlar arasında eşgüdümün sağlanamadığı, yetki karmaşasına dayalı oluşan otorite boşluğunun bulunduğu, etkin yönetilen bir

korunan alan sisteminin henüz kurulamadığı, aktör katılımının eksik ve korunan alanların tek elden yönetimini sağlama konusunda ciddi eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu alanların yönetimi için gerekli olan korunan alanlarla ilgili özerk bir kurumun oluşturulması ve bu alanlar için salt fiziksel mekâna ilişkin kararları içeren dar kapsamlı koruma amaçlı imar planlarının değil; yönetim alt planlarını tanımlanayan, çekirdek bölge, tampon bölge ve geçiş bölgesi kavramlarını planlama modeline entegre eden etkin bir yönetim planının hazırlanması gerekmektedir.

Çalışma alanı olarak seçilen Sultan Sazlığı koruma alanında, Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) ve Dünya Bankası (WB) tarafından geliştirilen Korunan Alan Yönetiminin Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi (RAPPAM)'ın temel kavramları ve Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi Aracı (METT) Formu uygulanarak Sultan Sazlığı korunan alan yönetimi ve planlama sürecinin etkinliği değerlendirilmiştir. 10 kişilik Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü uzman personeli bir araya gelerek 30 soruluk değerlendirme formu münazara yoluyla ortak bir puanda karar kılarak puanlanmıştır. Çıkan puanlama sonucunda Sultan Sazlığı korunan alanının ortalama yönetim etkinliği puanı 1,53 (ORTA) olarak ortaya çıkmıştır.

Sultan Sazlığı korunan alan planlama ve yönetimine ilişkin bu sonucun yorumlanması sonucunda aşağıdaki noktaların önem kazandığı görülmektedir:

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planları hazırlanırken, Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Uzun Devreli Gelişme Planı kararlarının dikkate alınmadığı görülmektedir. Korunan alanlarla ilgili yasal mevzuatta belirtildiği gibi, yetkili ve sorumlu kurum ve kuruluşlar ile bölgede yer alan tüm paydaşların ve yöre halkının korunan alana ilişkin ortak politikaların geliştirilmesi sürecinde işbirliği, etkileşim ve ortak bir fikir birliğine dayalı katılımcı yaklaşımları son derece önemlidir. Katılımcı planlama yaklaşımı, şeffaflığı güçlendirerek planlama ve koruma çalışmalarına güvenin oluşmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çerçevede, bölgedeki kurumsal ve organizasyon kapasitesinin geliştirilmesi öncelikli konulardan birini oluşturmaktadır.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğü teknik personel ve teknik donanım açısından yetersizdir. Bu kapsamda, korunan alan ekolojik sistemini bir bütün olarak değerlendirebilecek,

yorumlayabilecek ve planlayabilecek uzman personelin arttırılması ve mevcut personelin bilgi ve beceri kapasitesinin geliştirilmesi büyük önem kazanmaktadır.

- Kurum politikalarının sürdürülebilir ve net olması son derece önemlidir.
- Yöre halkı ve ziyaretçilerin korunan alanlar konusunda bilgi (farkındalık) eksikliği bulunmaktadır.

Korunan alan yöneticileri tarafından doğa koruma politikaları ve ekolojik süreçlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması konusuna gerekli hassasiyetin gösterilmesi son derece önemlidir. Her bir korunan alan için geçerli olan baskı ve tehditlerin ortadan kaldırılması ve gerekli çözümlerin üretilmesinde, bu sorunları ortaya çıkaran temel nedenlerin anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma ile ortaya konan sonuçlar, ilgili alan yöneticileri ve uzmanların bir araya gelerek detaylı değerlendirmeler yapması ve sorunların derinliğine incelenerek çözümler oluşturulmasında bir ilk adım olarak görülebilir.

Ülkemizde korunan alanlar sisteminin güçlendirilmesi doğrultusunda; yönetim etkinliğinin düzenli değerlendirilmesi ve izlenmesi için izleme sistemi ve ulusal çalışma grubunun oluşturulması, korunan alan gelirlerinin korunan alan için kullanılmasını sağlayacak sürdürülebilir finansal mekanizmaların oluşturulması, korunan alanlarda planlama sürecinde katılımcı bir yaklaşımın benimsenmesi ve tüm paydaşların daha etkin katılımını sağlayacak yasal zeminin oluşturulması konuları alanı için de birincil öncelik taşımaktadır. Bu çerçevede; aşağıdaki önerilere dikkat çekilebilir:

- Yabancı ülke örneklerinde yönetim sorununun ya özerk yönetimlerle ya da yönetim planlarının sağladığı avantajlarla yönetim bütünlüğünün sağlandığı görülmüştür. Türkiye'de RAPPAM uygulanan çalışma alanı olan Sultan Sazlığında da görüldüğü üzere korunan alanlarda ortak bir dilin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de doğa koruma alanları mümkün olduğunca tek bir yönetim yapısıyla bütünleştirilmelidir.
- Etkin bir korunan alan planlanması için yabancı ülke örneklerinde aktör katılımının en üst seviyede olduğu görülmüştür. Türkiye'de RAPPAM uygulanan çalışma alanı olan Sultan Sazlığında da görüldüğü üzere aktör

katılımın çok az olduğu, yöre halkının planlama sürecine dahil edilmediği çok net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Yetki karmaşasının giderilmesi ve bölgede yer alan üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları, yöre halkı ve yerel yönetimler arasında daha etkin bir işbirliğinin sağlanması için aktör katılımının sağlanması gerekmektedir.

- Yabancı ülke örneklerinde korunan alan yönetim planlarında Seville Stratejisinde belirlenen çekirdek bölge, Tampon Bölge ve Geçiş Bölgesi kavramlarının etkin olarak entegre edildiği görölmüştür. Fakat Türkiye korunan alan planlama sisteminde Koruma amaçlı imar planının var olduğu, Türkiye örneklerinde ve RAPPAM uygulanan örnekte söz konusu imar planının korunan alanlarda yeterli olmadığı görölmüş olup, bu alanlara alt yardımcı planlara sahip, Seville Stratejisinde belirlenen çekirdek bölge, Tampon Bölge ve Geçiş Bölgesi kavramlarının etkin olarak entegre edildiği bütüncül yönetim planlarının hazırlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak; doğa koruma sürekliliği olan ve amaçları başlangıçta net olarak tanımlanmış faaliyetlerle yürütülebilecek geleceğe yönelik planlama ve eylemler bütünüdür. Ülkemizde korunan alanlarının koruma kullanma dengesi içerisinde sürdürülebilirliğinin sağlanması ve farklı kullanım taleplerinin kontrollü ve planlı bir anlayış içinde karşılanabilmesi için korunan alanların bir sistem içinde Bütüncül Yönetim Planlarıyla ele alınması büyük önem ve öncelik taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Absher J., Mann C., (2014), “An Emerging Paradigm for Managing Protected Areas with Examples from Europe and the United States”, *International Journal of Sociology*, 40 (3), 86-103.

Akbulut N., Bulut Ş., Özkurt Ö., Altınözlü H., Durmuş Y., Canbolat F., Görmüş M., Yaşar M., Özkan H., Hoş C., Özeren C., Şahdenderoğlu G., (2016), “Sultan Sazlığı 1. Derece ve 3. Derece Doğal Sit Alanı Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Projesi Sonuç Raporu”, MGS Proje Müşavirlik Mühendislik Ticaret Ltd. Şti, Ankara, Türkiye.

Alkan, A., (1993), “Tarihi Çevre Planlama Çalışmaları”, 621634669, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Alpan, S., Demirayak, F., Egeli, G. ve Algan, N., (2003) “Biyolojik Çeşitliliğin Sürdürülebilir Kullanımı ve Doğa Koruma İçin Yasal Çerçevenin Akılcı Hale Getirilmesi Raporu” Çevre Bakanlığı, Türkiye.

Arda S., (2003), “Türkiye’de Doğa Koruma Alanı Uygulamaları ve Avrupa Birliği Mevzuatı İle Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Arpa Yenilmez, N., (2011), “Türkiye’de Korunan Alanların Belirlenmesi, Planlanması ve Yönetimi Sürecinde Katılımcılığın Değerlendirilmesi: Sultan Sazlığı Milli Parkı”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.

Avcıoğlu Çokçalışkan B., (2016), “Korunan Alan Planlamasında Ekosistem Hizmetleri”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Barry J., (2004), “Mobilized Bias and Multistakeholder Protected- Area Planning: A Socio-Institutional Perspective on Collaboration, Society & Natural Resources”, 24 (10), 1116-1126.

Bayer M., (1993), “Milli Parklar Ve Türkiye Açısından Önemi, Alınması Gerekli Önlemler”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4, 22-25.

Bello F., Carr N., Lovelock B., (2016), “Community Participation Framework For Protected Area-Based Tourism Planning”, *Tourism Planning & Development*, 13 (4), 469-485.

Catibog-Sinha C., Wen J., (2008), “Sustainable Tourism Planning and Management Model for Protected Natural Areas: Xishuangbanna Biosphere Reserve”, *South China, Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 13 (2), 145-162.

Çağatay A., Terzioğlu E., Ekmen İ., Erdoğan E., (2012), “Biyolojik Çeşitliliği İzleme ve Değerlendirme Raporu”, Kültür Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara, Türkiye.

Ceylan O., Yılmaz M., Karabulut K., Şarkışla A., Gümüştas A., Tektaş A., Özesmi U., (2008), “Sultan Sazlığı Milli Parkı Ve Ramsar Alanı Yönetim Planı 2008—2012”, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Milli Parklar Daire Başkanlığı.

Çolak H., (2001), “Ormanda Doğa Koruma (Kavramlar-Prensipiler-Stratejiler-Önlemler)”, 975-8273-33-7, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayını.

Dönmez y., (2012), “Seyfe Gölü Örneği’nde Biyosfer Rezervi Alanların Planlanması Üzerine Bir Araştırma”, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi 13 (1), 128-141.

Dudley N., Hockings M., Stolton S., (2007) “Options for Guaranteeing the Effective Management of the World's Protected Areas, Journal of Environmental Policy & Planning”, 6 (2), 131-142.

Eagles F.J., Gila J.C., (2014), “Efficient management capacity evaluation of tourism in protected areas”, Journal of Environmental Planning and Management, 58 (9), 1544-1561.

Emerton, L., Bishop, J. ve Thomas, L., Kayakutlu Ö., (2006), “Korunan Alanların Sürdürülebilir Finansmanı: Güçlükler ve Seçenekler Üzerine Kapsamlı Bir Değerlendirme”, 978-605-61279-2-2, IUCN (Uluslararası Doğa Koruma Birliği) Yayınları.

Emrealp S., (2005), “Yerel GÜNDEM 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı”, 97577415159789757741510, IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını.

Er&De Planlama, (2013), “Yeşilöz ve Uğrak Köyü Açıklama Raporu”, Er&De Planlama, Antalya.

Ersoy İ., Daşdemir İ., (2016), “Korunan Alanlarda Yönetimin Etkinli Düzeyinin Belirlenmesi (Soğuksu ve Yozgat Çamlığı Milli Parkları Örneği)”, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 18 (1), 32-46.

Ervin J., (2011), “Integrating protected areas into climate planning”, Biodiversity, 12 (1) , 2-10.

Ervin, J., Sekhran, N., Dinu. A., Gidda, S., Vergeichik, M. and Mee, J., (2010), “Protected Areas for the 21st Century: Lessons from UNDP/GEF's Portfolio”, 92-9225-274-7, The United Nations Development Programme And The Convention On Biological Diversity.

Fall J. (2003), “Planning Protected Areas Across Boundaries”, Journal of Sustainable Forestry, 17(1-2), 81-102.

Gök H.,(2017), “Koruma Alanlarındaki İmar Uygulamaları”,1. Baskı, Onikilevha Kitapevi.

Growcock A.J., Sutherland E.F., Stathis P.T., (2012), "Challenges and experiences in implementing a management effectiveness evaluation program in a protected area system", *Australasian Journal of Environmental Management*, 16 (4), 218-226.

Güneş G., (2011), "Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3, 47-57.

Hockings M., Stolton S., Dudley N., (2004), "Management Effectiveness: Assessing Management of Protected Areas?", *Journal of Environmental Policy & Planning*, 6 (2), 157-174.

Jacobson C., Carter R.W., Hockings M., (2008), "The status of protected area management evaluation in Australia and implications for its Future", *Australasian Journal of Environmental Management*, 15 (4), 202-210.

Job H., Becken S., Lane B., (2017), "Protected Areas In A Neoliberal World And The Role Of Tourism In Supporting Conservation And Sustainable Development: An Assessment Of Strategic Planning, Zoning, Impact Monitoring, And Tourism Management At Natural World Heritage Sites", *Journal of Sustainable Tourism*, 25 (12), 1697-1718.

Karadeniz N., (1995), "Sultan sazlığı Örneğinde Islak Alanların Çevre Koruma Açısından Önemi Üzerinde Bir Araştırma", *Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi*.

Keleş R., Hamamcı C., Çoban A., (2009), "Çevre Politikası", 6th Baskı, İmge kitapevi.

Kıvılcım Z., (2012), "Cartagena Protokolü ve Türkiye Biyogüvenlik Mevzuatı", *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 20 (1), 99-121.

Kiehn O., (2008), "Strategies for Managing Protected Areas", *Journal of Sustainable Forestry*, 18 (2-3), 197-222.

Koca R., Güney İ., Altundal Öncü M., Somuncu M., (2016), "Korunan Alanlarda Etkili Planlama ve Sürdürülebilir Alan Yönetimi Üzerine Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın İncelenmesi", *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 50-65, Ankara, Türkiye, 13-14 Ekim 2016.

Kopar İ., Sevindi C., (2013), "Tortum Gölü'nün (Uzundere-Erzurum) Güneybatısında Aktüel Sedimentasyon ve Siltasyona Bağlı Alan-Kıyı Çizgisi Değişimleri", *Türk Coğrafya Dergisi*, 60, 49-66.

Kurdoğlu O., (2007), "Dünyada Doğayı Koruma Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Boyutu", *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 59-76.

Kutluay S., (2012), "Milas Merkez Mesireliği Açıklama Raporu", Isparta.

Lane B., (2001), "Affirming New Directions in Planning Theory: Comanagement of Protected Areas", *Society & Natural Resources*, 14 (8), 657-671.

Leverington F., Hockings M., Lemos Costa K., (2008), "Management Effectiveness Evaluation In Protected Areas - A Global Study Supplementary", Report no:1, The University of Queensland, Gatton, Australia.

Maksina M., Ristić V., Nenковиć-Riznić M., Mićić S., (2018), "The Role Of Zoning In The Strategic Planning Of Protected Areas:Lessons Learnt From EU Countries And Serbia, European Planning Studies", 26 (4), 838-872.

Mason D., Baudoin M., Kammerbauer H., Lehm Z., (2010), "Co-management of National Protected Areas: Lessons Learned From Bolivia", Australasian Journal of Environmental Management, 16 (4), 242-252.

Modül Planlama, (2017), "Çıralı Yerleşimi Planı Açıklama Raporu", Modül Planlama Harita İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti., Antalya.

Moorea S.A., Hockingsb M., (2013), "Australian Protected Areas And Adaptive Management: Contributions By Visitor Planning Frameworks And Management Effectiveness Assessments", Australasian Journal of Environmental Management, 20 (4), 270-284.

Nielsen G., (2012), "Capacity Development In Protected Area Management", International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 19 (4), 297-310.

Nkhata B., McCool S., (2012), "Coupling Protected Area Governance and Management through Planning", Journal of Environmental Policy & Planning, 14 (4), 394-410.

OG (2017), "Greenbelt Plan", Government of Ontoria.

Özbay S., (2008), "Doğa Koruma Alanlarında Planlama Çalışmaları ve Ayvalık Adaları Tabiat Parkı Yönetim Planı Önerisi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Özkaya M., (2015), "Türkiye’de Korunan Alan Olarak Milli Parkların Yönetimi: Orman ve Su İşleri 4.Bölge Müdürlüğü Örneği", Yüksek Lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.

Özüdoğru E., (2013), "Korunan Alanlar Tampon Zon Yönetimi Üzerine Bir Araştırma: Küre Dağları Milli Parkı Örneği", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.

Planevi Şehircilik, (2017), "Tortum Gölü ve Şelalesi Açıklama Raporu", Planevi Şehircilik Planlama Organizasyon Taahhüt Ticaret İthalat ve İhracat Ltd. Şti., Erzurum.

Plummer R., David A., (2009), "Managing Protected Areas For Sustainable Tourism: Prospects For Adaptive Co-Management", Journal of Sustainable Tourism, 17 (2), 149-168.

PNH, (2000), Planning for Natural Heritage, Scotland Government.

PPS (2014), “Provincial Policy Statement”, 2014, 30 Nisan 2014 tarihli ,İl Politika Bildirgesi, Canada.

ResGaz 1, (1983), Milli Parklar Kanunu, 9 Ağustos 1983 tarih ve 2873 sayılı Resmi Gazete.

ResGaz 2, (1989), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 23 Temmuz 1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazete.

ResGaz 3, (2012), Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik, 19 Temmuz 2012 tarih ve 28358 sayılı Resmi Gazete.

ResGaz 4, (2017), Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi, Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 5 Ocak 2017 tarih ve 29939 sayılı Resmi Gazete.

ResGaz 5, (2012), Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik, 23 Mart 2012 tarih ve 28242 sayılı Resmi Gazete.

ResGa 6, (2011), Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 17 Ağustos 2011 tarih ve 28028 sayılı Resmi Gazete.

ResGaz 7, (2011), Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonları Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, 18 Ekim 2011 tarih ve 28088 sayılı Resmi Gazete.

ResGaz 8, (1956), Orman Kanunu, 8 Eylül 1956 tarih ve 9402 28088 sayılı Resmi Gazete.

Ross H., Grant C., Robinson C.J., Izurieta A., Smyth D., Rist P., (2012), “Co-Management And Indigenous Protected Areas İn Australia: Achievements And Ways Forward”, Australasian Journal of Environmental Management, 16 (4) , 242-252.

Satılmış E., (2012), “2863 Sayılı Yasa Kapsamında Koruma Amaçlı İmar Planlarının Kent Dokusuna Etkileri: Antalya Kaleiçi Kentsel ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı Örneği”, Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı.

SBRYP, (2001), “Srebarna Biosphere Reserve Management Plan”, Ministry of Environment and Water of Romania.

Sezen J., (2017), “Türkiye ve Dünyada Korunan Alanlara Yönelik Çevre Bilincinin Önemi”, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2(2), 165-177.

Sezer Ö., (2007), “Küresel Konferanslar ve Çevre Sorunları: Çevre Kalkınma Ve Etik Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme”, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 761-780, Ankara, Türkiye, 10-15 Eylül.

SNH, (1996), “Scottish Natural Heritage” ,The Government of Scotland.

Stanciu E., Çokçalıskan B., Lise Y., (2009), “RAPPAM 2009 Raporu”, Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye.

Stolton, S., Dudley N., (2016), “METT Handbook: A guide to using the Management Effectiveness Tracking Tool (METT)”, 978-1-5272-0060-9 WWF-UK.

Şıklar S., (2001), “Orman Ağaçlarında Genetik Çeşitlilik, Gen Koruma ve Ülkemizdeki Uygulamalar”, Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müdürlüğü Dergisi, 2 , 95-104.

Taze F., (2008), “Korunan Alanların Hukuksal Statüsü”, Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi.

Teksöz G., Ertürk E., Lise Y., (2014), “Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi İçin Biyosfer Rezervleri: Camili’de Yaşam Mısır Ekmeği, Yoğurt ve Bal”, 978-605-62155-7-5, Uzerler Matbaacılık Reklamcılık Turizm San. Tic. Ltd. Şti.

TG, (2016), “Tasmanian Wildlife World Heritage Site 2016 Management Plan”, The Tasmanian Government.

UBÇSEP, (2007), “Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı”, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı.

Ünal Y, (2015), “Türk Şehir Planlama Hukukunun Dünü – Bugünü (1985–2015)”, Legal Yayıncılık.

Web 1 (2018), <http://www.iucn.org/about/work/programmes/pa>, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).

Web 2, (2018), <http://en.wikipedia.org>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).

Web 3, (2018), <https://www.iucn.org/theme/protected-areas>, (Erişim Tarihi: 10/05/2018).

Web 4, (2018), http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-dogayi-koruma-birligi-_iucn.tr.mfa, (Erişim Tarihi:10/05/2018).

Web 5, (2018), <https://csb.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:10/05/2018).

Web 6, (2018), <https://www.cbd.int/history/>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).

Web 7, (2018), <https://www.iucn.org/>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).

Web 8, (2018), http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm , (Erişim Tarihi:30/04/2018).

Web 9, (2018), <http://www.wwf.org.tr/>, (Erişim Tarihi:10/05/2018).

- Web 10, (2018), <http://www.unesco.org.tr>, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).
- Web 11, (2018), <http://whc.unesco.org/en/about>, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).
- Web 12, (2018), <http://www.ormansu.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).
- Web 13, (2018), www.europarc.org, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).
- Web 14, (2018), <http://www.environment.gov.au/heritage/places/world/tasmanian-wilderness>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 15, (2018), <https://ontarionature.org/wp-content/uploads/2017/10/nhs-guide-web-1.pdf>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 16, (2018), <http://www.mah.gov.on.ca/Page187.aspx>, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).
- Web 17, (2018), <https://www.nature.scot/professional-advice/safeguarding-protected-areas-and-species/protected-areas>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 18, (2018), <http://www.environment.gov.au/heritage/places/world/tasmanian-wilderness>, (Erişim Tarihi:30.04.2018).
- Web 19, (2018), <http://www.parks.tas.gov.au>, (Erişim Tarihi:30.04.2018).
- Web 20, (2018), <https://whc.unesco.org/en/list/219>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).
- Web 21, (2018), <https://www.protectedplanet.net/srebarna-nature-reserve-world-heritage-site-natural-or-mixed>, (Erişim Tarihi:30.04.2018).
- Web 22, (2018), <http://www.nuhungemisi.gov.tr/DosyaRaporSunum/Belgeler/bb951776-e874-40ce-842b-d90ae82b6381.pdf> (Erişim Tarihi:30.04.2018).
- Web 23, (2018), <http://www.tukcev.org.tr/milli-parklar>, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).
- Web 24, (2018), <http://www.milliparklar.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 25, (2018), <https://www.antalya.bel.tr/>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 26, (2018), <https://www.alanya.bel.tr/>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 27, (2018), <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/TR,103635/mesire-yerleri-ve-diger-dogal-guzellikler.html>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 28, (2018), <https://www.erzurum.bel.tr/>, (Erişim Tarihi:30/04/2018).
- Web 29 (2018), http://kayseri.ormansu.gov.tr/Kayseri/AnaSayfa/milli_parklar_ana_sayfa/sultan_sazligi_ana_sayfa/sultan_sazligi_word_doc.aspx?sflang=tr, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).

Web 30, (2018), http://kayseri.ormansu.gov.tr/Kayseri/AnaSayfa/milli_parklar_ana_sayfa/sultan_sazligi_ana_sayfa/sultan_sazligi_tanitim.aspx?sflang=tr, (Erişim Tarihi: 30/04/2018).

Wise J., Wynia M., Bell A., (2014), “Best Practices Guide to Natural Heritage Systems Planning”, <https://ontarionature.org/>.

Yeşil M., (2016), “Doğa Koruma Yaklaşımlarındaki Değişimlerin Dünyada ve Türkiye’deki Tarihsel Süreci”, Türk Tarım Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 4 (10), 867-876.

Yücel M., (2005), “Doğa Koruma”, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınevi.

Yücel M., Babuş D., (2005), “Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye’deki Gelişmeler”, Doğu Akdeniz Orman Araştırma Müdürlüğü (DOA) Dergisi (Journal of DOA), 11, 151 – 175.

Zachrisson A., Sandell K., Fredman P., Eckerberg K., (2010), “Tourism and protected areas: motives, actors and processes”, The International Journal of Biodiversity Science and Management , 2 (4), 350-358.

ÖZGEÇMİŞ

Gizem KATIRCIOĞLU 1989 yılında Kayseri’de doğdu. 2007 yılında başladığı Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünü 2012 yılında başarıyla tamamlayarak 2015 yılında yüksek lisans eğitimine Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü (GYTE) yeni adıyla Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında başladı. 2012 yılın ilk atama yeri olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Sakarya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde, daha sonra 2016 yılından itibaren Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde Şehir Plancısı olarak çalışmaktadır.